

LASSILA & TIKANOJA OYJ
Taloudellinen katsaus 2018

ARVOA KIERTOTALOUDEN KÄYTÄNNÖN TEOILLA

SISÄLTÖ

HALLINNOINTI

Selvitys hallinto- ja ohjausjärjestelmästä 2018.....	3
Palkka- ja palkkioselvitys.....	13

HALLITUKSEN TOIMINTAKERTOMUS

KONSERNIN TUNNUSLUVUT

Konsernin tunnusluvut.....	28
Tunnuslukujen laskentaperusteet.....	31

TILINPÄÄTÖS

Konsernin tuloslaskelma.....	32
Konsernin laaja tuloslaskelma.....	32
Konsernin tase.....	33
Konsernin rahavirtalaskelma.....	34
Laskelma konsernin oman pääoman muutoksista.....	35
Konsernitilinpäätöksen liitetiedot.....	36
Emoyhtiön tuloslaskelma.....	84
Emoyhtiön tase.....	85
Emoyhtiön rahoituslaskelma.....	87
Emoyhtiön tilinpäätöksen liitetiedot.....	88
Varojenjakoehdotus.....	97
Tilinpäätöksenmerkintä.....	97
Tilintarkastuskertomus.....	98

SELVITYS HALLINTO- JA OHJAUSJÄRJES- TELMÄSTÄ 2018

Johdanto

Lassila & Tikanoja Oyj ("L&T" tai "yhtiö") on Suomessa rekisteröity julkinen osakeyhtiö, joka on listattu Nasdaq Helsinki Oy:ssä. Lassila & Tikanoja noudattaa päätöksenteossaan ja hallinnossaan Suomen osakeyhtiölakia, julkisesti noteerattuja yhtiöitä koskevia muita säädöksiä, L&T:n yhtiöjärjestystä, L&T:n hallituksen ja sen valiokuntien työjärjestyksiä sekä Nasdaq Helsinki Oy:n sääntöjä ja ohjeita.

Selvitys hallinto- ja ohjausjärjestelmästä 2018

L&T noudattaa kulloinkin voimassa olevaa Arvopaperimarkkinayhdistys ry:n hyväksymää Suomen listayhtiöiden hallinnointikoodia. Tämä selvitys on laadittu 1.1.2016 voimaan tulleen hallinnointikoodin mukaisesti ("Hallinnointikoodi"). Lisäksi yhtiö on julkistanut koodin mukaisen erillisen palkka- ja palkkioselvityksen. Hallinnointikoodi on luettavissa kokonaisuudessaan osoitteessa www.cgfinland.fi. L&T ei ole poikennut koodin suosituksista.

Tämä erillinen selvitys on julkaistu hallituksen toimintakertomuksen yhteydessä. L&T:n

hallituksen tarkastusvaliokunta on käsitellyt selvityksen ja hallitus on hyväksynyt sen. Yhtiön tilintarkastaja on tarkastanut, että tämä selvitys on annettu ja että selvityksen sisältämä kuvaus taloudelliseen raportointiprosessiin liittyvien sisäisen valvonnan ja riskienhallinnan järjestelmien pääpiirteistä on yhdenmukainen tilinpäätöksen kanssa.

Hallinnointia koskevat kuvaukset

Yhtiökokous

Yhtiökokous on L&T:n ylin päättävä elin. Yhtiökokous päättää sille osakeyhtiölain mukaan kuuluvista tehtävistä, kuten tilinpäätöksen vahvistamisesta ja osingonjaosta, vastuuvapauden myöntämisestä hallituksen jäsenille ja toimitusjohtajalle sekä hallituksen ja tilintarkastajan valinnasta ja heille maksettavista palkkioista. Varsinainen yhtiökokous pidetään vuosittain hallituksen määräämänä ajankohtana huhtikuun loppuun mennessä.

Lassila & Tikanoja Oyj:n kullakin osakkeella on yksi ääni. Äänioikeutta on yhtiöjärjestyksellä rajoitettu niin, ettei kukaan osakkeenomistaja ole yhtiökokouksessa oikeutettu äänestämään enemmällä kuin yhdellä viidesosalla kokouksessa edustetusta äänimäärästä.

Kokouskutsu ja muut yhtiökokouksen asiakirjat mukaan lukien hallituksen ehdotukset yhtiökokoukselle toimitetaan viimeistään kolme viikkoa ennen yhtiökokousta osakkeenomistajien saataville yhtiön päätoimipaikassa ja

internetsivuilla osoitteessa www.lt.fi/fi/sijoittajat/hallinnointi/yhtiokokous. Kokouskutsu julkistetaan myös pörssitiedotteena.

Hallituksen jäsenet, toimitusjohtaja, päävastuullinen tilintarkastaja ja hallituksen jäseneksi ehdolla olevat henkilöt ovat läsnä yhtiökokouksessa, ellei poissaoloon ole pätevää syytä.

Yhtiökokouksen pöytäkirja liitteineen on saatavilla yhtiön internetsivuilla viimeistään kahden viikon kuluttua yhtiökokouksesta. Yhtiökokouksen päätökset julkistetaan viipymättä yhtiökokouksen jälkeen pörssitiedotteella.

Hallitus

Hallituksen kokoonpano ja valinta

Yhtiöjärjestyksen mukaan Lassila & Tikanoja Oyj:n hallitukseen kuuluu vähintään kolme ja enintään seitsemän jäsentä. Hallituksen jäse-

net valitsee yhtiökokous. Hallituksen kokoonpanoa koskevan ehdotuksen valmistelussa noudatetaan käytäntöä, jossa merkittävät osakkeenomistajat valmistelevat hallitusta koskevat ehdotukset, sisältäen ehdotuksen hallituksen jäsenten lukumääräksi, palkkioiksi ja tarvittaessa hallituksen jäseniksi yhtiökokoukselle. Hallituksen jäsenten toimikausi päättyy valintaa seuraavan varsinaisen yhtiökokouksen päättyessä. Hallitukseen ei voida valita henkilöä, joka on täyttänyt 70 vuotta. Hallitus valitsee keskuudestaan puheenjohtajan ja varapuheenjohtajan.

Hallituksen jäsenet

Vuoden 2018 varsinaisessa yhtiökokouksessa hallitukseen valittiin seuraavat kuusi henkilöä:

Puheenjohtaja Heikki Bergholm

s. 1956

Riippumaton yhtiöstä ja merkittävistä osakkeenomistajista

Hallituksen jäsen: vuodesta 2008

Hallituksen valiokunnat: henkilöstövaliokunnan puheenjohtaja

Koulutus: diplomi-insinööri

Keskeinen työkokemus: Suominen Yhtymä Oyj: toimitusjohtaja (2002–2006), Lassila & Tikanoja Oyj: toimitusjohtaja (1998–2001), varatoimitusjohtaja (1997–1998), yhtiön tulosyksiköiden toimitusjohtaja (1986–1997), Lassila & Tikanoja Oyj: talousjohtaja (1985–1986), Teollistamisrahasto Oy, tutkija ja kehityspäällikkö (1980–1985)

Keskeisimmät samanaikaiset

luottamustehtävät: Lakan Betoni Oy, hallituksen puheenjohtaja (1986-); MB Rahastot Oy, hallituksen jäsen (2002-); Sydäntutkimussäätiö, hallituksen varapuheenjohtaja (2013-)

Keskeisimmät päättäneet luottamustehtävät: Componenta Oyj, (2003–2012); Forchem Oyj (2007–2013); Kemira Oyj (2004–2007); Maillefer International Oy (2010–2014); Pohjola-Yhtymä Oyj (2003–2005); Solidium Oy (2013–2016) Sponda Oyj (1998–2004) ja Suominen Yhtymä Oyj (2006–2011)

Varapuheenjohtaja Sakari Lassila

s. 1955

Riippumaton yhtiöstä ja merkittävistä osakkeenomistajista

Hallituksen jäsen: vuodesta 2011

Hallituksen valiokunnat: tarkastusvaliokunnan puheenjohtaja

Koulutus: kauppatieteiden maisteri

Keskeinen työkokemus: Indcrea Oy, toimitusjohtaja (2008–2018); Cupori Group Oy:n johtoryhmä (2008–2014), Cupori AB:n toimitusjohtaja (2012–2014); Carnegie Investment Bank AB, Finland Branch, johtotehtäviä (2002–2005); Alfred Berg Finland Oyj, investointipankkitoiminnan johtotehtäviä (1994–2002); Citibank Oy, yrityspankin vastaava johtaja (1991–1994); Suomen Yhdyspankki Oy, esimies- ja johtotehtäviä (1983–1991)

Keskeisimmät samanaikaiset

luottamustehtävät: Evald ja Hilda Nissin Säätiön hallituksen varapuheenjohtaja (jäsen vuodesta 1987-); Aplagon Oy, hallituksen puheenjohtaja (2009-)

Teemu Kangas-Kärki

s. 1966

Riippumaton yhtiöstä ja merkittävistä osakkeenomistajista

Hallituksen jäsen: vuodesta 2016

Hallituksen valiokunnat: tarkastusvaliokunnan jäsen

Päätoimi: Nokian Renkaat Oyj:n talous- ja rahoitusjohtaja

Koulutus: kauppatieteiden maisteri

Keskeinen työkokemus: Fiskars Oyj, operatiivinen johtaja ja toimitusjohtajan sijainen (2018–2017), väliaikainen toimitusjohtaja (2017), operatiivinen johtaja ja talousjohtaja, toimitusjohtajan sijainen (2014–2017), johtaja, Koti (2012–2014), talousjohtaja (2008–2012); Alma Media Oyj, talousjohtaja (2003–2008); Kesko Oyj, talousjohtaja (2002–2003), Corporate Business Controller (2000–2001); Suomen Nestlé Oy, talousjohtaja (1999–2000); Smith & Nephew Oy, talouspäällikkö (1996–1998); Unilever Oy & GmbH, Marketing Controller & Internal Auditor (1992–1996)

Laura Lares

s. 1966

Riippumaton yhtiöstä ja merkittävistä osakkeenomistajista

Hallituksen jäsen: vuodesta 2014

Hallituksen valiokunnat: henkilöstövaliokunnan jäsen

Päätoimi: Ablers Oy:n toimitusjohtaja

Koulutus: tekniikan tohtori

Keskeinen työkokemus: Woimistamo Oy, toimitusjohtaja (2012-2018); Kalevala Koru Oy & Lapponia Jewelry Oy, toimitusjohtaja (2007-2012); UPM Kymmene Oyj, Puutuote-toimialan myyntijohtaja ja liiketoiminnan kehitys- ja henkilöstöjohtaja (2004-2006).

Keskeisimmät samanaikaiset

luottamustehtävät:

Ablers Oy, hallituksen jäsen (2018 -)

Keskeisimmät päättyneet

luottamustehtävät:

Lappeenrannan teknillinen yliopisto, hallituksen jäsen (2009-2017), Woikoski Oy, hallituksen jäsen (2012-2016)

Miikka Majjala

s. 1967

Riippumaton yhtiöstä ja merkittävistä osakkeenomistajista

Hallituksen jäsen: vuodesta 2010

Hallituksen valiokunnat: henkilöstövaliokunnan jäsen

Päätoimi: Clinius Oy:n toimitusjohtaja

Koulutus: diplomi-insinööri

Keskeinen työkokemus: GE Healthcare Finland Oy, Business Segment Manager (2004-2006); Instrumentarium Oyj, Director, Business Development (2000-2004); Instrumentarium Oyj, myynnin, markkinoinnin ja taloushallinnon esimies- ja johtotehtäviä (1992-2000)

Keskeisimmät samanaikaiset

luottamustehtävät:

Terveysteknologia ry, hallituksen jäsen (2008-)

Laura Tarkka

s. 1970 diplomi-insinööri, CEFA-

analytiikkotutkinto

Riippumaton yhtiöstä ja merkittävistä osakkeenomistajista

Hallituksen jäsen: vuodesta 2017

Hallituksen valiokunnat: tarkastusvaliokunnan jäsen

Päätoimi: Kämp Group/Kämp Collection

Hotels Oy:n toimitusjohtaja

Koulutus: diplomi-insinööri

Keskeinen työkokemus: Diacor Terveyspalvelut Oy, talousjohtaja ja varatoimitusjohtaja (2013-2014); Fazer Group, johtaja (2007-2012); Icecapital Securities Ltd, investointipankkiiri (2001-2007); Mandatum Stockbrokers Ltd, investointipankkiiri (1997-2001)

Keskeisimmät samanaikaiset

luottamustehtävät:

Docrates Oy, hallituksen jäsen (2016-)

Hallituksen monimuotoisuus

Yhtiössä monimuotoisuutta pidetään yhtiön strategisten tavoitteiden saavuttamisen kannalta olennaisena osana. Myös hallituksen kokoonpanoa suunniteltaessa monimuotoisuutta tarkastellaan monesta eri näkökulmasta. Hallituksen jäsenten valinnassa tavoitteena on varmistaa, että hallitus kokonaisuutena tukee yhtiön liiketoimintaa ja sen kehittämistä. Hallituksen tehokkaan toiminnan kannalta on tärkeää, että hallitus on riittävän monimuotoinen ja koostuu riittävän monesta jäsenestä sekä että jäsenillä on toisiaan täydentävä kokemus ja monipuolinen osaaminen.

Hallituksen kokoonpanoa arvioitaessa harkitaan muun muassa, onko hallitus ammatti- ja koulutustaustaltaan sekä sukupuoli- ja ikäjakaumaltaan riittävän monimuotoinen ja edustaako se sopivassa suhteessa päätöksentekokykyä, taitoja ja kokemusta pystyäkseen vastaamaan yhtiön liiketoimintojen ja strategisten tavoitteiden asettamiin vaatimuksiin. Yhtiön tavoitteena on, että hallituksessa on edustettuna molempia sukupuolia.

Hallituksen monimuotoisuutta koskevat periaatteet otetaan huomioon yhtiön hallituksen jäsenten seuraajasuunnittelussa. Molemmat sukupuolet ovat olleet pitkään edustettuina yhtiön hallituksessa. Vuonna 2018 hallituksen kuudesta jäsenestä kaksi oli naisia, joten vähemmän edustetun sukupuolen edustus hallituksessa oli 33 %.

Hallituksen jäsenten riippumattomuus

Hallituksen jäsenistä kukaan ei ole yhtiön palveluksessa. Hallitus on arvioinut, että kaikki hallituksen jäsenet ovat riippumattomia yhtiöstä. Arvioinnissa on huomioitu Heikki Bergholmin toimiminen hallituksen jäsenenä yhtäjaksoisesti yli 10 vuotta. Hallitus ei ole havainnut sellaisia syitä, joiden perusteella Heikki Bergholm tulisi katsoa riippuvaiseksi yhtiöstä. Kaikki hallituksen jäsenet ovat lisäksi riippumattomia yhtiön merkittävistä osakkeenomistajista.

Hallituksen jäsenten osakeomistukset 31.12.2018

Heikki Bergholm	829 506
Sakari Lassila	16 079
Teemu Kangas-Kärki	1 933
Laura Lares	3 256
Miikka Majjala	74 443
Laura Tarkka	1 284
Yhteensä	926 501

Osakeomistuksessa on huomioitu hallituksen jäsenten ja heidän mahdollisten määräysvalta-yhteisöjensä omistamat yhtiön osakkeet. Hallituksen jäsenet eivät omista osakkeita missään muissa konserniyhtiöissä kuin Lassila & Tikanoja Oyj:ssä.

Tietoa hallituksen jäsenten palkkioista on palkka- ja palkkioselvityksessä, joka julkaistaan hallituksen toimintakertomuksen yhteydessä ja löytyy internetsivuilta www.lt.fi/vuosikertomus2018.

Hallituksen tehtävät

Hallituksen tehtävänä on huolehtia yhtiön hallinnosta ja sen toiminnan asianmukaisesta järjestämisestä sekä kirjanpidon ja varainhoidon valvonnan asianmukaisesta järjestämisestä. Hallitus päättää asioista, joilla yhtiön toiminnan laajuus huomioon ottaen on huomattava merkitys yhtiön toiminnalle. Lisäksi hallitus vastaa sille osakeyhtiölaissa, muualla säädetyistä ja yhtiöjärjestyksessä määritellyistä tehtävistä.

Hallituksella on toimintaansa varten laadittu ja vuonna 2018 päivitetty työjärjestys, jota noudatetaan yhtiöjärjestyksen, Suomen lainsäädännön ja muiden säännösten ohella.

dännön ja muiden säännösten ohella.

Hallituksen tehtävänä on:

- vastata omistaja-arvon kehittämisestä
- vahvistaa yhtiön tavoitteet
- päättää yhtiön strategiasta ja vahvistaa toimialastrategiat
- päättää konsernirakenteesta ja -organisaatiosta
- varmistaa johtamisjärjestelmän toiminta
- käsitellä ja hyväksyä osavuosikatsaus, konsernitilinpäätös ja toimintakertomus
- vahvistaa konsernin toimintasuunnitelma, budjetti ja investointisuunnitelma
- päättää strategisesti tai taloudellisesti merkittävistä investoinneista, yritysostoista, -myynneistä tai -järjestelyistä sekä vastuusitoumuksista ja rahoitusjärjestelyistä
- laatia osinkopolitiikka
- vahvistaa rahoitus-, investointi-, tiedonanto- sekä riskienhallinta- ja vakuutuspolitiikat sekä sisäisen valvonnan toimintaperiaatteet
- hyväksyä yritys vastuuhjelma
- nimittää ja erottaa toimitusjohtaja sekä valvoa ja arvioida hänen toimintaansa

- päättää toimitusjohtajan välittömien alaisten nimitysasiat sekä palkkaus ja muut taloudelliset etuudet.

Hallitus arvioi toimintaansa ja työskentelytapojaan tekemällä vuosittain itsearvioinnin.

Hallituksen kokoukset

Hallituksen kokoukset pidetään yhtiön pääkonttorissa Helsingissä, konsernin muissa toimipaikoissa tai muissa hallituksen päättämässä paikoissa. Hallitus voi tarvittaessa pitää kokouksia myös puhelimitse tai sähköisesti ja tehdä päätöksiä kokoontumatta. Hallitus kokoontuu niin usein, kuin sen tehtävien hoitaminen vaatii. Hallitus vahvistaa vuosittain säännölliset kokouksensa. Säännöllisiä kokouksia ovat vuosittain ennen tilinpäätöksen ja kunkin osavuosikatsauksen julkistamista pidettävät kokoukset, strategiakokous, budjettikokous sekä muut hallituksen vuosiohjelmaansa vahvistamat kokoukset. Säännöllisten kokousten lisäksi hallitus voi pitää ylimääräisiä kokouksia.

Yhtiön toimitusjohtaja ja talousjohtaja osallistuvat yleensä hallituksen kokouksiin. Tarvittaessa, kuten strategian tai budjetin käsittelyn yhteydessä, kokouksiin osallistuvat myös muut Lassila & Tikanoja Oyj:n johtoryhmän jäsenet. Yhtiön lakiasiaintoimittaja toimii hallituksen sihteerinä.

Hallituksen kokouksesta laaditaan pöytäkirja, jonka allekirjoittavat kokoukseen osallistuneet hallituksen jäsenet, yhtiön toimitusjohtaja ja hallituksen sihteeri. Pöytäkirjat säilytetään yhtiön pääkonttorissa.

Toimitusjohtaja vastaa siitä, että hallitus saa käyttöönsä riittävät tiedot yhtiön toiminnan ja taloudellisen tilanteen arvioimista varten.

Toimitusjohtaja valvoo hallituksen päätösten täytäntöönpanoa ja raportoi hallitukselle niiden täytäntöönpanosta.

Hallituksen toiminta vuonna 2018

Vuonna 2018 hallituksella oli 15 kokousta, joista kolme pidettiin kokoontumatta. Jäsenten keskimääräinen osallistumisprosentti oli 100.

Hallitustyöskentelyn keskeisiä aihepiirejä olivat strategia ja sen toteuttamisen ohjaaminen ja tukeminen, strategisten hankkeiden seuranta, liiketoimintaportfolion kehittäminen, riskienhallinnan ohjaaminen ja toimitusjohtajan nimittäminen.

Hallituksen valiokunnat

Hallituksella on tarkastusvaliokunta ja henkilöstövaliokunta, joihin kumpaankin kuuluu kolme (3) hallituksen jäsentä. Hallitus valitsee varsinaisen yhtiökokouksen päätyttyä valiokuntien puheenjohtajat ja jäsenet keskuudessaan vuodeksi kerrallaan. Valiokuntien jäsenillä on oltava valiokunnan tehtävien edellyttämä asiantuntemus ja kokemus. Hallitus vahvistaa vuosittain valiokunnille työjärjestykset. Valiokunnilla ei ole itsenäistä päätösvaltaa, vaan hallitus tekee päätökset asioista valiokuntien valmistelun pohjalta. Valiokunnan puheenjohtaja raportoi valiokunnan työstä valiokunnan kokousta seuraavassa hallituksen kokouksessa. Valiokuntien pöytäkirjat toimitetaan hallituksen jäsenille tiedoksi.

Hallituksen jäsenten osallistuminen hallituksen kokouksiin 2018

	Hallitus	Tarkastusvaliokunta	Henkilöstövaliokunta
Heikki Bergholm	15/15		4/4
Sakari Lassila	15/15	6/6	
Teemu Kangas-Kärki	15/15	6/6	
Laura Lares	15/15		4/4
Miikka Maijala	15/15		4/4
Laura Tarkka	15/15	5/6	

Tarkastusvaliokunta

Hallitus valitsi varsinaisen yhtiökokouksen 15.3.2018 jälkeen pitämässään järjestäytymiskokouksessa tarkastusvaliokunnan jäseniksi Sakari Lassilan (pj), Teemu Kangas-Kärjen ja Laura Tarkan. Kaikki tarkastusvaliokunnan jäsenet ovat riippumattomia yhtiöstä ja yhtiön merkittävistä osakkeenomistajista.

Tarkastusvaliokunta kokoontuu säännöllisesti vähintään neljä kertaa vuodessa. Tarkastusvaliokunnan työjärjestyksen mukaisia tehtäviä ovat:

- konsernin taloudellisen tilanteen ja rahoitus tilanteen seuranta
- yhtiön tilinpäätösraportoinnin prosessin seuranta
- yhtiön taloudellisen raportointiprosessin valvonta
- yhtiön sisäisen valvonnan, sisäisen tarkastuksen ja riskienhallintajärjestelmien tehokkuuden seuranta
- yhtiön sisäisen valvonnan toimintaperiaatteiden käsittely

- yhtiön sisäisen tarkastuksen suunnitelmien ja raporttien käsittely
- yhtiön hallinto- ja ohjausjärjestelmästäan antaman selvityksen käsittely
- muun kuin taloudellisen tiedon – raportin käsittely
- lähipiiri liiketoimien valvonta
- yritys vastuuhjelman käsittely
- tilinpäätöksen ja konsernitiilinpäätöksen lakisäätöisen tilintarkastuksen seuranta
- yhtiön tilintarkastusyhteisön riippumattomuuden arviointi
- yhtiön tilintarkastusyhteisön tarjoamien oheispalvelujen arviointi
- yhtiön tilintarkastajan valintaa koskevan päätösehdotuksen ja/tai suosituksen valmistelu
- yhteydenpito tilintarkastajaan ja tilintarkastajan tarkastusvaliokunnalle laatimien raporttien käsittely
- lakien ja määräysten noudattamisen arviointi.

Tarkastusvaliokunnalla oli kuusi kokousta vuonna 2018. Jäsenten osallistumisprosentti oli 94,4.

Henkilöstövaliokunta

Hallitus valitsi varsinaisen yhtiökokouksen 15.3.2018 jälkeen pitämässään järjestäytymiskokouksessa henkilöstövaliokunnan jäseniksi Heikki Bergholmin (pj), Miikka Maijalan ja Laura Lareksen. Kaikki henkilöstövaliokunnan jäsenet ovat riippumattomia yhtiöstä ja yhtiön merkittävistä osakkeenomistajista.

Henkilöstövaliokunta kokoontuu vähintään kaksi kertaa vuodessa. Henkilöstövaliokunnan työjärjestyksen mukaisia tehtäviä ovat:

- käsitellä, arvioida ja tehdä esityksiä konsernin johdon ja henkilöstön palkkaus rakenteesta sekä palkitsemis- ja kannustinjärjestelmästä
- seurata palkitsemisjärjestelmien toimivuutta sen varmistamiseksi, että johdon palkitsemisjärjestelmät edistävät yhtiön tavoitteiden saavuttamista ja perustuvat henkilökohtaiseen suoritukseen
- käsitellä ja valmistella muita johdon ja henkilöstön palkitsemiseen liittyviä kysymyksiä ja tehdä näitä koskevia esityksiä hallitukselle
- käsitellä ja valmistella sellaisia toimivan johdon nimityskysymyksiä, jotka tulevat hallituksen päätettäväksi
- käsitellä ja valmistella yritys vastuuhjelman henkilöstöasiat
- käsitellä palkka- ja palkkioselvitys.

Henkilöstövaliokunnalla oli neljä kokousta vuonna 2018. Jäsenten osallistumisprosentti oli 100.

Toimitusjohtaja

Lassila & Tikanoja Oyj:n toimitusjohtajan valitsee yhtiön hallitus. Toimitusjohtaja hoitaa juoksevaa hallintoa hallituksen antamien ohjeiden ja määräysten mukaisesti ja vastaa strategiaprosessista.

Uudeksi toimitusjohtajaksi nimitettiin 15.11.2018 KTM Eero Hautaniemi ja hän aloitti tehtävässään 1.1.2019. Talousjohtaja Tuomas Mäkipeska toimi väliaikaisena toimitusjohtajana 24.11.–31.12.2018. Toimitusjohtajana toimi 1.11.2011–23.11.2018 kauppatieteiden maisteri Pekka Ojanpää. Toimitusjohtajan tarkemmat henkilö- ja omistustiedot on kuvattu jäljempänä konsernin johtoryhmän henkilö- ja omistustietojen yhteydessä.

Konsernin johtoryhmä

Toimitusjohtajaa avustaa yhtiön johtamisessa johtoryhmä. Johtoryhmällä ei ole lakiin tai yhtiöjärjestyksen perustuvaa toimivaltaa. Konsernin johtoryhmään kuuluvat toimitusjohtaja puheenjohtajana ja hallituksen vahvistamat konsernin johtohenkilöt. Konsernin johtoryhmän jäsenet raportoivat toimitusjohtajalle. Konsernin johtoryhmä kokoontuu vähintään kerran kuukaudessa.

Konsernin johtoryhmään kuuluivat tämän selvityksen päivämäärän seuraavat henkilöt:

Eero Hautaniemi

s. 1965

Toimitusjohtaja

Konsernin johtoryhmässä alkaen:
1.1.2019

Koulutus: kauppatieteiden maisteri

Keskeinen työkokemus: Oriola Oy, toimitusjohtaja (2006 – 2017), GE Healthcare Finland Oy, toimitusjohtaja (2004–2005); GE Healthcare IT, Oximetry, Supplies and Accessories -liiketoiminnan johtaja (2003–2004); Instrumentarium Oy, asiantuntija- ja johtotehtäviä (1990–2003)

Keskeisimmät samanaikaiset

luottamustehtävät: Posti Group Oy, hallituksen jäsen (2017 -); Kaupan Liitto, hallituksen jäsen (2014-);

Keskeisimmät päättyneet

luottamustehtävät: Lassila & Tikanoja Oy, hallituksen jäsen (2007 – 2017); Nurminen Logistics Oy, hallituksen jäsen (2009–2012)

Tuomas Mäkipeska

s. 1978

talousjohtaja

Konsernin johtoryhmässä alkaen:
14.2.2012

Koulutus: kauppatieteiden maisteri

Keskeinen työkokemus: Lassila & Tikanoja Oy; kehitysjohtaja (2012-2017), toimialajohtaja, Uusiutuvat energialähteet (2015-2017); Deloitte, liikkeenjohdon konsultti, Strategy & Operations (2005–2012); Fiskars Oy, projektipäällikkö (2004–2005); Rieter Automotive Management AG, markkina-analyttikko (2003)

Petri Salerno

s. 1970

toimialajohtaja, Ympäristöpalvelut

Konsernin johtoryhmässä alkaen:
1.1.2013

Koulutus: merkonomi

Keskeinen työkokemus: Lassila & Tikanoja Oy, liiketoimintajohtaja, Ympäristöpalvelut (2009–2012); myyntijohtaja, Ympäristöpalvelut (2003–2009); myyntipäällikkö, Ympäristöpalvelut (2001–2003); Europress Oy, myyntijohtaja (1998–2001); myynnin päällikkötehtävät (1995–1998)

Tutu Wegelius-Lehtonen

s. 1970

toimialajohtaja, Kiinteistöpalvelut

Konsernin johtoryhmässä alkaen:
16.2.2015

Koulutus: tekniikan lisensiaatti

Keskeinen työkokemus: Lassila & Tikanoja Oy, toimitusketjusta vastaava johtaja (2015–2016); Hartwall Oy, tuotanto-toimitusketjun johtaja (2014); Rexel Finland Oy, markkinointi- ja kehitysjohtaja (2011–2014); YIT, hankinnan ja logistiikan johtotehtäviä YIT Oy:ssä (2004–2008) sekä yhtiön Kiinteistötekniiset palvelut - ja Kiinteistö- ja teollisuuspalvelut -toimialoilla (2009–2011); Ensto, tuotanto- ja logistiikkajohtaja (1998–2004)

Keskeisimmät luottamustehtävät:

Kiinteistötyönantajat ry, hallituksen jäsen (2017-)

Antti Tervo

s. 1978

toimialajohtaja, Teollisuuspalvelut

Konsernin johtoryhmässä alkaen:
14.2.2012

Koulutus: kauppatieteiden maisteri

Keskeinen työkokemus: Lassila & Tikanoja Oy, hankinta- ja toimitusketjusta vastaava johtaja (2012–2014); Siemens, Luoteis-Eurooppa, Head of Commodity Management (2009–2012), projektijohtaja, hankinta & toimitusketjun hallinta (2008–2009); Siemens Osakeyhtiö Suomi ja Baltian maat, hankintajohtaja (2005–2009), hankintapäällikkö (2003–2005), konsultti, toimitusketjun hallinta (2001–2003)

Kirsi Matero

s. 1968

henkilöstöjohtaja

Konsernin johtoryhmässä alkaen:
1.1.2012

Koulutus: kauppatieteiden maisteri

Keskeinen työkokemus: Atria Oyj, henkilöstöjohtaja (2010–2011); Pfizer Oyj, henkilöstöjohtaja (2007–2010); Nokia Mobile Phones, henkilöstöpäällikkö (2004–2007); Nokia Mobile Phones ja Nokia Networks, henkilöstöpäällikkö, henkilöstön kehittämisasiantuntija (1998–2003); Adulta Oy, ohjelmapäällikkö (1996–1998); Shell Oil Products, tuotepäällikkö (1994–1995)

Jorma Mikkonen

s. 1963

yhteiskuntasuhdejohtaja

Konsernin johtoryhmässä alkaen:
1.6.2015

Koulutus: varatuomari

Keskeinen työkokemus: Lassila & Tikanoja Oyj, toimialajohtaja, Ympäristöpalvelut (2009–2012), toimialajohtaja, Teollisuuspalvelut (2000–2009); Säkkipäällyne Oy, hallintojohtaja (1999–2000), lakimies (1992–1999); Helsingin Suomalainen Säästöpankki, lakimies (1991–1992)

Vuonna 2018 Pekka Ojanpää toimi toimitusjohtajana 23.11.2018 saakka. Hänen tietonsa on esitetty toimitusjohtajuuden päättymispäivän tilanteen mukaisina.

Pekka Ojanpää

s. 1966

Toimitusjohtaja

Konsernin johtoryhmässä alkaen:
1.11.2011

Koulutus: kauppatieteiden maisteri

Keskeinen työkokemus: Kemira Oyj, Kunta ja teollisuus -segmentistä vastaava johtaja 2008–2011, Kemira Specialty -liiketoiminta-alueen johtaja 2006–2008 ja osto- ja logistiikkajohtaja 2005–2006; Nokia Oyj, hankintajohtaja 2001–2004, Nokia Hungaryn toimitusjohtaja 1998–2001, myynnin ja logistiikan päällikkötehtävissä Nokia Mobile Phonesissa 1994–1998

Keskeisimmät päättäneet

luottamustehtävät: Ilmarinen Keskinäinen Eläkevakuutusyhtiö, hallintoneuvoston jäsen (2012–2018); Kiinteistötyönantajat ry, hallituksen jäsen (2013–2016); Technopolis Oy, hallituksen jäsen (2014–2018)

Johtoryhmän osakeomistukset 31.12.2018

	31.12.2017
Eero Hautaniemi *	10 403
Petri Salermo	12 578
Antti Tervo	6 396
Kirsi Matero	6 078
Tuomas Mäkipeska	6 250
Tutu Wegelius-Lehtonen	2 185
Jorma Mikkonen	4 837
Pekka Ojanpää **	42 471
Yhteensä	91 198

*Johtoryhmän jäsen 1.1.2019 alkaen.

**Johtoryhmän jäsen 23.11.2018 saakka.

Osakeomistuksessa on huomioitu konsernin johtoryhmän jäsenten ja heidän mahdollisten määräysvalta-yhteisöjensä omistamat yhtiön osakkeet. Konsernin johtoryhmän jäsenet eivät omista osakkeita missään muissa konserniyhtiöissä kuin Lassila & Tikanoja Oyj:ssä.

Tietoa toimitusjohtajan ja konsernin johtoryhmän jäsenten palkkioista on palkka- ja palkkioselvityksessä, joka on julkaistu hallituksen toimintakertomuksen yhteydessä ja löytyy internetsivuilta www.lt.fi/vuosikertomus2018.

Kuvaukset sisäisen valvonnan menettelytavoista ja riskienhallinnan järjestelmien pääpiirteistä

Konsernin taloudellinen raportointi

Talousraportointiin liittyvät periaatteet ovat keskeinen osa L&T:n johtamisjärjestelmää (IMS). Konsernin toimialojen taloudelliset tulokset raportoidaan ja analysoidaan konsernissa sisäisesti kuukausittain ja julkistetaan osavuositarkastuksina, puolivuositarkastuksena ja tilinpäätöstiedotteena vuosineljänneksittäin. Konsernin ja sen toimialojen strategiat ja niihin liittyvät pitkän aikavälin taloussuunnitelmat päivitetään vuosittain.

Konsernin talousraportointiprosessiin kuuluvat sekä ulkoinen että sisäinen laskenta. Jäljempänä tarkemmin selostettavat talousraportointiprosessiin liittyvät sisäisen valvonnan ja riskienhallinnan prosessit ja menettelytavat on suunniteltu sen varmistamiseksi, että yhtiön julkistamat taloudelliset raportit antavat olenaisesti oikeat tiedot yhtiön taloudesta.

Tarkastusvaliokunta

L&T:n talousraportointiprosessia ja sisäisen valvonnan järjestelmien tehokkuutta seuraa ja valvoo hallituksen tarkastusvaliokunta. Tarkastusvaliokunta on käsitellyt L&T:n sisäisen valvonnan toimintaperiaatteet ja yhtiön hallitus on ne hyväksynyt.

Tarkastusvaliokunta kokoontuu vähintään neljä kertaa vuodessa ennen osavuositarkastusten ja tilinpäätöstiedotteen julkistamista.

Kokouksissa tarkastusvaliokunta käsittelee konsernin talousjohtajan esittelemän talousinformaation sekä osavuosi- ja puolivuotistarkastukset ja tilinpäätöstiedotteet. Kokouksiin kutsutaan myös tilintarkastaja. Tarkastusvaliokunnasta kerrotaan tarkemmin kohdassa Valiokunnat.

Talousraportointiprosessi L&T:llä

Merkittävä osuus L&T:n liiketoiminnasta tapahtuu Suomessa. Suomen talousraportointiprosessissa kirjanpitoon, reskontriin, maksutukseen ja rahoitukseen liittyvät toiminnot on keskitetty. Toimintojen organisointi eri tiimeihin mahdollistaa talouteen liittyvien tehtävien eriyttämisen. Suomessa yhtenäistä prosessia tukevat myös keskitetty kirjanpitojärjestelmä ja yhteiset tilipuitteet.

L&T Korjausrakentaminen Oy:llä sekä L&T:n ulkomaisilla tytäryhtiöillä on kullakin itsenäinen taloushallinto, joka toimii konsernin taloushallinnon antamien laskentaperiaatteiden ja raportointiohjeiden mukaisesti. L&T Korjausrakentaminen Oy ja ulkomaiset tytäryhtiöt raportoivat konserniin kuukausittain konsernin edellyttämän raportointipaketin. Financial controllerit valvovat L&T Korjausrakentaminen Oy:n ja ulkomaisen tytäryhtiöiden taloudellisia raportteja.

L&T:n konsernin taloushallinto laatii konsernin laskentaperiaatteet ja -ohjeet ja ylläpitää niitä sekä tekee raportointiaikataulut. Talous-

hallinto yhdistelee tytäryhtiöiden tilinpäätökset konsernitalinpäätökseksi liitetietoineen sekä laatii osavuosikatsaus-, puolivuotiskatsaus- ja tilinpäätöstiedotteen sekä vuositalinpäätöksen. Julkinen tulosraportointi toteutetaan samoilla periaatteilla ja siihen sovelletaan samoja kontrollimenetelmiä kuin kuukausittaiseen sisäiseen tulosraportointiin. Tarkastusvaliokunta käsittelee osavuosikatsauksen, puolivuositarkastuksen ja tilinpäätöksen ja esittää suosituksen niiden käsittelystä hallitukselle. Hallitus hyväksyy osavuosikatsauksen, puolivuositarkastuksen, tilinpäätöstiedotteen ja tilinpäätöksen ennen niiden julkistamista.

Sisäinen valvonta

Sisäinen valvonta on olennainen osa konsernin hallinto- ja johtamisjärjestelmää. Sisäisen valvonnan tavoitteena on varmistua konsernin taloudellisen raportoinnin luotettavuudesta, toimintojen tehokkuudesta ja tuloksellisuudesta sekä lainsäädännön ja muiden säännösten noudattamisesta. Sisäisen valvonnan välineitä ovat muun muassa politiikat ja periaatteet, työohjeet, manuaaliset ja tietojärjestelmiin rakennetut automaattiset kontrollit, seuranta-raportit sekä tarkastukset tai auditoinnit.

Yhtiön hallitus on vahvistanut L&T:n sisäisen valvonnan toimintaperiaatteet. Vastuu sisäisen valvonnan järjestämisestä kuuluu hallitukselle ja toimitusjohtajalle. Hallituksen tarkastusvaliokunta seuraa sisäisen valvonnan tehokkuutta ja tuloksellisuutta sekä taloudellisen raportoinnin oikeellisuutta.

Yhtiön taloudellista kehitystä seurataan kuukausittain koko konsernin kattavan

operatiivisen raportointijärjestelmän avulla. Järjestelmä kattaa toteutumatietojen lisäksi budjetit, ennusteet ja investointien seurannan. L&T:n toimintaa ja tulosraportteja seurataan ja verrataan budjetteihin ja ennusteisiin eri organisaatiotasolla. Konsernin johto, toimialojen ja alueiden johto sekä tulosyksiköiden johto analysoivat tulosta ja poikkeamia. Myös toimialojen taloudesta vastaavat henkilöt analysoivat tulosraportteja ja laativat erillisselvityksiä johdon käyttöön. Heidän tehtäviinsä kuuluu myös tulosraporttien oikeellisuuden valvonta sekä tulosten analysointi.

Riskienhallinta

L&T:lle on määritelty riskienhallintaprosessi, jossa käydään läpi talous- ja rahoitusriskit, strategiset riskit, operatiiviset riskit sekä vahinkoriskit.

Riskienhallinnan järjestämisen pääpiirteet

L&T:n riskienhallinnan tavoitteena on merkittävien riskitekijöiden tunnistaminen, niihin varautuminen ja niiden optimaalinen hallinta siten, että yhtiön strategiset ja taloudelliset tavoitteet saavutetaan. Kokonaisvaltaisella riskienhallinnalla pyritään hallitsemaan konsernin kokonaisriskiä, ei ainoastaan yksittäisiä riskitekijöitä.

Vastuut

Hallitus hyväksyy riskienhallinnan periaatteet, valvoo riskienhallinnan toteutusta ja arvioi käytettyjen menetelmien tehokkuuden. Toimitusjohtaja vastaa riskienhallinnan organisoinnista ja toteuttamisesta. L&T-konsernin riskien-

hallintaa ohjaa L&T:n hallituksen vahvistama riskienhallinta- ja vakuutuspolitiikka. Poliitiikassa määritellään konsernin riskienhallinnan päämäärät ja periaatteet, organisointi ja vastuut sekä toimintatavat. Rahoitusriskien hallinnassa noudatetaan L&T:n hallituksen vahvistamaa konsernin rahoituspolitiikkaa. Vakuutusriskien hallinnan periaatteet määritellään riskienhallinta- ja vakuutuspolitiikassa.

Riskien tunnistaminen, arviointi ja raportointi

Riskit kartoitetaan säännöllisesti ja systemaattisesti sekä toimiala- että yhtiötasolla ja kriittisiksi määrittelyissä keskitetyissä toiminnoissa. Riskien merkittävyyttä arvioidaan riskimatriisin avulla sekä riskeille laaditaan ja vastuutetaan toimenpiteet, joiden avulla esille nousseita riskejä hallitaan ja pyritään minimoimaan. Merkittävimmistä esille nousseista riskeistä ja niihin varautumisesta raportoidaan säännöllisesti toimitusjohtajalle ja hallitukselle.

Muut selvityksessä annettavat tiedot

Sisäinen tarkastus

Sisäisellä tarkastuksella tehostetaan L&T:n hallitukselle kuuluvan valvontavelvollisuuden hoitamista. L&T:n sisäisen tarkastuksen tehtävänä on tukea yhtiötä ja sen ylintä johtoa strategisten ja taloudellisten tavoitteiden saavuttamisessa tarjoamalla järjestelmällisen lähestymistavan organisaation sisäisen valvonnan, riskienhallinnan sekä johtamis- ja hallintojärjestelmien sekä liiketoimintaprosessien tuloksellisuuden, tehokkuuden ja

tarkoituksenmukaisuuden arviointiin ja kehittämiseen. Sisäinen tarkastus antaa suosituksia edellä mainittujen järjestelmien ja prosessien kehittämiseksi.

Sisäinen tarkastus keskittyy pääasiassa ennakoivaan toimintaan osallistumalla kehityshankkeisiin tukemalla liiketoimintoja suunniteltujen toimintamallien riskien tunnistamisessa ja hallintatoimenpiteiden määrittämisessä. Sisäisellä tarkastuksella ei ole operatiivista vastuuta hankkeista eikä se osallistu päätöksentekoon. Sisäinen tarkastus noudattaa toiminnassaan yleisesti hyväksytyjä sisäisen tarkastuksen kansainvälisiä ammattistandardeja, eettisiä periaatteita sekä L&T:n hallituksen hyväksymää sisäisen tarkastuksen toimintaohjetta.

Sisäinen tarkastus toimii L&T:n hallituksen tarkastusvaliokunnan ja toimitusjohtajan alaisuudessa, ja raportoi havainnoistaan ja suosituksistaan tarkastusvaliokunnalle, toimitusjohtajalle, kunkin tarkastettavan toimialan johdolle sekä tilintarkastajalle. Sisäinen tarkastus voi hankkia tarvittaessa ulkopuolisia ostopalveluita lisäresursointia tai erityisosaamista vaativien tarkastustehtävien suorittamiseen.

Hallituksen tarkastusvaliokunta vahvistaa sisäisen tarkastuksen vuosisuunnitelman, johon valitaan tarkastuskohteita konsernin strategisten tavoitteiden, arvioidujen riskien sekä hallituksen ja toimitusjohtajan määrittelemien painopistealueiden mukaisesti. Tarkastussuunnitelmaa muutetaan tarvittaessa riskiperusteisesti.

Lähipiiriliiketoimet

Hallinnointikoodin mukaisesti yhtiö arvioi ja seuraa yhtiön ja sen lähipiirin välisiä liiketoimia ja pyrkii varmistamaan, että mahdolliset eturistiriidat otetaan asianmukaisesti huomioon päätöksenteossa. Jos lähipiiriliiketoimet ovat yhtiön kannalta olennaisia ja ne poikkeavat yhtiön tavanomaisesta liiketoiminnasta tai on tehty muutoin kuin tavanomaisin markkinaehdoin, yhtiön on selostettava tällaisia lähipiiriliiketoimia koskeva päätöksentekomenettely.

L&T:n lähipiiriliiketoimet on selostettu tilinpäätöksen liitteessä 32. L&T ei tehnyt lähipiirinsä kanssa yhtiön kannalta olennaisia ja yhtiön tavanomaisesta liiketoiminnasta poikkeavia tai muutoin kuin tavanomaisin markkinaehdoin toteutettuja liiketoimia vuonna 2018.

Sisäpiirihallinto

Yhtiö noudattaa toiminnassaan markkinoiden väärinkäyttöasetusta (596/2014, ”MAR”) ja arvopaperimarkkinalakia sekä niihin liittyviä Euroopan arvopaperimarkkinaviranomaisen (European Securities Markets Authority), Finanssivalvonnan ja Nasdaq Helsinki Oy:n antamia määräyksiä ja ohjeita. Lisäksi L&T:n hallitus on vahvistanut yhtiölle oman sisäpiiriohjeen, joka täydentää Nasdaq Helsinki Oy:n sisäpiiriohjetta. Alla on kuvattu tietyt sisäpiiriohjeen keskeisiä kohtia. Sisäpiiriohje määrittelee selkeästi tietyt käytäntöjä ja päätöksentekomenettelyjä sen varmistamiseksi, että yhtiön sisäpiirihallinto on järjestetty johdonmukaisella ja luotettavalla tavalla. Yhtiön sisäpiirivastavana toimii lakiasiainjohtaja.

MAR-sääntelyn seurauksena L&T:llä ei ole ollut julkista sisäpiiriä 3.7.2016 lähtien. L&T ei

myöskään enää ylläpidä pysyvää yrityskoh- taista sisäpiirirekisteriä. Sen sijaan yhtiön työntekijät ja palveluntarjoajat, joilla on pääsy tiettyyn sisäpiiritietoon, merkitään hankekohtaisiin sisäpiiriluetteloihin. Palveluntarjoajat voivat itse ylläpitää sisäpiiriluetteloa omista työntekijöistään, mikäli yhtiö näin yksittäistapauksessa päättää.

Jos henkilöllä on hallussaan sisäpiiritietoa, kaupankäynti yhtiön arvopapereilla on aina kiellettyä. Lisäksi tietyt kaupankäyntirajoitukset koskevat eräitä yhtiön johtohenkilöitä ja työntekijöitä myös silloin, kun tällaisilla tahoilla ei ole hallussaan sisäpiiritietoa. L&T on määritellyt hallituksen ja toimitusjohtajan markkinoiden väärinkäyttöasetuksen mukaisiksi johtotehtävissä toimiviksi henkilöiksi. Kyseiset henkilöt eivät saa käydä kauppaa omaan tai kolmannen osapuolen lukuun L&T:n rahoitusvälineillä 30 kalenteripäivän pituisen suljetun ajanjakson aikana ennen yhtiön osavuositarkastuksen, puolivuositarkastuksen ja tilinpäätöstiedotteen julkistamista mukaan lukien julkistamispäivä. Tulosjulkistuksia edeltävä suljettu ajanjakso ja sen aikainen kaupankäyntikielto koskee myös niitä henkilöitä, jotka osallistuvat osavuositarkastuksen ja tilinpäätöksen valmisteluun tai joilla muutoin on säännöllinen pääsy L&T:n julkistamattomaan taloudelliseen tietoon.

Yhtiön johtotehtävissä toimivien henkilöiden eli hallituksen jäsenten ja toimitusjohtajan sekä heidän lähipiirinsä tulee ilmoittaa L&T:lle ja Finanssivalvonnan kaikki L&T:n tai L&T:hen liittyvillä rahoitusvälineillä tehdyt liiketoimet. Johtohenkilöiden ja heidän lähipiirinsä liiketoimet julkistetaan pörssitiedotteina, jotka ovat saatavilla yhtiön nettisivuilla.

Tilintarkastaja

L&T:llä on yksi tilintarkastaja, jonka tulee olla Keskuskauppakamarin hyväksymä tilintarkastusyhteisö. Tilintarkastajan valitsee varsinainen yhtiökokous. Yhtiön tilintarkastajaksi valittiin vuoden 2018 varsinaisessa yhtiökokouksessa tilintarkastusyhteisö KPMG Oy Ab päävastuullisena tilintarkastajanaan Lasse Holopainen, KHT.

Tilintarkastaja sopii hallituksen kanssa vuosittain tilintarkastussuunnitelmasta ja käy hallituksen kanssa läpi tilintarkastushavainnot.

Vuonna 2018 KPMG-ketjun palkkiot konsernin lakisääteisestä tilintarkastuksesta olivat 168 000 (209 000) euroa. Tilintarkastukseen liittymättömistä palveluista tilintarkastusyhteisölle ja sen kanssa samaan ketjuun kuuluville yhtiöille maksettiin 30 000 (439 000) euroa. Tällaiset muut palvelut ovat liittyneet yritys-kauppaprojekteihin ja vastuullisuusraportin varmentamiseen.

Palkka- ja palkkio-selvitys 2018

Tämä on Arvopaperimarkkinayhdistys ry:n 1.1.2016 voimaan tulleen Suomen listayhtiöiden hallinnointikoodin mukainen palkka- ja palkkio-selvitys. Tämä selvitys palkitsemisesta sisältää kuvaukset yhtiön hallituksen, toimitusjohtajan ja muiden konsernin johtoryhmän jäsenten palkitsemista koskevasta päätöksentekojärjestyksestä ja palkitsemisen keskeisistä periaatteista sekä palkitsemisraportin. Hallituksen henkilöstövaliokunta on käsitellyt selvityksen. Tämä ja muut hallinnointikoodin mukaan esitettävät tiedot ovat saatavilla Lassila & Tikanoja Oyj:n (L&T tai yhtiö) internetsivuilla osoitteessa www.lt.fi/fi/sijoittajat/hallinnointi.

Hallitus

Palkitsemisen päätöksentekojärjestys

Yhtiökokous päättää vuosittain hallituksen jäsenille hallitus- ja valiokuntatyöskentelystä maksettavista palkkioista. Merkittävät osakkeenomistajat valmistelevat hallituksen palkkioita koskevat ehdotukset.

Palkitsemisen keskeiset periaatteet

Yhtiökokouksen 15.3.2018 tekemän päätöksen mukaisesti vuoden 2018 varsinaisesta yhtiökokouksesta lähtien hallituksen puheenjohtajalle päätettiin maksaa 60 000 euroa, varapuheenjohtajalle 40 000 euroa ja jäsenille 30 000 euroa vuodessa. Palkkiot maksetaan siten, että vuosipalkkiosta 40 prosenttia maksetaan yhtiön hallussa olevina tai, mikäli tämä ei ole mahdollista, markkinoilta hankittavina Lassila &

Tikanoja Oyj:n osakkeina ja 60 prosenttia maksetaan rahana. Osakkeet luovutetaan hallituksen jäsenille ja tarvittaessa hankitaan markkinoilta suoraan hallituksen jäsenten lukuun 14 kaupankäyntirajoituksista vapaan arkipäivän kuluessa yhtiökokouksesta. Lisäksi hallituksen puheenjohtajalle maksetaan kokouspalkkioina 1 000 euroa, hallituksen varapuheenjohtajalle 700 euroa ja kullekin jäsenelle 500 euroa kokoukselta. Hallituksen asettamien valiokuntien puheenjohtajalle ja jäsenille maksetaan myös kokouspalkkioita, valiokunnan puheenjohtajalle 700 euroa kokoukselta ja kullekin jäsenelle 500 euroa kokoukselta.

Kukaan hallituksen jäsenistä ei ole työ- tai toimsuhteessa yhtiöön tai yhtiön kanssa samaan konserniin kuuluvaan yhtiöön tai toimi yhtiön neuvonantajana eivätkä he näin ollen saa palkkaa, eläke-etuja, työ- tai toimsuhteeseen kuuluvia muita taloudellisia etuja tai muita hallitustyöskentelyyn liittymättömiä korvauksia tai palkkioita yhtiöltä. Hallituksen jäsenet eivät kuulu yhtiön osakepohjaisten kannustinohjelmien piiriin eikä heillä ole eläkesopimuksia yhtiön kanssa.

Palkitsemiseen liittyvät valtuutukset

Varsinainen yhtiökokous päätti 15.3.2018 hallituksen ehdotuksen mukaisesti, että hallitus valtuutetaan päättämään osakeannista sekä optio-oikeuksien ja muiden osakeyhtiölain 10 luvun 1 §:ssä tarkoitettujen osakkeisiin oikeuttavien erityisten oikeuksien antamisesta seuraavasti:

Valtuutuksen nojalla annettavien osakkeiden lukumäärä voi olla yhteensä enintään

2 000 000 osaketta, mikä vastaa noin 5,2 prosenttia yhtiön nykyisistä osakkeista. Hallitus päättää kaikista osakeannin ja osakkeisiin oikeuttavien erityisten oikeuksien antamisen ehdoista, ja sillä on oikeus poiketa osakkeenomistajan merkintäetuoikeudesta (suunnattu anti). Valtuutus on voimassa 18 kuukautta.

Vuoden 2018 aikana yhtiön hallitus päätti valtuutuksen perusteella luovuttaa yhteensä 2 584 yhtiön omaa osaketta osana yhtiön osakepalkkiojärjestelmää ja 5 326 osaketta hallituksen jäsenille osana hallituksen palkkiota (suunnattu anti).

Toimitusjohtaja ja johtoryhmä

Palkitsemisen päätöksentekojärjestys

Hallitus päättää toimitusjohtajan ja muiden konsernin johtoryhmän jäsenten palkitsemisesta ja taloudellisista etuuksista vuosittain. Ennen hallituksen päätöksentekoa asiakokous valmistellaan hallituksen henkilöstövaliokunnassa.

Palkitsemisen keskeiset periaatteet

Toimitusjohtajan ja muun johtoryhmän palkitsemisjärjestelmä koostuu kiinteästä kuukausipalkasta luontoisetuineen sekä vuosittain erikseen päätettävästä lyhyen aikavälin kannustinpalkkiosta. Lisäksi toimitusjohtaja ja muut konsernin johtoryhmän jäsenet kuuluvat pitkän aikavälin kannustinjärjestelmän toimivan osakepalkkiojärjestelmän piiriin.

Lyhyen aikavälin kannustinohjelma

Toimitusjohtajan ja muiden konsernin johtoryhmän jäsenten lyhyen aikavälin kannustinpalkkiot perustuvat konsernin ja toimialan tulokseen. Toimialoista vastaavien johtajien lyhyen aikavälin kannustinpalkkio määräytyy konsernin ja toimialan liikevoitosta. Toimitusjohtajan ja muiden johtoryhmän jäsenten lyhyen aikavälin kannustinpalkkio määräytyy konsernin liikevoiton perusteella. Tulospalkkion suuruus vastaa enintään 3–6 kuukauden palkkaa palkkion saajan tehtävästä riippuen.

Lyhyen aikavälin kannustinpalkkioiden tavoitteet asetetaan ja niiden toteutuminen arvioidaan vuosittain. Mahdolliset kannustinpalkkiot maksetaan yleensä kalenterivuoden pituista ansaintajaksoa seuraavan vuoden helmikuussa. Maksun edellytyksenä on, että henkilön työsuhde on maksuhetkellä voimassa.

Osakepalkkiojärjestelmät

Toimitusjohtajan ja muiden konsernin johtoryhmän jäsenten pitkän aikavälin kannustimena toimii osakepalkkiojärjestelmä. Yhtiön hallitus päättää osakepohjaisesta kannustinohjelmasta osana avainhenkilöiden kannustin- ja sitouttamisjärjestelmää. Ohjelman ansaintajakso on kalenterivuosi. Hallitus päättää ansaintajakson ansaintakriteerit, kohderyhmän ja osakepalkkion enimmäismäärät henkilöstövaliokunnan esityksestä. Ansaintakriteerien täyttymisen perusteella annettavien osakkeiden lopulliset määrät hallitus päättää ansaintajaksoa seuraavan vuoden alussa. Palkkio maksetaan ansaintajaksoa seuraavan kalenterivuoden helmikuussa. Palkkio maksetaan osittain

osakkeina ja osittain rahana. Palkkio vastaa enimmillään 6–12 kuukauden palkkaa palkkion saajan tehtävästä riippuen.

Palkkion maksamisen edellytyksenä on, että henkilön työsuhde on maksuhetkellä voimassa. Kannustinohjelman perusteella ansaitut osakkeet on omistettava vähintään kaksi vuotta palkkiosuorituksen jälkeen (sitouttamisjakso). Myös tämän jälkeen johtoryhmän jäsenen on omistettava osakkeita vähintään puolen vuoden ja muiden kolmen kuukauden bruttopalkan arvosta työsuhteen päättymiseen saakka. Mikäli henkilö sitouttamisjakson aikana irtisanoutuu omasta aloitteestaan, on hän velvollinen palauttamaan saamansa osakkeet ilman korvausta.

Alla on kuvattu osakepalkkiojärjestelmät, joiden ansaintajaksot ovat vuodet 2018 ja 2017:

- Osakepohjainen kannustinohjelma 2018 alkoi vuonna 2017. Palkkio perustui konsernin EVA-tulokseen ja se maksettiin vuonna 2018.
- Osakepohjainen kannustinohjelma 2019 alkoi vuonna 2018. Palkkio perustui konsernin EVA-tulokseen ja se maksetaan vuonna 2019.

Muut keskeiset ehdot

Toimitusjohtajan kanssa on tehty kirjallinen toimitusjohtajasopimus. Sopimuksen mukaan toimitusjohtajan irtisanomisaika on yhtiön irtisanoessa kuusi kuukautta ja toimitusjohtajan irtisanoutuessa kuusi kuukautta. Yhtiön irtisanoessa toimitusjohtajalle maksetaan kahdentoista (12) kuukauden rahapalkkaa vastaava korvaus.

Toimitusjohtajalle ja johtoryhmälle ei makseta erillisiä palkkioita tytäryhtiöiden hallitusten jäsenyyksistä.

Toimitusjohtajalle ja johtoryhmälle ei makseta lisäeläkettä.

Palkitsemisraportti

Tämä palkitsemisraportti sisältyy Lassila & Tikanoja Oyj:n (L&T tai yhtiö) palkka- ja palkkioselvitykseen, joka on julkaistu hallituksen toimintakertomuksen yhteydessä. Palkitsemisraportissa selostetaan hallituksen jäsenille, toimitusjohtajalle ja muille konsernin johtoryhmän jäsenille tilikauden 2018 aikana maksetut palkkiot ja muut taloudelliset etuudet.

Hallitus ja sen valiokunnat

Varsinainen yhtiökokous 15.3.2018 päätti hallituksen palkkiot vuodelle 2018 seuraavasti:

- hallituksen puheenjohtaja 60 000 euroa
- hallituksen varapuheenjohtaja 40 000 euroa
- jäsenet 30 000 euroa.

Lisäksi hallituksen puheenjohtajalle maksettiin kokouspalkkioina 1 000 euroa, hallituksen varapuheenjohtajalle 700 euroa ja kullekin jäsenelle 500 euroa kokoukselta. Hallituksen asettamien valiokuntien puheenjohtajalle ja jäsenille maksettiin myös kokouspalkkioita, valiokunnan puheenjohtajalle 700 euroa kokoukselta ja kullekin jäsenelle 500 euroa kokoukselta.

Seuraavassa taulukossa on koottu tiedot hallituksen jäseninä tilikausilla 2018 ja 2017 toimineille henkilöille maksetuista palkkioista.

Hallituksen jäsenille maksetut palkkiot (euroa)*

	2018			2017		
	Vuosipalkkio	Kokouspalkkiot	Yhteensä	Vuosipalkkio	Kokouspalkkiot	Yhteensä
Heikki Bergholm	60 000	15 800	75 800	46 250	15 800	62 050
Sakari Lassila	40 000	13 300	53 300	30 500	12 000	42 500
Teemu Kangas-Kärki	30 000	9 500	39 500	25 750	9 000	34 750
Laura Lares	30 000	8 500	38 500	25 750	8 000	33 750
Miikka Majjala	30 000	8 500	38 500	25 750	8 500	34 250
Laura Tarkka	30 000	9 000	39 000	25 750	7 500	33 250

* 40 % maksetaan yhtiön hallussa olevina tai, mikäli tämä ei ole mahdollista, markkinoilta hankittavina Lassila & Tikanoja Oyj:n osakkeina.

Toimitusjohtaja

Vuonna 2018 toimitusjohtaja Pekka Ojanpään kiinteä vuosipalkka luontoisetuineen oli 430 746 euroa (vuonna 2017: 424 104 euroa). Vuoden 2017 perusteella määräytynyt lyhyen aikavälin kannustinpalkkio oli 60 588 euroa (2017: 96 941 euroa). Vuonna 2018 toimitusjohtajalle suoritettiin vuotta 2017 koskien palkkiona 1 003 osaketta (2017: 5 944 osaketta), joiden arvo luovutushetkellä oli 18 682 euroa (2017: 112 105 euroa) ja osakepalkkioiden veroihin

liittyvä rahapalkkio, jonka suuruus oli 18 682 euroa (2017: 112 105 euroa), eli yhteensä 37 364 euroa (2017: 224 210 euroa). Toimitusjohtajan palkka ja palkkiot vuonna 2018 olivat siten yhteensä 528 698 euroa (2017: 745 255 euroa).

Muut johtoryhmän jäsenet

Muille konsernin johtoryhmän jäsenille maksettiin vuonna 2018 kiinteää vuosipalkkaa luontoisetuineen 1 024 028 euroa (2017: 1 300 359 euroa) ja vuoden 2017 suorituksen

perusteella määräytynyttä lyhyen aikavälin kannustinpalkkiota yhteensä 95 634 euroa (2017: 167 303 euroa). Vuonna 2018 johtoryhmän jäsenille suoritettiin vuotta 2017 koskien palkkiona osakkeita yhteensä 1 581 osaketta (2017: 9 317 osaketta), joiden arvo oli 26 736 euroa (2017: 175 694 euroa) ja osakepalkkioiden veroihin liittyvä rahapalkkio, jonka kokonaisarvo oli 26 736 euroa (2017: 175 694 euroa), eli yhteensä 53 472 euroa (2017: 351 388 euroa). Muun johtoryhmän palkat ja palkkiot olivat näin

ollen yhteensä 1 173 134 euroa (2017: 1 819 050 euroa).

13.6.2011 asti toimitusjohtajana toimineen Jari Sarjon etuuspohjaisesta eläkesopimuksesta kirjattiin tuloslaskelmaan 5 300 euroa vuonna 2018.

Seuraavassa taulukossa on koottu tiedot tilikausilta 2018 ja 2017 yhtiön toimitusjohtajan ja konsernin johtoryhmän jäseninä toimineille henkilöille maksetuista palkkioista.

Toimitusjohtajan ja muiden konsernin johtoryhmän jäsenten palkat ja palkkiot (euroa)

	2018				2017			
	Kiinteä palkka	Kannustinpalkkiot	Osakeperusteiset palkkiot	Yhteensä	Kiinteä palkka	Kannustinpalkkiot	Osakeperusteiset palkkiot	Yhteensä
Toimitusjohtaja*	430 746	60 588	37 364	528 698	424 104	96 941	224 210	745 255
Muut johtoryhmän jäsenet yhteensä	1 024 028	95 634	53 472	1 173 134	1 300 359	167 303	351 388	1 819 050

* Pekka Ojanpää toimi toimitusjohtajana 23.11.2018 saakka. Talousjohtaja Tuomas Mäkipeska toimi väliaikaisena toimitusjohtajana 24.11.–31.12.2018. Hänelle ei maksettu erillistä korvausta eikä hänen palkkaansa ole huomioitu toimitusjohtajan palkkiot-kohdassa.

HALLITUKSEN TOIMINTAKERTOMUS

Strategia

L&T on kiertotalouden käytännön tekijä, joka pyrkii palveluidensa avulla auttamaan asiakkaitaan käyttämään resurssejaan tehokkaasti ja kestävästi. Näin toimien yhtiö tavoittelee kannattavaa kasvua – niin asiakkailleen kuin itselleen. Strategiaa toteuttamalla yhtiö tähtää siihen, että siitä tulee alansa edistyksellisin ja hyödyllisin palveluyritys.

L&T:n strategiassa korostuu tuottavuuden parantaminen uusien toimintamallien ja järjestelmien avulla sekä asiakas- ja henkilöstökokemukseen panostaminen. Kaikissa liiketoiminoissa keskitytään uusien palveluratkaisujen kehittämiseen tulevaisuuden kasvun varmistamiseksi. Lisäksi kasvua tavoitellaan mahdollisilla yrityskaupoilla.

Strategian toimeenpanon eteneminen vuonna 2018

Vuoden 2018 alussa L&T:llä toteutettiin isoja rakenteellisia uudistuksia, kun merkittävä osa konsernin tuottamista liiketoiminnan tukipalveluista siirrettiin toimialoille. Tällä johtamallin uudistuksella pyritään parantamaan liiketoimintojen kilpailukykyä ja ketteryyttä sekä kohdentamaan lisää resursseja asiakastyöhön.

Tässä yhteydessä myös Kiinteistötekniikka eriytettiin omaksi toimialakseen.

Vuoden 2018 strategiapäivityksen yhteydessä L&T tarkasteli kaikkien liiketoimintojensa markkinoiden houkuttelevuutta sekä liiketoimintojen suoriutumista ja potentiaalia suhteessa markkinaan. Lisäksi määriteltiin tarvittavia toimenpiteitä osaavan henkilöstön saatavuuden ja pysyvyyden kohentamiseksi ja käynnistettiin työ palveluiden vaikuttavuuden ja arvonluonnin todentamiseksi keskeisille sidosryhmille.

Strategiatyön painopiste oli liiketoimintakoh- taisten strategioiden syventämisessä ja toimeenpanon varmistamisessa. Myös asiakas- ja henkilöstökokemusta parantavia toimenpiteitä toteutettiin kunkin liiketoiminnan strategian mukaisesti.

Ympäristöpalveluissa tutkittiin kiertotalouden uusia liiketoimintamahdollisuuksia ja laajennettiin uusien kiertotalouspalveluiden maantieteellistä kattavuutta. Lisäksi tarkasteltiin liiketoiminnan tulevaisuuden aseoitumisvaihtoehtoja ympäristöpalveluiden arvoketjussa. Toisella vuosipuoliskolla tehtiin investointipäätös muovinkierrätyslaitoksen kapasiteetin kasvattamiseksi ja palvelun laajentamiseksi likaisten muovien käsittelyyn.

Teollisuuspalveluissa tarkasteltiin markkina-asemaa ja määritettiin vaihtoehtoisia kasvupolkuja. Lisäksi syvennyttiin palvelukehitykseen ja toimintamallin määrittelyyn uuden toiminnanohjausjärjestelmän perustaksi. Järjestelmän toteutus käynnistettiin syksyllä ja

ensimmäiset vaiheistetut käyttöönotot tapahtuvat vuoden 2019 aikana.

Kiinteistöpalveluissa tarkasteltiin tuottavuuden parantamista ja tulevaisuuden vaihtoehtoisia kasvupolkuja. Uusi toimintamalli ja sitä tukeva toiminnanohjausjärjestelmä (KIITO) otettiin käyttöön kiinteistöhuolto- ja siivousliiketoiminoissa. KIITOn avulla Kiinteistöpalvelut tavoittelee johtavaa asemaa palvelutuotannon ohjattavuudessa ja läpinäkyvyydessä sekä tiedolla johtamisessa.

Kiinteistötekniikassa muodostettiin Ruotsin liiketoimintojen kilpailustrategia osana syyskuussa 2017 hankittujen Ruotsin toimintojen integraatiota. Suomen liiketoiminoissa täsmennettiin tavoiteltavaa asemaa markkinoilla ja otettiin käyttöön uusi toimintamalli sekä sitä tukeva toiminnanohjausjärjestelmä (KIITO) tuotannonohjauksen ja asiakaskokemuksen parantamiseksi.

Uusiutuissa energialähteissä analysoitiin voimakkaasti muuttuvaa toimintaympäristöä ja tarkennettiin asemoitumista markkinassa. Hankintaorganisaatiota kehitettiin ja vahvistettiin kasvaneeseen kysyntään vastaamiseksi. Toimitusketjun tehostamista jatkettiin strategian mukaisesti.

Kiertotaloutta tukeva regulaatio eteni

Vuonna 2018 EU jatkoi monivuotisen kiertotalouden toimintasuunnitelmansa käytäntöönpanoa. Kyseessä on laaja kokonaisuus erilaisia strategioita ja säädösuudistuksia, joilla tähdätään olemassa olevien resurssien kestäväan ja tehokkaaseen käyttöön. Siirtyminen kiertotalouteen toteutuu seuraavan 10–15 vuoden aikana ja se tarjoaa L&T:n kaikille liiketoiminoille runsaasti uusia markkinamahdollisuuksia.

Energia- ja ilmastopoliittien alueella huoli ilmastomuutoksen rajoittamistoimenpiteiden riittävydestä lisääntyi IPCC:n raportin myötä. EU- ja kansallisella tasolla tämä heijastuu pyrkimyksenä päästä fossiilista polttoaineista eroon entistä nopeammalla aikataululla. Tavoitteiden saavuttaminen edellyttää radikaaleja uudistuksia, joilla lisätään uusiutuvan energian käyttöä, parannetaan energiatehokkuutta, edistetään materiaalien uudelleenkäyttöä ja tuodaan vähäpäästöisempiä ratkaisuja liikenteeseen. Tämä avaa mahdollisuuksia L&T:lle, koska yhtiön palvelut linkittyvät vahvasti asiakkaiden ympäristövastuun toteuttamiseen.

Strategiakauden taloudelliset tavoitteet

Strategian toimeenpanon eteneminen ei antanut perusteita muuttaa yhtiön strategisia tavoitteita vuoden 2018 aikana. Tavoitteita tarkastellaan vuoden 2019 strategiatyön yhteydessä.

	Tavoite	2018	2017
Kasvu	5 %	13,1 %	7,2 %
Sijoitetun pääoman tuotto	20 %	12,7 %	13,3 %
Liikevoitto	9 %	5,9 %	6,2 %
Gearing	0-70 %	46,1 %	54,2 %

Konsernin liikevaihto ja tulos

Vuoden 2018 liikevaihto oli 802,2 miljoonaa euroa (709,5) ja se kasvoi 13,1 %. Orgaaninen kasvu oli 3,2 %. Liikevoitto oli 47,6 miljoonaa euroa (44,0), mikä oli 5,9 % (6,2) liikevaihdosta. Osakekohtainen tulos oli 0,89 euroa (0,87).

Liikevaihdon kasvusta oli orgaanista 3,2 % ja loput L&T FM:n yritysostosta johtuvaa. Kaikkien toimialojen vuoden 2018 liikevaihto kasvoi vertailukaudesta Kiinteistöpalveluita lukuunotta-

matta. Ympäristöpalveluissa markkina-asema vahvistui erityisesti kaupan ja teollisuuden segmenteissä. Teollisuuspalveluissa niin liikevaihto kuin liikevoittokin kasvoivat vertailukaudesta uusien asiakkuuksien myötä. Kiinteistöpalveluiden liikevaihto ja liikevoitto heikentyivät erityisesti siivousliiketoiminnan koventuneen hintakilpailun ja toiminnanohjausjärjestelmän käyttöönottoaiheen seurauksena. Kiinteistötekniikassa erityisesti Ruotsin liiketoiminnan kehitys oli myönteistä hyvän kysynnän ja tuottavuuden parantumisen ansiosta.

Tuloslaskelma vuosineljänneksittäin

MEUR	10-12/2018	7-9/2018	4-6/2018	1-3/2018	10-12/2017
Liikevaihto					
Ympäristöpalvelut	68,5	69,6	69,3	62,8	66,0
Teollisuuspalvelut	25,2	25,9	26,3	19,2	23,9
Kiinteistöpalvelut	62,1	63,2	66,0	65,8	70,2
Kiinteistöttekniikka	41,6	34,8	35,6	36,4	38,4
Uusiutuvat energialähteet	12,1	5,5	8,4	14,7	10,7
Toimialojen välinen liikevaihto	-3,1	-2,6	-2,7	-2,4	-3,2
Yhteensä	206,5	196,3	203,0	196,5	206,1
Liikevoitto					
Ympäristöpalvelut	8,3	10,6	8,4	4,4	6,9
Teollisuuspalvelut	2,6	3,7	3,3	0,4	2,6
Kiinteistöpalvelut	0,0	4,1	1,4	-0,5	1,4
Kiinteistöttekniikka	1,6	1,6	0,6	0,7	1,2
Uusiutuvat energialähteet	0,1	0,1	-0,3	0,1	0,2
Konsernihallinto ja muut	-0,9	-0,6	-0,7	-1,3	-0,9
Yhteensä	11,7	19,6	12,6	3,7	11,4
Oikaistu liikevoitto					
Ympäristöpalvelut	8,4	10,7	8,5	4,5	7,0
Teollisuuspalvelut	2,6	3,8	3,3	0,4	2,6
Kiinteistöpalvelut	0,0	4,1	1,4	-0,5	1,5
Kiinteistöttekniikka	2,2	2,1	1,2	1,3	2,0
Uusiutuvat energialähteet	0,1	0,1	-0,3	0,1	0,2
Konsernihallinto ja muut	-0,9	-0,6	-0,7	-1,3	-0,9
Yhteensä	12,4	20,3	13,4	4,5	12,4
Liikevoittoprosentti					
Ympäristöpalvelut	12,0	15,2	12,1	7,0	10,4
Teollisuuspalvelut	10,4	14,4	12,4	2,2	10,7
Kiinteistöpalvelut	0,0	6,5	2,1	-0,8	2,0
Kiinteistöttekniikka	3,8	4,5	1,7	1,9	3,1
Uusiutuvat energialähteet	0,6	2,6	-3,3	0,5	2,1
Yhteensä	5,7	10,0	6,2	1,9	5,5
Rahoitustuotot ja -kulut, netto	-1,0	-1,4	-1,1	-0,9	-1,3
Osuus osakkuusyriyten tuloksesta	0,0	0,0	-0,3	-0,1	0,0
Voitto ennen veroja	10,6	18,2	11,1	2,8	10,0

Ulkomaan toiminnan liikevaihto maittain

MEUR	2018	2017
Ruotsi	134,4	61,2
Venäjä	8,9	8,1

Toimialakatsaukset**Ympäristöpalvelut**

Ympäristöpalveluiden vuoden 2018 liikevaihto oli 270,2 miljoonaa euroa (262,8). Liikevoitto oli 31,6 miljoonaa euroa (31,6).

Toimialan liikevaihto kasvoi ja markkina-asema vahvistui erityisesti kaupan ja teollisuuden segmenteissä. Edellisvuotta korkeammat polttoainekulut pystyttiin kattamaan muilla toimenpiteillä.

Teollisuuspalvelut

Teollisuuspalveluiden koko vuoden liikevaihto kasvoi 6,5 % ja oli tammi-joulukuussa 96,5 miljoonaa euroa (90,7). Liikevoitto kasvoi vertailukaudesta 15,3 % 10,0 miljoonaan euroon (8,7).

Toimialan liikevaihto kasvoi hyvän kysynnän ja markkina-aseman vahvistumisen myötä. Palvelukehityksen ja toiminnan tehostaminen paransivat liikevoittoa ja tukivat uusien asiakkuuksien saamista, mikä näkyi markkinaosuu- den vahvistumisena.

Kiinteistöpalvelut

Kiinteistöpalveluiden vuoden 2018 liikevaihto oli 257,2 miljoonaa euroa (260,6). Liikevoitto oli 5,0 miljoonaa euroa (5,2).

Siivouksessa alan koventunut hintakilpailu johti asiakasmenetyksiin, mikä heikensi liikevaihtoa ja liikevoittoa. Toimiala keskittyi isoihin toimintamallimuutoksiin kilpailukyvyyn parantamiseksi. Siivouksessa toiminnanohjausjärjestelmän käyttöönotto vaihe heikensi koko vuoden liikevoittoa.

Korjausrakentamisessa liikevoitto parani vertailukaudesta toiminnan tehostamisen seurauksena.

Kiinteistötötekniikka

Kiinteistötötekniikan vuoden 2018 liikevaihto oli 148,4 miljoonaa euroa (71,8). Kasvu johtui pääasiassa L&T FM:n yritysostosta. Liikevoitto oli 4,5 miljoonaa euroa (1,6) ja oikaistu liikevoitto 6,8 miljoonaa euroa (2,6).

Ruotsissa liiketoiminnan kehitys oli myönteistä hyvän kysynnän ja tuottavuuden parantumisen ansiosta. Suomessa liikevaihdon kasvu tuli erityisesti julkiselta sektorilta ja teollisuudesta. Liikevoittoa rasitti pääosin loppuvuoteen ajoittunut uuden toimintamallin ja toiminnanohjausjärjestelmän käyttöönotto vaihe.

Tilaukskanta säilyi vahvana, ja sopimuskanta vahvistui sekä Suomessa että Ruotsissa.

Liikevaihto toimialoittain

Me	2018	2017	Muutos %
Ympäristöpalvelut	270,2	262,8	2,8
Teollisuuspalvelut	96,5	90,7	6,5
Kiinteistöpalvelut	257,2	260,6	-1,3
Kiinteistötötekniikka	148,4	71,8	106,6
Uusiutuvat energialähteet	40,7	34,9	16,6
Eliminoinnit	-10,8	-11,3	
Yhteensä	802,2	709,5	13,1

Liikevoitto toimialoittain

Me	2018	%	2017	%	Muutos %
Ympäristöpalvelut	31,6	11,7	31,6	12,0	-0,1
Teollisuuspalvelut	10,0	10,4	8,7	9,6	15,3
Kiinteistöpalvelut	5,0	1,9	5,2	2,0	-4,5
Kiinteistötötekniikka	4,5	3,0	1,6	2,3	172,4
Uusiutuvat energialähteet	0,0	0,0	0,7	2,0	-99,1
Konsernihallinto ja muut	-3,5		-3,9		
Yhteensä	47,6	5,9	44,0	6,2	8,2

Uusiutuvat energialähteet

Uusiutuvien energialähteiden vuoden 2018 liikevaihto oli 40,7 miljoonaa euroa (34,9). Liikevoitto oli 0,0 miljoonaa euroa (0,7).

Uusiutuvien energialähteiden markkina pysyi haastavana. Liikevoitto jäi vertailukaudesta alkuvuonna, koska energiasisällöt jäivät heikoiksi vuoden 2017 runsaiden sateiden vuoksi. Lisäksi liikevoittoa heikensi puun hankintahintojen ja urakointikustannusten nousu.

Rahoitus ja investoinnit

Liiketoiminnan nettorahavirta oli 90,1 miljoonaa euroa (61,8). Liiketoiminnan nettorahavirta parantui vuodentakaisesta onnistuneiden käyttöpääoman tehostamistoimenpiteiden ansiosta. Käyttöpääomaa vapautui 9,9 miljoonaa euroa. Vertailukautena käyttöpääomaa sitoutui 10,8 miljoonaa euroa.

Korollista vierasta pääomaa oli kauden lopussa 152,2 miljoonaa euroa (165,9).

Korolliset nettovelat olivat 97,8 miljoonaa euroa (117,9). Ne laskivat 21,3 miljoonaa euroa heinä-syyskuusta ja 20,1 miljoonaa euroa vertailukaudesta.

Yhtiö laski syyskuussa liikkeeseen 50 miljoonan euron vuonna 2023 erääntyvän joukkovelkakirjan. Varat käytettiin Lassila & Tikanojan olemassa olevan, vuonna 2019 erääntyvän 30 miljoonan euron joukkovelkakirjan osittaiseen lunastamiseen sekä Danske Bank A/S:n myöntämän 20 miljoonan euron lainan takaisinmaksuun.

Nettorahoituskulut vuonna 2018 olivat 4,5 miljoonaa euroa (1,4). Nettorahoituskulut olivat 0,6 % (0,2) liikevaihdosta. Vertailukauden nettorahoituskuluja pienensi olennaisesti L&T FM:n yritysostoa varten otetusta valuuttasuojauksesta realisoitunut kurssivoitto.

Pitkäaikaisten lainojen keskiporko korkosuojaukset huomioon ottaen oli 1,2 % (1,1). Vuonna 2019 lainoja erääntyy yhteensä 3,9 miljoonaa euroa.

Omavaraisuusaste oli 38,6 % (38,6) ja gearing-prosentti 46,1 (54,2). Likvidit varat olivat kauden lopussa 54,3 miljoonaa euroa (48,1).

Kauden lopussa 100 miljoonan euron yritystodistusohjelma oli kokonaan käyttämättä. Vertailukaudella käytössä oli 20,0 miljoonaa euroa. 30,0 miljoonan euron komittoitu limiitti oli vertailukauden tapaan käyttämättä.

Vuoden 2018 investoinnit olivat 37,8 miljoonaa euroa (113,2), ja ne koostuivat pääasiassa kone- ja kalustohankinnoista sekä investoinneista tietojärjestelmiin. Vertailukaudella merkittävin investointi oli L&T FM AB:n yritysosto.

Rahoituksen avainlukuja

	2018	2017
Korollinen vieras pääoma, MEUR	152,2	165,9
Korolliset nettovelat, MEUR	97,8	117,9
Nettorahoituskulut, MEUR	-4,5	-1,4
Nettorahoituskulut, % liikevaihdosta	0,6	0,2
Nettorahoituskulut, % liikevoitosta	9,4	3,2
Omavaraisuusaste, %	38,6	38,6
Gearing, %	46,1	54,2
Liiketoiminnan rahavirta, MEUR	90,1	61,8
Käyttöpääoman muutos rahavirtalaskelmassa, MEUR	9,9	-10,8

Sijoitettu pääoma

MEUR	31.12.2018	31.12.2017
Pitkäaikaiset varat	356,0	367,2
Vaihto-omaisuus ja saamiset	153,2	162,1
Likvidit varat	54,3	48,1
Laskennalliset verovelat	-29,3	-29,2
Ostovelat ja muut velat	-162,4	-156,0
Varaukset	-5,3	-7,0
Muut korottomat velat	-1,9	-1,8
Sijoitettu pääoma	364,5	383,3

Investoinnit taseryhmittäin

MEUR	2018	2017
Kiinteistöt	1,2	2,8
Koneet, kalusto ja muut aineelliset hyödykkeet	31,0	33,7
Liikearvo ja muut aineettomat hyödykkeet yrityskaupoista	0,3	69,2
Muut aineettomat hyödykkeet	5,2	7,1
Muut pitkäaikaiset varat	0,0	0,5
L&T yhteensä	37,8	113,2

Investoinnit toimialoittain

MEUR	2018	2017
Ympäristöpalvelut	20,6	24,8
Teollisuuspalvelut	8,4	9,0
Kiinteistöpalvelut	6,9	10,1
Kiinteistötekniikka	1,7	68,6
Uusiutuvat energialähteet	0,2	0,2
Konsernihallinto ja muut	0,0	0,4
L&T yhteensä	37,8	113,2

Rahalainat, vastuut ja vastuusitoumukset lähipiiriin kuuluville

Lähipiiritapahtumat selvitetään konsernitiilin päätöksen liitetiedostossa 32 Lähipiiritapahtumat.

Muutokset konsernirakenteessa

Konserniin ostettiin Kymen Talopalvelu Oy:n liiketoiminta.

Muutokset johdossa

3.8. L&T kertoi toimitusjohtaja Pekka Ojanpään siirtyvän Suominen Oy:n toimitusjohtajaksi viimeistään 3.2.2019. Yhtiö tiedotti 15.11., että L&T:n toimitusjohtajaksi on nimetty KTM Eero Hautaniemi 1.1.2019 alkaen. Yhtiö kertoi 24.11. toimitusjohtaja Pekka Ojanpään menehtyneen lento-onnettomuudessa. L&T:n väliaikaiseksi toimitusjohtajaksi nimettiin talousjohtaja Tuomas Mäkipeska.

Henkilöstö

Henkilöstömäärä oli vuonna 2018 kokoaikaiseksi muutettuna keskimäärin 7 566 (7 875). Kauden lopussa L&T:n palveluksessa oli koko- ja osa-aikaisia yhteensä 8 600 (8 663) henkilöä. Heistä työskenteli Suomessa 6 871 (7 041) ja muissa maissa 1 729 (1 622) henkilöä.

Yhtiökokouksen päätökset

15.3.2018 pidetty varsinainen yhtiökokous vahvisti tilinpäätöksen ja konsernitiilin päätöksen vuodelta 2017 ja myönsi vastuuvapauden yhtiön hallitukselle ja toimitusjohtajalle.

Yhtiökokous päätti, että tilikaudelta 2017 vahvistettavan taseen perusteella maksetaan osinkoa 0,92 euroa osakkeelta, yhteensä 35,3 miljoonaa euroa. Osingon maksupäiväksi päätettiin 26.3.2018.

Yhtiökokous vahvisti hallituksen jäsenten lukumääräksi kuusi. Hallitukseen valittiin uudelleen seuraavan yhtiökokouksen loppuun saakka Heikki Bergholm, Teemu Kangas-Kärki, Laura Lares, Sakari Lassila, Miikka Majjala ja Laura Tarkka.

Tilintarkastajaksi valittiin KPMG Oy Ab, KHT-yhteisö, joka ilmoitti nimeävänsä KHT Lasse Holopaisen yhtiön päävastuulliseksi tilintarkastajaksi.

Varsinaisen yhtiökokouksen päätöksistä on kerrottu tarkemmin pörssitiedotteella 15.3.2018.

Selvitys muista kuin taloudellisista tiedoista

Vastuullinen toimintatapa kuuluu erottamattomasti L&T:n strategiaan, liiketoimintaan ja jokapäiväiseen työhön. Yhtiön palveluilla on keskeinen rooli asiakkaiden vastuullisuuden varmistamisessa, mikä ohjaa tavoittelemaan jatkuvasti yhä parempia tuloksia materiaalien hyödyntämisessä, päästöjen vähentämisessä

Henkilöstö maittain vuoden lopussa

Koko- ja osa-aikaiset yhteensä	2018	2017
Suomi	6 871	7 041
Ruotsi	1 422	1 332
Venäjä	307	290
Yhteensä	8 600	8 663

ja henkilöstön työkyvyn ylläpitämisessä. L&T on palveluidensa kautta näkyvä osa yhteiskunnan arkea, minkä vuoksi sen on huolehdittava tinkimättömästi oman toimintansa vaatimuksien mukaisuudesta. Myös toimittajilta edellytetään lakien ja sopimusten noudattamista sekä yhtiön vastuullisuusperiaatteiden mukaista toimintaa.

Vuonna 2018 yhtiö sitoutui tukemaan YK:n Global Compact -aloitetta ja sen ihmis- ja työoikeus-, ympäristö- ja korruption vastaisia periaatteita.

Yritysvastuun johtaminen

Yritysvastuun johtaminen on L&T:llä osa joka-päiväistä liiketoiminnan johtamista ja kehittämistä, jota ohjataan strategia- ja vuosisuunnitelun sekä johtamisjärjestelmän kautta. Yhtiön johtamisjärjestelmä on sertifioitu ISO 9001 (laatu), ISO 14001 (ympäristö) ja OHSAS 18001 (työterveys ja työturvallisuus) -standardien mukaisesti.

Yritysvastuun strategisesta johtamisesta vastaa yhtiön johtoryhmä ja operatiivisesti toimenpiteitä linjataan yritysvastuuohjelman kautta. Konsernin johtoryhmä seuraa ohjelman

ja sen toteuttamiseksi käynnistettyjen projektien etenemistä säännöllisesti sekä arvioi ja tarvittaessa päivittää ohjelman tavoitteet. Hallitus vahvistaa yritysvastuuohjelman.

Vuonna 2018 L&T uudisti yritysvastuuohjelmansa tukemaan entistä vahvemmin yhtiön strategisia painotuksia ja sidosryhmien odotuksia. Vastuullisuuden kehittämisen painopiste siirrettiin toiminnan vaikuttavuuteen ja arvoon, jota yhtiö luo keskeisille sidosryhmilleen, yhteiskunnalle, ympäristölle ja ilmastolle yhdessä asiakkaidensa kanssa. Samalla yritysvastuuohjelma kiinnitettiin YK:n kestävän kehityksen ja Global Compactin tavoitteisiin.

L&T:n yritysvastuuohjelmaa ja toimenpiteitä on käsitelty yksityiskohtaisemmin vuoden 2018 yritysvastuuraportissa, joka on julkaistu osana yhtiön vuoden 2018 vuosikatsausta. Raportti on laadittu Global Reporting Initiativen (GRI) raportointiohjeistoa noudattaen. Ympäristö- ja henkilöstövuorokäytön keskeiset tunnusluvut ovat kolmannen osapuolen varmentamat.

Yritysvastuun toimintaperiaatteet ja riskienhallinta

Lassila & Tikanoja noudattaa päätöksenteosaan ja hallinnossaan Suomen osakeyhtiölakia, julkisesti noteerattuja yhtiöitä koskevia muita säädöksiä, L&T:n yhtiöjärjestyksiä, L&T:n hallituksen ja sen valiokuntien työjärjestyksiä sekä Nasdaq Helsinki Oy:n sääntöjä ja ohjeita. Lisäksi toimintaa ohjaavat hallituksen tai johtoryhmän hyväksymät politiikat ja toimintaperiaatteet. Asemavaltuutusohje määrittelee L&T:llä käytettävät päätöksentekosäännöt ja -valtuudet.

Varmistaakseen toimintansa määräysten mukaisuuden, L&T on määrittänyt vastuullisen liiketavan periaatteet eli Tapa toimia -ohjeet, jotka koskevat jokaista L&T:läistä ja yhtiön sopimustoimittajia. Ohjeisiin perehdyttäminen on esimiesten vastuulla ja johto seuraa ohjeiden noudattamista. Sen lisäksi, että jokaisen L&T:läisen on noudatettava Tapa toimia -ohjeistoa, tulee kaikkien myös ehkäistä ohjeiden vastaista toimintaa. Ohjeiden vastaisesta toiminnasta ilmoitetaan ensisijaisesti omalle esimiehelle, joka auttaa ohjeiden tulkinnaissa epäselvissä tilanteissa. Lisäksi henkilökunta voi soittaa tai lähettää sähköpostia luottamukselliseen ilmoituskanavaan, joka on käytössä kaikissa toimintamaissa. Ohjeiden vastaiseen toimintaan puututaan viiveettä yhdessä sovittu prosessin mukaisesti.

Vuonna 2018 uudet L&T:läiset perehtyivät Tapa toimia -ohjeisiin osana perehdytysohjelmaansa. Syksyllä 2018 Tapa toimia -ohjeita ja niiden käytäntöön soveltamista tukevaa verkkokurssia päivitettiin vastaamaan vas-

taamaan tietosuoja-asetuksen henkilötietojen käsittelyä koskevia vaatimuksia. Lisäksi muun muassa syrjinnän vastaisia ohjeita täsmennettiin Global Compactin hengen mukaisesti. Suomen toimihenkilöistä 93,3 % oli suorittanut päivitetyn verkkokurssin vuoden loppuun mennessä. Vuonna 2019 Ruotsin henkilöstö ja Suomen työntekijät perehtyivät soveltuvin osin uudistettuihin ohjeisiin.

Vastuullisuuteen liittyvien riskien hallinta on osa yhtiön kokonaisvaltaista riskienhallintaa. Riskienhallintaprosessi on kuvattu selvityksessä hallinto- ja ohjausjärjestelmästä ja keskeiset riskit on avattu kohdassa ”Riskit ja riskienhallinta”.

Ympäristövastuu

L&T:n ympäristövastuu toteutuu erityisesti asiakkaille tuotettavien palveluiden kautta. Asiakkailta kerätyt materiaalit pyritään aina ensisijaisesti ohjaamaan uudelleenkäyttöön tai kierrätykseen lain mukaisen etusijajärjestyksen ja kiertotalousajattelun viitoittamana. Ilmastonmuutosta pyritään hillitsemään pienentämällä oman toiminnan liikennepäästöjä, mutta erityisesti korvaamalla fossiilisia polttoaineita uusiutuvilla bio- ja kierrätyspolttoaineilla sekä neitseellisiä luonnonvaroja uusioraaka-aineilla. Lisäksi tavoitteena on, ettei yhtiön omassa toiminnassa tapahdu yhtään vakavaa ympäristövahinkoa.

Ympäristöpolitiikassa on määritetty ne ympäristönäkökohdat ja periaatteet, joita L&T noudattaa niin omassa toiminnassaan kuin asiakkaille tuottamissaan palveluissa. Lähtökohdiana on ympäristölainsäädännön ja -standar-

dien tinkimätön noudattaminen sekä jatkuvan parantamisen periaate ISO 14001 -sertifioidun ympäristöjärjestelmän mukaisesti.

Ammattimainen jätteenkäsittely edellyttää ympäristölupia ja toimintaa veloitteiden mukaisesti. Vuonna 2018 L&T:llä oli 73 (70) ympäristölupaa, jotka ohjasivat yhtiön ympäristöasioiden hallintaa ja seurantatarkkailua. Ympäristöluvan varaisille laitoksille on tehty ennaltavarautumis- ja pelastussuunnitelmat, joissa on määritelty, kuinka laitos varautuu merkittävimpiin ympäristövahinkoihin. Lisäksi tehdään säännöllisesti sisäisiä auditointeja, joissa käydään läpi myös ympäristöasiat.

L&T edellyttää yhteistyökumppaneiltaan ja toimittajiltaan vastuullista ympäristöasioiden hoitoa, mikä huomioidaan jo hankintaprosessissa muun muassa itsearviointien avulla. Jätettä luovutetaan vain sellaisille toimijoille, joilla on lupa sitä vastaanottaa tai käsitellä. Yritystokohteissa tehdään huolelliset due diligence -tutkimukset.

L&T:n toiminnan merkittävimmät ympäristöriskit liittyvät ajoneuvokalustoon, jätteiden varastointiin ja käsittelyyn sekä kemikaaliturvallisuuteen. Näitä riskejä ja niiden hallintaa on kuvattu tarkemmin kohdassa ”Riskit ja riskienhallinta”.

Toimintaperiaatteiden noudattaminen, tulokset ja tunnusluvut

Asiakkailta kerättyjen materiaalien ympäristökuormituksen vähentämiseksi ja kiertotalouden edistämiseksi L&T pyrkii jatkuvasti löytämään

uusia ratkaisuja materiaalien hyödyntämiseksi mahdollisimman korkealla jalostusasteella ja jätehuollon etusijajärjestyksen mukaisesti. Vuonna 2018 yhtiön hallussa olevien, asiakkailta kerättyjen materiaalien, uudelleenkäyttö- ja kierrätysaste nousi 54,2 prosenttiin (53,8). L&T:n materiaalivolyymit huomioiden uudelleenkäyttöön ja kierrätykseen päätyi lähes 40 000 tonnia enemmän materiaaleja kuin edellisvuonna. Raportointi kattaa yritysasiakkailta kerätyt yhdyskuntajätteet, vaaralliset jätteet, teollisuuden jätteet ja rakennusjätteet Suomessa ja Venäjällä.

Ilmastonmuutoksen hillitsemiseksi L&T pyrkii vähentämään sekä asiakkaiden että oman toiminnan aiheuttamia päästöjä. Yhtiön toiminnalla on suuri hiilikädenjälki eli toiminta tuottaa merkittäviä päästövähennyksiä asiakkaille, kun he pystyvät korvaamaan neitseellisiä raaka-aineita uusioraaka-aineilla, fossiilisia polttoaineita bio- ja kierrätyspolttoaineilla tai vähentämään hävikkiä. Vuonna 2018 L&T:n hiilikädenjälki eli toiminnan tuottamat päästövähennykset olivat noin 1,2 miljoonaa CO₂-ekvivalentttonnia (1,1).

L&T:n oman toiminnan merkittävin välitön ympäristövaikutus on keräys- ja kuljetuspalveluista aiheutuvat päästöt. Vuonna 2018 L&T:n oman toiminnan päästöt olivat 64,4 tuhatta CO₂-ekvivalentttonnia (59,6). Absoluuttiset päästöt nousivat edellisvuoteen verrattuna johtuen L&T FM:n yrityskaupasta sekä keräys- ja kuljetustoiminnan volyymin kasvusta. Sen sijaan päästöintensiteetti eli päästöjen suhde liikevaihtoon laski ollen 59,5 CO₂-ekvivalentttonnia miljoonaa euroa kohden (66,2).

Yritysten ilmastotyötä arvioivassa CDP Climate -arviossa yhtiö sijoittui jälleen Leadership-tasolle toiseksi parhaalla luokituksella A-. Yhtiö on sitoutunut asettamaan ns. Science Based –tavoitteet pitkän aikavälin ilmastotyölleen.

Vuonna 2018 yhtiön toiminnassa ei tapahtunut yhtään vakavaa ympäristövahinkoa.

Sosiaalinen vastuu: henkilöstö ja ihmis-oikeudet

Suurena työllistäjänä ja palvelualan yrityksenä L&T:n sosiaalisen vastuun painopiste on omassa henkilöstössään. Henkilöstövastuun olennaisimmat osa-alueet ovat henkilöstön työkyvyn ylläpitäminen ja työturvallisuuden parantaminen, henkilöstötyytyväisyyden vahvistaminen sekä monimuotoinen työllistäminen. Yhtiö ei salli minkäänlaista syrjintää, häirintää, kiusaamista, rasismia tai epäasiallista kohtelua eikä hyväksy lapsityövoiman käyttöä, mitään pakkotyön muotoa, eikä muita ihmisoikeuksien loukkauksia omassa toiminnassaan tai toimintusketjussaan.

L&T kunnioittaa YK:n ihmisoikeuksien julistuksessa määriteltyjä ihmisoikeuksia sekä kansainvälisen työjärjestön (ILO) määrittelemiä työntekijöiden oikeuksia ja ILO:n kansainvälisiä sopimuksia. Yhtiö on sitoutunut tukemaan YK:n Global Compact -aloitetta ja sen ihmis- ja työoikeusperiaatteita.

Työsuhteissa noudatetaan kansallisia lakeja, sopimuksia ja muita velvoitteita. Työntekijöiden vapautta järjestäytyä ammatillisesti kun-

noitetaan. Yhtiö seuraa työehtosopimusten, ympäristö-, työ- ja työturvallisuuslainsäädännön sekä taloudenpitoon liittyvien säännösten noudattamista ja noudattaa paikallista tilaajavastuulainsäädäntöä ja edellyttää samaa myös toimittajiltaan.

Toimintaa ohjaa henkilöstöpolitiikka, OHSAS 18001-standardien mukaisesti sertifioitu johtamisjärjestelmä sekä työturvallisuusjohtamisen ja vastuullisen liiketavan periaatteet (Tapa toimia).

L&T:n toiminnan merkittävimmät henkilöstöriskit liittyvät osaavan ja motivoituneen työvoiman saatavuuteen ja henkilöstötyytyväisyyden heikkenemiseen sekä työkyvyttömyys- ja tapaturmakustannusten nousuun. Ihmis-oikeuksiin liittyviä riskejä on arvioitu osana riskienhallintaprosessia, mutta koska L&T toimii pääasiassa Suomessa ja Ruotsissa paikallisten kumppaneiden kanssa, ei toiminnassa ole tunnistettu merkittäviä ihmisoikeuksiin liittyviä riskejä. Näitä riskejä ja niiden hallintaa on kuvattu tarkemmin tämän dokumentin kohdassa ”Riskit ja riskienhallinta”.

Toimintaperiaatteiden noudattaminen, tulokset ja tunnusluvut

Osana henkilöstön työkyvyn johtamista L&T:n tavoitteena on laskea sairauspoissaolojen määrää ja nostaa keskimääräistä eläköitymisiä. Vuonna 2018 sairauspoissaoloprosentti Suomessa oli 5,0 (4,8), Ruotsissa 5,1 (4,5) ja Venäjällä 2,7 (2,5) eli kehitys ei ollut toivotun suuntaista. Vuonna 2019 sairauspoissolojen

vähentämiseksi tehdään yksityiskohtainen toimenpidesuunnitelma, jossa pureudutaan syvällisesti poissaolojen juurisyihin ja terveyden edistämiseen. Keskimääräinen eläköitymisikä (sis. vanhuuseläkkeet ja työkyvyttömyyseläkkeet) sen sijaan kehittyi toivottuun suuntaan ollen Suomessa oli 63,2 (63,0) vuotta ja vastavasti koko yhtiössä 63,2 vuotta (63,0). Pitkän aikavälin tavoitteena on nostaa eläköitymisikä 65,0 vuoteen.

Työturvallisuudessa L&T tavoittelee jatkuvaa parantamista lopullisena tavoitteenaan nolla tapaturmaa. Vuonna 2018 kokonaistapaturmataajuus kehittyi Suomessa hyvään suuntaan ja oli 28 (30). Koko yhtiön tasolla kokonaistapaturmataajuus pysyi edellisvuoden tasolla ollen 25 (25). Samoin poissaoloon johtaneita tapaturmia mittaava LTA-taajuus pysyi ennallaan ollen 14 (14). Ennakoivia työturvallisuuteen liittyviä toimenpiteitä tehtiin jälleen ennätysmäärä. Vuonna 2019 yhtenä kehitysalueena on ennakoivan toiminnan tehokkaampi hyödyntäminen niin, että toimenpiteet saadaan kohdennettua juuri oikeisiin kohteisiin.

Loppuvuodesta yhtiössä tapahtui yksi kuolemaan johtanut työtapaturma, jossa L&T:n kokenut työntekijä menehtyi tapaturmaisesti suorittaessaan linjan puhdistuspesua elintarviketehtaassa. Yhtiössä suoritettiin välittömästi perusteellinen tutkinta tapaturmasta ja siihen johtaneista syistä. Olemme tutkinnan pohjalta ryhtyneet tarvittaviin toimenpiteisiin vastaavien tapausten ennaltaehkäisemiseksi. Raportin julkaisuhetkellä tapauksen viranomaistutkinta on edelleen kesken. L&T tekee yhteistyötä viranomaisten kanssa tapauksen selvittämiseksi.

Henkilöstötyytyväisyydessä tapahtui positiivista kehitystä vuoden 2018 aikana. Suomessa ja Ruotsissa toteutetun henkilöstötyytyväisyystutkimuksen mukaan henkilöstön luottamus yritykseen ja sen tulevaisuuteen on vahvistunut. L&T:läiset kokevat tekevänsä merkityksellistä työtä ja 72 % suosittelee yhtiötä työnantajana. Tavoitteena on edelleen nostaa henkilöstön suosittelemista panostamalla henkilöstökokemuksen vahvistamiseen.

Vuonna 2018 L&T liittyi mukaan Suomen Kestävän kehityksen yhteiskuntasitoumukseen, jossa se sitoutui tekemään tavoitteellisia toimenpiteitä työurien pidentämiseksi ja nuorten, vaikeasti työllistyvien sekä maahanmuuttajien työllistämiseksi. Lisäksi yhtiö käynnisti yhdessä ihmisoikeuksia ja osallisuutta edistävän Kide-säätiön kanssa kaksivuotisen Mielekäs työ-hankkeen, joka tarjoaa uusia keinoja ehkäistä työkyvyttömyyseläkkeen riskiä. Hankkeessa halutaan luoda innovatiivisia menetelmiä perinteisen kuntoutuksen tueksi ja tarjota eläkeriskissä oleville henkilöille mahdollisuuksia tehdä töitä omien voimavarojensa mukaan.

Vuonna 2018 L&T:llä ei ollut yhtään ihmis-oikeuksiin liittyvää rikkomusta tai raportoitua syrjintätapausta.

Korruption ja lahjonnan torjunta

L&T:n hankintaprosessit ovat läpinäkyviä ja hankintapäätökset perustuvat kilpailukykyisiin toimitussopimuksiin. Hankintoja ohjaavat hankintaperiaatteet sekä yksityiskohtaisemmat hankintaohjeet. Toimivaltuudet ja päätöksente-

korajat hankintojen osalta on määritelty yhtiön asemavaltuutusohjeessa.

Mikäli hankintapäätöksen tekemiseen liittyy mahdollisia eturistiriitoja, jäävätään eturistiriitoja omaavat henkilöt päätöksenteon ulkopuolelle. Toimittajayhteistyöhön ei saa liittyä lahjontaa eikä sellaista vieraanvaraisuutta tai lahjoja, jotka voisivat vaikuttaa hankintapäätöksiin.

Yhtiö on sitoutunut tukemaan YK:n Global Compact -aloitetta ja sen korruption vastaisia periaatteita. Korruption ja lahjonnan ehkäisyssä noudatetaan kansallisia lakeja ja sopimuksia. Sisäisesti toimintaa ohjaavat vastuullisen liiketavan periaatteet (Tapa toimia), joissa on kuvattu lahjonnan ja korruption vastaisia ohjeita mm. lahjojen ja vieraanvaraisuuden tarjoamisesta ja vastaanottamisesta sekä eturistiriitojen välttämisestä. Lisäksi yhtiössä noudatetaan erikseen määriteltyä lupamenetelyä, jolla varmistetaan asiakastilaisuuksien tarkoituksenmukaisuus sekä sponsoroinnin ja tutkimainonnan läpinäkyvyys.

L&T toimii pääasiassa Suomessa ja Ruotsissa paikallisten kumppanien kanssa, mikä parantaa läpinäkyvyyttä kumppaneiden vastuullisuuteen. Merkittävien toimittajien osalta johdamme toimintaa säännöllisellä toimittajayhteistyöllä ja seuraamme yhteistyön sujuvuutta kategoriakohtaisesti asetetuilla toiminnan mittareilla. Sopimustoimittajat sitoutuvat noudattamaan L&T:n vastuullisen liiketavan periaatteita (Tapa toimia). Varmistamme toimittajiemme vastuullisen toimintatavan toteutumista itsearviointikyselyillä, toimittaja-auditoinneilla, toimittajan taloudelliseen tilanteeseen liittyvillä analyysillä tai muilla tarkoituksenmukaisilla keinoilla. Pääasialliset

varmistustoimenpiteemme kohdistamme merkittävimpiin toimittajiimme.

Vuonna 2018 yhtiössä ei ollut yhtään lahjonta- tai korruptiotapausta.

Tutkimus ja kehitys

Tutkimusmenot kirjataan kuluksi tuloslaskelmaan kaudelle, jolla ne syntyvät. Kehittämismenot aktivoidaan, kun yritys pystyy todentamaan kehitettävän tuotteen teknisen toteutettavuuden ja kaupalliset hyödyntämismahdollisuudet sekä kun hankintameno pystytään luotettavasti määrittämään. Muut kehittämismenot kirjataan kuluksi.

Yhtiön tämän hetken aktivoitava kehitystyö kohdistuu lähinnä ohjelmisto- ja järjestelmä-hankkeisiin. Taseeseen aktivoitiin ohjelmistoprojekteista kehitysmenoja 4,6 miljoonaa euroa (5,7). Ohjelmistoprojektin kustannukset aktivoidaan siitä lähtien, kun projektit ovat siirtyneet tutkimusvaiheesta kehittämisvaiheeseen, ja projektin tulos on yksilöitävissä oleva aineeton hyödyke.

Pääosin tuloslaskelmaan kuluksi kirjattavan tuotekehityksen tehtävänä on vastata L&T:n palvelutuotevalikoiman kilpailukyvyistä ja edesauttaa näin yhtiön tavoitteiden saavuttamisessa.

Riskienhallinta

L&T:lle on määritelty riskienhallintaprosessi, jossa käydään läpi talous- ja rahoitusriskit, strategiset riskit, operatiiviset riskit sekä vahinkoriskit.

Riskienhallinnan järjestämisen pääpiirteet

L&T:n riskienhallinnan tavoitteena on merkittävien riskitekijöiden tunnistaminen, niihin varautuminen ja niiden optimaalinen hallinta siten, että yhtiön strategiset ja taloudelliset tavoitteet saavutetaan. Kokonaisvaltaisella riskienhallinnalla pyritään hallitsemaan konsernin kokonaisriskiä, ei ainoastaan yksittäisiä riskitekijöitä. Riskienhallintaprosessissa pyritään myös arvioimaan riskien mukanaan tuomia mahdollisuuksia.

Vastuut

Hallitus hyväksyy riskienhallinnan periaatteet, valvoo riskienhallinnan toteutusta ja arvioi käytettyjen menetelmien tehokkuutta. Toimitusjohtaja vastaa riskienhallinnan organisoinnista ja toteuttamisesta. L&T-konsernin riskienhallintaa ohjaa L&T:n hallituksen vahvistama riskienhallintapolitiikka. Poliitikassa määritellään konsernin riskienhallinnan päämäärät ja periaatteet, organisointi ja vastuut sekä toimintatavat. Rahoitusriskien hallinnassa noudatetaan L&T:n hallituksen vahvistamaa konsernin rahoituspolitiikkaa. Vakuutusriskien hallinnan periaatteet määritellään vakuutuspolitiikassa.

Riskien tunnistaminen, arviointi ja raportointi

Riskit kartoitetaan säännöllisesti ja systemaattisesti sekä toimiala- että yhtiötasolla ja kriittiseksi määrittelyissä keskitetyissä toiminnoissa. Riskien merkittävyyttä arvioidaan riskimatriisin avulla ja riskeille laaditaan sekä vastuutetaan

toimenpiteet, joiden avulla esille nousseita riskejä hallitaan ja pyritään minimoimaan. Merkittävimmistä esille nousseista riskeistä ja niihin varautumisesta raportoidaan säännöllisesti toimitusjohtajalle ja hallitukselle.

Riskianalyysi

Osiossa Strategiset ja operatiiviset riskit kuvataan L&T:n liiketoiminnan merkittävimpiä strategisia, operatiivisia ja vahinkoriskejä, jotka toteutuessaan voivat vaarantaa tai estää liiketoiminnan tavoitteiden saavuttamisen. Rahoitusriskejä ja niiden hallintaa on selostettu konsernitilinpäätöksen liitetiedossa 35. Rahoitusriskien hallinta.

Strategiset ja operatiiviset riskit

Vastuullisuus

Ympäristöalan yrityksenä ja suurena työllistäjänä vastuullisesti toimiminen on L&T:lle yhtiön maineen ja sidosryhmien luottamuksen kannalta erittäin tärkeää. Yhtiö seuraa jatkuvasti toimintaympäristöön vaikuttavia muutoksia ja kehitystrendejä liittyen esim. ilmastotavoitteisiin, ihmisoikeuksiin ja toimitusketjun vastuullisuuteen ja pyrkii tunnistamaan niihin liittyvät riskit ja mahdollisuudet.

Vuonna 2018 osana riskienhallintaprosessia käytiin läpi mahdolliset L&T:n toimintaan liittyvät ihmisoikeusriskit. Ilmastoriskien hallitsemiseksi yhtiö on sitoutunut asettamaan ns. Science Based -tavoitteet seuraavan kahden vuoden aikana. Lisäksi tehdään aktiivisesti käytännön toimenpiteitä, joilla voidaan suoraan pienentää omia ympäristövaikutuksia mm. uusimalla

ajoneuvokalustoa ja seuraamalla ajotapaindeksiä. Henkilöstöön ja henkilöstövastuuseen liittyviä riskejä on avattu tarkemmin kohdassa Henkilöstö.

ICT-järjestelmät

Tieto- ja viestintäjärjestelmiin liittyvät riskit voivat toteutuessaan vaikuttaa L&T:n toimintaan ja asiakaspalveluun. Riskien minimoimiseksi tehdään määrätietoista työtä järjestelmäympäristön kehittämiseksi ja ICT-ympäristön käyttövarmuuden turvaamiseksi mm. kartoittamalla toiminnalle kriittiset järjestelmät ja määrittelemällä ja tarkentamalla vastuita järjestelmätöimittäjien ja L&T:n välillä. ICT-järjestelmiin liittyviä riskejä hallitaan myös järjestelmäarkkitehtuuria kehittämällä sekä pidemmän aikajänteen investoinneilla, joilla tavoitellaan sekä korjausvelan poistoa että kilpailukyyn nostoa.

Markkinat ja uudistuminen

Markkinoilla ja markkinaympäristössä tapahtuvat muutokset, kuten kunnallistaminen ja kierrätysraaka-aineiden markkinamuutokset sekä päästöoikeuksien, uusioraaka-aineiden tai öljytuotteiden markkinahintojen kehitys voivat vaikuttaa yhtiön liiketoimintoihin ja liiketoiminnan kasvuun negatiivisesti sekä johtaa kannattavuuden heikkenemiseen. Markkinoihin liittyvää riskiä pienentää L&T:n riippumattomuus yksittäisistä suurista asiakkaista ja L&T:n palvelutarjonnan monipuolisuus. L&T kehittää ja tuo jatkuvasti markkinoille uusia palvelutuotteita, joilla pyritään muun muassa erottautumaan kilpailijoista ja luomaan muita lisäarvotekijöitä hinnan lisäksi. Markkinariskeihin varaudutaan

kiinnittämällä erityistä huomioita tuottavuuden parantamiseen ja asiakassuhteen hoitoon. Lisäksi strategioita toteutetaan pitkäjänteisesti ja niissä huomioidaan mahdolliset muutokset toimialalla sekä uudistumisen tarve ja näihin liittyvät toimenpiteet kannattavuuden varmistamiseksi. Samalla seuraamme aktiivisesti markkinatilannetta sekä lainsäädännön kehittymistä ja pyrimme vaikuttamaan siihen proaktiivisesti.

Yritysosot

L&T tavoittelee kasvua sekä orgaanisesti että yritysostojen kautta. Yritysostojen onnistuminen vaikuttaa yhtiön kasvu- ja kannattavuustavoitteiden toteutumiseen. Jos yritysostoissa epäonnistutaan, yhtiön kilpailukyky ja kannattavuus voivat kärsiä ja yhtiön riskiprofiili voi muuttua. Riskiä hallitaan kauppasopimuksilla, ostokohteiden liiketoiminnan strategisella ja taoudellisella analysoinnilla, tekemällä kattavat due diligence -tutkimukset ostokohteista sekä erityisesti kaupan toteutumisen jälkeisellä tehokkaasti läpiviedyllä yhdistymishajalla.

Henkilöstö

Osaavan ja motivoituneen työvoiman saattavuus on merkittävä henkilöstöön liittyvä riski, koska ala on työvoimavaltainen, työtilanne vaihtelee kausittain ja väestön ikärakenne lisää kilpailua työvoimasta. Myös mahdollinen henkilöstötyytyväisyyden heikentyminen on yhtiölle strateginen riski, jos siihen ei pystytä reagoimaan riittävän aikaisin. L&T pyrkii olemaan alansa houkuttelevin yritys työntekijöille ja riskejä hallitaan panostamalla henkilöstön

saatavuuteen ja pysyvyyteen kehittämällä työntekijäkokemusta ja työnantajamielikuva. Näihin L&T pyrkii vaikuttamaan mm. mahdollistamalla urapolut ja työkierrot sekä kehittämällä perehdytysprosesseja, kehittämällä henkilöstön osallistamista ja tukemalla esimiestyötä. Lisäksi yhtiö tekee aktiivisesti töitä maahanmuuttajataustaisten henkilöiden rekrytoimiseksi. Lisäksi L&T panostaa työyhteisöjen toimivuuteen, johtamiseen, monikulttuurisuuden lisäämiseen, tehtäväkiertoon ja työturvallisuuteen.

Henkilöstön työkyvyttömyys- ja tapaturmaeläkekustannusten kohoaminen voi vaikuttaa olennaisesti L&T:n kilpailukykyyn ja kannattavuuteen, sillä suurtyöntäjä L&T vastaa täysimääräisesti henkilöstönsä työkyvyttömyydestä aiheutuvista eläkekustannuksista. Yhtiö panostaa henkilöstön terveyden edistämiseen ja työterveyshuollon ohjaamiseen Sirius-ohjelmalla, jonka tavoitteena on sairauspoissaolojen ja työkyvyttömyys- ja tapaturmaeläkkeiden vähentäminen sekä niistä aiheutuvien kustannusten hallinta. L&T tekee säännöllisesti työtehtävä- ja kohdekohtaisia riskiarvioita sekä työpaikkaselvityksiä ja tukee henkilöstönsä työkykyä ja jaksamista työkykyä ylläpitävällä toiminnalla. L&T:llä on oma työpaikkakassa, joka tukee L&T:n työkyvyntä ja täydentää työterveyshuoltoa. Lisäksi yhtiön käytössä on Sopiva työ -malli, jossa tavoitteena on kuntouttaa ja työllistää työkyvyttömyyseläkeriskin piirissä olevia henkilöitä.

Vahinkoriskit

Mahdollisten ennalta arvaamattomien vahinkoriskien varalta L&T:llä on jatkuva, kaikki toiminta- maat kattava vakuutusturva, joka sisältää muun muassa henkilöstö-, omaisuus-, keskeytys-, vastuu-, ympäristö- ja kuljetusvahingot.

Tulipalon vaara

Tulipalon seurauksena kierrätyslaitoksen toiminta voi keskeytyä lyhyeksi tai pitkäksi aikaa. Riskin merkittävyyttä pienentää kuitenkin se, että yksittäisillä laitoksilla tai tuotantolinjoilla ei ole olennaisen suurta merkitystä L&T:n kokonaiskannattavuudelle. Vakuuttamisen lisäksi yhtiö pyrkii minimoimaan palovahinkoriskejä jatkuvuussuunnittelulla, kehittämällä ensisammutusvalmiutta ja kouluttamalla henkilökuntaa vaaratilanteiden varalta.

Ympäristövahinkojen vaara

L&T:n liiketoimintaan kuuluu vaarallisten jätteiden keräystä ja kuljetusta sekä prosessointia yhtiön omissa laitoksissa. Vaarallisten jätteiden virheellisen käsittelyn tai laitevaurioiden seurauksena on mahdollista, että haitallisia aineita pääsee ympäristöön. Tällaisten vahinkojen seurauksena L&T:lle voi syntyä korvausvaateita. Ympäristövahinkoihin liittyviä riskejä hallitaan vakuuttamisen lisäksi laitosten järjestelmällisillä ympäristökartoituksilla, laitteistojen ennakkohuoltosuunnitelmillä, auditoinneilla ja henkilöstön pitkäjänteisellä kouluttamisella.

Hallinnointi

Selvitys hallinto- ja ohjausjärjestelmästä tilikaudelta 2018 annetaan erillisenä kertomuksena.

Osakkeet ja osakkeenomistajat

Osakepääoma ja osakkaiden lukumäärä

Lassila & Tikanoja Oyj:n osakepääomassa ja osakemäärässä ei ole tapahtunut muutoksia vuonna 2018. Yhtiön rekisteröity osakepääoma on 19 399 437 euroa. Osakkeita on 38 798 874 kappaletta. Osakkeiden keskimääräinen lukumäärä ilman yhtiön hallussa olevia osakkeita oli 38 404 842 osaketta. Kullakin osakkeella on yksi ääni. Yhtiöjärjestyksessä ei ole määritelty osakkeiden enimmäismäärää eikä enimmäispääomaa. Osakkeella ei ole nimellisarvoa eikä kirjanpidollista vasta-arvoa.

Yhtiön osakkeet on liitetty Euroclear Finland Oy:n ylläpitämään arvo-osuusjärjestelmään. Euroclear Finland ylläpitää yhtiön virallista osakasluetteloa.

Osakkeenomistajat

Lassila & Tikanoja Oyj:llä oli vuoden 2018 lopussa 13 207 (12 208) osakkeenomistajaa. Hallintarekisteröidyn omistuksen osuus oli 19,5 % (19,5) osakemäärästä.

Hallituksen ja toimitusjohtajan omistukset

Yhtiön hallituksen jäsenet ja toimitusjohtaja sekä heidän määräysvallassaan olevat yhteisöt omistivat 31.12.2018 yhteensä 932 751 yhtiön osaketta. Niiden osuus osake- ja äänimäärästä on 2,4 %.

Kaupankäynti osakkeilla vuonna 2018

Yhtiön osakkeet noteerataan Nasdaq Helsinki Oy:n keski suurten yhtiöiden listalla toimialaluokassa Teollisuustuotteet ja -palvelut. Kaupankäyntitunnus on LAT1V ja ISIN-koodi FI0009010854.

Yhtiön osakkeen vaihto ilman omia osakkeita Nasdaq Helsinki Oy:ssä vuonna 2018 oli 4 994 631, mikä on 13 % (14,3) ulkona olevien osakkeiden keskimääräisestä lukumäärästä. Vaihdon arvo oli 83,8 miljoonaa euroa (101,6). Korkein hinta oli 20,0 euroa ja alin 14,34 euroa. Päätöskurssi oli 14,96 euroa.

Yhtiön osakemäärän markkina-arvo ilman yhtiön hallussa olevia omia osakkeita oli vuoden lopussa 574,6 miljoonaa euroa (693,5).

Omat osakkeet

Yhtiön hallussa oli katsauskauden lopussa 392 952 omaa osaketta, jotka edustavat 1,0 % kaikista osakkeista ja äänistä.

Hallituksen valtuutukset

Lassila & Tikanoja Oyj:n 15.3.2018 pidetty varsinainen yhtiökokous päätti hallituksen valtuuttamisesta yhtiön omien osakkeiden hankkimiseen yhtiön vapaalla omalla pääomalla. Lisäksi yhtiökokous päätti hallituksen valtuuttamisesta päättämään osakeannista sekä osakkeisiin oikeuttavien erityisten oikeuksien antamisesta.

Hallitus on valtuutettu hankkimaan enintään 2 000 000 kappaletta (5,2 % koko osakemäärästä) yhtiön omia osakkeita. Hankkimisvaltuutus on voimassa 18 kuukautta.

Hallitus on valtuutettu päättämään uusien tai yhtiön hallussa mahdollisesti olevien osakkeiden annista osakeannilla ja/tai optio-oikeuksien tai muiden osakeyhtiölain 10 luvun 1 §:ssä tarkoitettujen osakkeisiin oikeuttavien erityisten oikeuksien antamisesta siten, että valtuutuksen nojalla voidaan antaa ja/tai luovuttaa yhteensä enintään 2 000 000 osaketta, joka on 5,2 % koko osakemäärästä. Valtuutus on voimassa 18 kuukautta.

Äänioikeuden rajoitukset

Yhtiöjärjestyksen mukaan osakkeenomistajan äänioikeus yhtiökokouksessa on rajoitettu viidesosaan yhtiökokouksessa edustetuista osakkeista.

Osakkeenomistuksen jakautuminen sektoreittain 31.12.2018

	Omistajien lukumäärä	%-osuus	Osakemäärä, kpl	% osakkeista ja äänimäärästä
Yritykset ja asuntoyhtiöt	707	5,3 %	2 558 136	6,6 %
Rahoitus- ja vakuutuslaitokset	57	0,4 %	6 409 393	33,4 %
Julkisyhteisöt	23	0,2 %	3 680 244	9,5 %
Kotitaloudet	12 100	91,6 %	12 203 821	31,5 %
Kotitalouksia palvelevat voittoa tavoittelemattomat yhteisöt	268	2,0 %	6 217 204	16,0 %
Ulkomaiset osakkeenomistajat	52	0,4 %	138 344	2,9 %
Joista hallinta-rekisteröityjä	11		7 551 054	19,5 %
Yhteistilillä			40 528	0,1 %
Omat osakkeet	1		392 952	1,0 %
Yhteensä	13 208		38 798 874	100,0 %

Osakkeenomistuksen jakautuminen 31.12.2018

Osakkeita kpl	Omistajien lukumäärä	%-osuus	Osakemäärä, kpl	% osakkeista ja äänimäärästä
1 – 1 000	11 615	88,0 %	2 853 131	7,4 %
1 001 – 5 000	1 196	9,1 %	2 612 446	6,7 %
5 001 – 10 000	177	1,3 %	1 292 903	3,3 %
10 001 – 100 000	180	1,4 %	5 131 614	13,2 %
100 001 – 500 000	23	0,2 %	4 648 997	12,0 %
yli 500 000	16	0,1 %	21 826 303	56,3 %
Joista hallintarekisteröityjä	11		7 551 054	19,5 %
Yhteistilillä			40 528	0,1 %
Omat osakkeet	1		392 952	1,0 %
Yhteensä	13 208	100,0 %	38 798 874	100,0 %

Suurimmat osakkeenomistajat 31.12.2018, poislukien hallintarekisteröidyt

Osakkeenomistaja	Osakemäärä, kpl	% osakkeista ja äänimäärästä
1 Evald ja Hilda Nissin Säätiö	2 413 584	6,2
2 Mandatum Henkivakuutusosakeyhtiö	2 311 238	6,0
3 Nordea-rahastot	1 742 245	4,5
4 Maijala Juhani	1 529 994	3,9
5 Keskinäinen Työeläkevakuutusyhtiö Elo	1 229 073	3,2
6 Stiftelsen för Åbo Akademi	942 882	2,4
7 Ilmarinen Keskinäinen Eläkevakuutusyhtiö	934 836	2,4
8 Förening Konstamfundet R.F.	855 721	2,2
9 Bergholm Heikki	829 506	2,1
10 Maijala Mikko	720 000	1,9
11 Valtion Eläkerahasto	562 000	1,5
12 Turjanmaa Kristiina	529 200	1,4
13 Lassila & Tikanoja Oyj	392 952	1,0
14 Fondita-rahastot	360 000	0,9
15 Oy Chemec Ab	353 200	0,9
16 Keskinäinen työeläkevakuutusyhtiö Varma	349 791	0,9
17 Maijala Eeva	345 000	0,9
18 Aktia-rahastot	283 280	0,7
19 Kirkon Eläkerahasto	281 604	0,7
20 Eläkevakuutusosakeyhtiö Veritas	238 012	0,6
Yhteensä	17 204 118	44,3

Voitonjako

Osingonjakopolitiikka

Lassila & Tikanoja Oyj:n osingon määrä on sidottu tilikauden tulokseen. Se osa tuloksesta, jota ei katsota tarvittavan yhtiön terveen kehityksen varmistamiseen, jaetaan osakkaille.

Vuonna 2018 yhtiön osakekohtainen tulos oli 0,89 euroa (0,87) ja liiketoiminnan rahavirta/osake 2,35 euroa (1,61). Yhtiön hallitus esittää 14.3.2019 pidettävälle yhtiökokoukselle, että osinkoa jaetaan 0,92 euroa osakkeelta. Vuodelta 2017 maksettiin osinkoa 0,92 euroa osakkeelta.

Lähiaikojen epävarmuustekijöitä

Työvoiman saatavuushaasteet voivat nostaa tuotantokustannuksia ja hidastaa liikevaihdon kasvua.

Rakennusteollisuuden volyymin lasku ja investointien kasvun hidastuminen voivat vaikuttaa negatiivisesti yhtiön liiketoimintoihin ja liiketoiminnan kasvuun sekä johtaa kannattavuuden heikkenemiseen. Lisäksi päästöoikeuksien, uusioraaka-aineiden tai öljytuotteiden markkinahintojen kehitys voivat vaikuttaa negatiivisesti yhtiön toimintaympäristöön.

Uuteen toiminnanohjausjärjestelmään liittyvän toimintamallin vakiinnuttamisesta johtuvat väliaikaiset ylimääräiset kustannukset voivat heikentää yhtiön tulosta.

Näkymät vuodelle 2018

Lassila & Tikanojan toimialojen näkymät Kiinteistöpalveluita lukuunottamatta vuodelle 2019 ovat hyvät. Kiinteistöpalveluiden liikevaihdon ja liikevoiton arvioidaan laskevan vuodesta 2018 johtuen uuden toimintamallin käyttöönoton kustannuksista sekä sopimuskannan laskusta. Yhtiön vuoden 2019 liikevaihdon ja liikevoiton odotetaan olevan vuoden 2018 tasolla.

Tilinpäätöspäivän jälkeiset tapahtumat

Yhtiön johdolla ei ole tiedossa sellaisia olennaisia katsauskauden jälkeisiä tapahtumia, jotka olisivat vaikuttaneet tilinpäätöksen laadintaan.

KONSERNIN TUNNUSLUVUT

Osakekohtaiset tunnusluvut

	2018	2017	2016**	2015**	2014**
1 Osakekohtainen tulos, EUR	0,89	0,87	1,13	0,98	0,47
2 Laimennettu osakekohtainen tulos, EUR	0,89	0,87	1,13	0,98	0,47
3 Oma pääoma/osake, EUR	5,53	5,66	5,81	5,51	5,34
4 Osinko / osake, EUR *	0,92	0,92	0,92	0,85	0,75
5 Osinko / tulos, %	103,7	105,4	81,3	86,5	160,0
6 Efektiivinen osinkotuotto,%	6,1	5,1	4,8	4,7	5,0
7 Hinta/voittosuhte (P/E)	16,9	20,7	17,0	18,4	32,3
8 Liiketoiminnan rahavirta /osake, EUR	2,35	1,61	1,99	2,33	2,06
Tilikauden					
9 alin kaupantekokurssi, EUR	14,34	17,22	14,37	14,54	12,75
10 ylin kaupantekokurssi, EUR	20,00	20,89	19,59	18,74	15,84
11 keskimääräinen kurssi, EUR	16,78	18,52	16,96	17,25	14,31
12 viimeinen kaupantekokurssi, EUR	14,96	18,06	19,20	18,12	15,14
13 Osakekannan markkina-arvo 31.12., MEUR	580,4	700,7	744,9	703,0	584,7
Ulkona olevien osakkeiden lukumäärä					
14 keskimäärin vuoden aikana	38 404 842	38 394 955	38 375 007	38 589 658	38 728 721
15 vuoden lopussa	38 405 922	38 398 012	38 378 006	38 361 153	38 617 980
16 keskimäärin vuoden aikana laimennettu	38 418 963	38 409 829	38 389 881	38 604 906	38 739 668
17 Vaihdetujen osakkeiden lukumäärä, kpl	4 994 631	5 480 149	6 475 324	10 271 667	10 191 394
18 % keskimääräisestä osakemäärästä	13,0	14,3	16,9	26,6	26,3
19 Osakkeiden vaihto, MEUR	83,8	101,6	110,1	177,2	147,2

* 2018 Hallituksen ehdotus

** IFRS 15 ei ole oikaistu vertailukausille

Taloudellista kehitystä kuvaavat tunnusluvut

	2018	2017	2016**	2015**	2014**
20 Liikevaihto, MEUR	802,2	709,5	661,8	646,3	639,7
21 Liikevoitto, MEUR	47,6	44,0	50,5	49,9	48,5
22 % liikevaihdosta	5,9	6,2	7,6	7,7	7,6
23 Oikaistu liikevoitto, MEUR	50,5	45,7	-	-	-
24 % liikevaihdosta	6,3	6,4	-	-	-
25 Voitto ennen veroja, MEUR	42,7	42,5	50,1	47,7	26,6
26 % liikevaihdosta	5,3	6,0	7,6	7,4	4,2
27 Tilikauden voitto, MEUR	34,1	33,5	43,4	37,9	18,1
28 % liikevaihdosta	4,2	4,7	6,6	5,9	2,8
29 Tilikauden voitto emoyhtiön omistajille, MEUR	34,1	33,5	43,4	37,9	18,1
30 % liikevaihdosta	4,2	4,7	6,6	5,9	2,8
31 EVA, MEUR	24,0	21,1	30,7	30,3	29,1
32 Liiketoiminnan rahavirta, MEUR	90,1	61,8	76,4	89,8	79,6
33 Taseen loppusumma, MEUR	563,5	577,3	452,8	465,8	458,3
34 Oman pääoman tuotto, % (ROE)	15,9	15,2	20,0	18,2	8,7
35 Sijoitetun pääoman tuotto, % (ROI)	12,7	13,3	17,4	16,5	15,4
36 Omavaraisuusaste, %	38,6	38,6	50,4	46,5	46,3
37 Gearing, %	46,1	54,2	17,3	19,8	25,2
38 Korolliset nettovelat, MEUR	97,8	117,9	38,7	41,8	52,0
39 Bruttoinvestoinnit, MEUR	37,8	113,2	41,6	49,6	44,7
40 % liikevaihdosta	4,7	16,0	6,3	7,7	7,0
41 Henkilöstö kokoaikaiseksi muutettuna keskimäärin	7 566	7 875	7 199	7 099	7 257
42 Henkilöstö kokopäiväiset ja osa-aikaiset yhteensä	8 600	8 663	7 931	8 085	7 830

** IFRS 15 ei ole oikaistu vertailukausille

VAIHTOEHTOISTEN TUNNUSLUKUIEN TÄSMÄYTYS

EVA-tuloksen täsmäytys liikevoittoon

1.1.–31.12. MEUR	2018	2017
Liikevoitto	47,6	44,0
Sijoitettu pääoma (rullava 12 kk vuosineljänneksen keskiarvo)	357,7	342,0
Sijoitetulle pääomalle laskettu kustannus	-23,6	-22,9
EVA	24,0	21,1

Oikaistun liikevoiton täsmäytys liikevoittoon

1.1.–31.12. MEUR	2018	2017
Liikevoitto	47,6	44,0
Kauppahinnan allokaatiopoistot:		
Ympäristöpalvelut	0,5	0,6
Teollisuuspalvelut	0,1	0,1
Kiinteistöpalvelut	0,1	0,1
Kiinteistötekniikka	2,3	0,9
Oikaistu liikevoitto	50,5	45,7

TUNNUSLUKUJEN LASKENTAPERUSTEET

Osakekohtaiset tunnusluvut

1	Osakekohtainen tulos, EUR	=	$\frac{\text{Emoyhtiön osakkeenomistajille kuuluva tilikauden tulos}}{\text{Osakkeiden laimentamaton lukumäärä keskimäärin}}$
2	Laimennettu osakekohtainen tulos, EUR	=	$\frac{\text{Emoyhtiön osakkeenomistajille kuuluva tilikauden tulos}}{\text{Osakkeiden laimennettu lukumäärä keskimäärin}}$
3	Oma pääoma/osake, EUR	=	$\frac{\text{Emoyhtiön osakkeenomistajille kuuluva oma pääoma}}{\text{Osakkeiden laimentamaton lukumäärä tilinpäätöspäivänä}}$
4	Osakekohtainen osinko*	=	$\frac{\text{Tilikauden osingonjako}}{\text{Osakkeiden laimentamaton lukumäärä tilinpäätöspäivänä}}$
5	Osinko/tulos, %*	=	$\frac{\text{Osakekohtainen osinko}}{\text{Osakekohtainen tulos}} \times 100$
6	Efektiivinen osinkotuotto, %*	=	$\frac{\text{Osakekohtainen osinko}}{\text{Tilikauden päätöskurssi}} \times 100$
7	Hinta/voittosuhte (P/E)	=	$\frac{\text{Tilikauden päätöskurssi}}{\text{Osakekohtainen tulos}}$
8	Liiketoiminnan rahavirta /osake, EUR	=	$\frac{\text{Liiketoiminnan nettorahavirta}}{\text{Osakkeiden laimentamaton lukumäärä keskimäärin}}$
13	Osakekannan markkina-arvo, MEUR	=	$\text{Osakkeiden laimentamaton lukumäärä tilinpäätöspäivänä} \times \text{tilikauden päätöskurssi}$

* Laskentakaavoja sovelletaan myös pääomanpalautuksen tunnuslukuihin

Taloudellista kehitystä kuvaavat tunnusluvut

23	Oikaistu liikevoitto, MEUR	=	liikevoitto + kauppahinnan allokaatiopoistot
31	EVA	=	Liikevoitto - sijoitetulle pääomalle (vuosineljännesten keskiarvo) laskettu kustannus
Sijoitetulle pääomalle laskettu kustannus lasketaan käyttäen konsernin painotettua keskimääräistä pääomankustannusta (WACC).			
WACC 2018: 6,60 %			
WACC 2017: 6,69 %			
WACC 2016: 6,56 %			
WACC 2015: 6,51 %			
WACC 2014: 6,58 %			
34	Oman pääoman tuotto, % (ROE)	=	$\frac{\text{Voitto/tappio}}{\text{Oma pääoma (tilikauden alun ja tilikauden lopun keskiarvo)}} \times 100$
35	Sijoitetun pääoman tuotto, %	=	$\frac{\text{Voitto/tappio ennen veroja + rahoituskulut}}{\text{Oma pääoma + korolliset rahoitusvelat (tilikauden alun ja tilikauden lopun keskiarvo)}} \times 100$
36	Omavaraisuusaste, %	=	$\frac{\text{Oma pääoma}}{\text{Taseen loppusumma - saadut ennakot}} \times 100$
37	Gearing	=	$\frac{\text{Korolliset nettorahoitusvelat}}{\text{Oma pääoma}} \times 100$
38	Korolliset nettovelat, MEUR	=	Korollinen vieras pääoma - likvidit varat

KONSERNIN TULOSLASKELMA

1.1.–31.12. MEUR	2018	2017	Liite
Liikevaihto	802,2	709,5	2,3
Liiketoiminnan muut tuotot	5,2	5,7	6
Varaston muutos	-2,4	-1,0	
Materiaalit ja palvelut	-282,0	-231,9	
Työsuhde-etuuksista aiheutuvat kulut	-324,2	-296,9	
Liiketoiminnan muut kulut	-108,7	-100,3	6
Poistot ja arvonalentumiset	-42,5	-41,1	
Liikevoitto	47,6	44,0	
Rahoitustuotot ja -kulut	-4,5	-1,4	8
Osuus osakkuusyritysten tuloksesta	-0,4	-0,1	
Voitto ennen veroja	42,7	42,5	
Tuloverot	-8,7	-8,9	9
Tilikauden voitto	34,1	33,5	
Tilikauden voiton jakautuminen:			
Emoyhtiön omistajille	34,1	33,5	
Määräysvallattomille omistajille	0,0	0,0	
Emoyhtiön omistajille kuuluvasta voitosta laskettu osakekohtainen tulos:			
Osakekohtainen tulos, EUR	0,89	0,87	10
Laimennettu osakekohtainen tulos, EUR	0,89	0,87	

KONSERNIN LAAJA TULOSLASKELMA

1.1.–31.12. MEUR	2018	2017	Liite
Tilikauden voitto	34,1	33,5	
Erät, joita ei siirretä myöhemmin tulosvaikutteiseksi			
Etuuspohjaisten eläkejärjestelyiden uudelleen määrittämisestä johtuvat erät	0,0	0,1	23
Erät, joita ei siirretä myöhemmin tulosvaikutteiseksi, yhteensä	0,0	0,1	
Erät, jotka saatetaan myöhemmin siirtää tulosvaikutteiseksi			
Suojausrahasto, käyvän arvon muutos	-0,2	-0,1	
Muuntoerot	-3,4	-2,7	
Muuntoerot määräysvallattomille omistajille	0,0	0,0	
Erät, jotka saatetaan myöhemmin siirtää tulosvaikutteiseksi, yhteensä	-3,6	-2,8	
Tilikauden laaja tulos, verojen jälkeen	30,4	30,7	
Tilikauden laajan tuloksen jakautuminen			
Emoyhtiön omistajille	30,4	30,7	
Määräysvallattomille omistajille	0,0	0,0	

Lisätietoja konsernin laajan tuloslaskelman veroista on liitetiedossa 9. Tuloverot. Konsernitiilin päätöksen liitetiedot muodostavat olennaisen osan tilinpäätöstä.

KONSERNIN TASE

31.12. MEUR	2018	2017	Liite
VARAT			
Pitkäaikaiset varat			
Aineettomat hyödykkeet			12
Liikearvo	151,5	150,2	13
Hankittu sopimuskanta	19,2	22,6	
Kilpailukieltosopimukset	0,0	0,0	
Muut aineettomat hyödykkeet yrityskaupoista	0,5	0,5	
Muut aineettomat hyödykkeet	22,4	22,9	
	193,6	196,3	
Aineelliset käyttöomaisuushyödykkeet			14
Maa-alueet	5,1	5,3	
Rakennukset ja rakennelmat	35,5	40,3	
Koneet ja kalusto	110,9	113,0	
Muut aineelliset hyödykkeet	0,1	0,1	
Ennakkomaksut ja keskeneräiset hankinnat	5,2	2,0	
	156,8	160,5	
Muut pitkäaikaiset varat			
Rahoitusleasingsaamiset	0,1	0,3	16, 28
Laskennalliset verosaamiset	3,6	6,8	17
Muut saamiset	1,9	3,3	19
	5,6	10,3	
Pitkäaikaiset varat yhteensä	356,0	367,2	
Lyhytaikaiset varat			
Vaihto-omaisuus	21,0	23,9	18
Myyntisaamiset	88,1	96,0	19, 28
Sopimukseen perustuvat omaisuuserät	31,9	30,9	2, 19, 28
Muut saamiset	12,2	11,2	19, 28, 29
Rahavarat	54,3	48,1	20, 28
Lyhytaikaiset varat yhteensä	207,5	210,2	
Varat yhteensä	563,5	577,3	

Konsernitilinpäätöksen liitetiedot muodostavat olennaisen osan tilinpäätöstä.

31.12. MEUR	2018	2017	Liite
OMA PÄÄOMA JA VELAT			
Oma pääoma			
Emoyhtiön omistajille kuuluva oma pääoma			21
Osakepääoma	19,4	19,4	
Muut rahastot	-9,5	-5,9	
Sijoitetun vapaan oman pääoman rahasto	0,6	0,6	
Kertyneet voittovarot	167,7	169,7	
Tiilikauden voitto	34,1	33,5	
	212,2	217,2	
Määräysvallattomien omistajien osuus	0,2	0,2	
Oma pääoma yhteensä	212,4	217,4	
Velat			
Pitkäaikaiset velat			
Laskennalliset verovelat	29,3	29,2	17
Eläkeveloitteet	1,4	1,4	23
Varaukset	4,6	5,0	24
Rahoitusvelat	144,8	140,9	25, 28
Muut velat	0,5	0,4	26, 28
	180,6	177,0	
Lyhytaikaiset velat			
Rahoitusvelat	7,4	25,0	25, 28
Ostovelat ja muut velat	162,4	156,0	27, 28, 29
Varaukset	0,7	1,9	24
	170,5	183,0	
Velat yhteensä	351,1	359,9	
Oma pääoma ja velat yhteensä	563,5	577,3	

KONSERNIN RAHAVIRTALASKELMA

1.1.–31.12. MEUR	2018	2017	Liite
Liiketoiminnan rahavirta			
Tilikauden voitto	34,1	33,5	
Oikaisut	55,6	51,8	31
Tulorahoitus ennen käyttö pääoman muutosta	89,6	85,3	
Käyttöpääoman muutos			
Myyntisaamisten ja muiden saamisten muutos	1,5	-14,6	
Vaihto-omaisuuden muutos	3,0	1,0	
Ostovelkojen ja muiden velkojen muutos	5,4	2,8	
Käyttöpääoman muutos	9,9	-10,8	
Maksetut korot	-3,4	-2,7	
Saadut korot	0,4	0,5	
Maksetut verot	-6,4	-10,5	
Liiketoiminnan nettorahavirta	90,1	61,8	
Investointien rahavirta			
Hankitut tytäryritykset ja liiketoiminnat vähennettynä hankintahetken rahavaroilla	1,2	-67,2	4
Investoinnit aineellisiin ja aineettomiin käyttöomaisuushyödykkeisiin	-29,0	-25,5	
Aineellisten ja aineettomien käyttöomaisuushyödykkeiden myynnit	2,2	1,7	
Investoinnit osakkuusyhtiöihin	0,0	-0,8	
Muiden pitkäaikaisten saamisten muutos	0,8	-0,3	
Investointien nettorahavirta	-24,7	-92,1	
Rahoituksen rahavirta			
Lyhytaikaisten lainojen muutos	-22,6	19,9	
Pitkäaikaisten lainojen nostot	49,6	69,9	25
Pitkäaikaisten lainojen takaisinmaksut	-47,7	-2,6	
Rahoitusleasingvelkojen lyhennys	-2,9	-1,6	
Maksetut osingot	-35,3	-35,3	
Rahoituksen nettorahavirta	-58,9	50,3	
Likvidien varojen nettomuutos	6,6	20,0	
Likvidit varat tilikauden alussa	48,1	28,2	
Valuuttakurssien muutosten vaikutus	-0,3	-0,1	
Likvidit varat taseessa tilikauden lopussa	54,3	48,1	20

Rahavirtalaskelman mukaiset likvidit varat muodostuvat taseen mukaisista rahavaroista, jotka on eritelty liitetiedossa 20. Rahavarat. Konsernitilinpäätöksen liitetiedot muodostavat olennaisen osan tilinpäätöstä.

LASKELMA KONSERNIN OMAN PÄÄOMAN MUUTOKSISTA

MEUR	Osake- pääoma	Muunto- erot	Suojaus- rahasto	Sijoitetun vapaan pääoman rahasto	Kertyneet voittovarot	Emoyhtiön omistajille kuuluva oma pääoma	Määräys- vallattomien omistajien osuus	Oma pääoma yhteensä	Liite
Oma pääoma 1.1.2017	19,4	-3,0	-0,1	0,4	206,1	222,8	0,2	223,0	
IFRS 15 käyttöönoton vaikutus					-1,1	-1,1		-1,1	
Oikaistu oma pääoma 1.1.2017	19,4	-3,0	-0,1	0,4	205,0	221,8	0,2	221,9	
Laaja tulos									
Tilikauden tulos					33,5	33,5	0,0	33,5	
Muut laajan tuloksen erät		-2,7	-0,1	0,0	0,1	-2,8	0,0	-2,8	
Tilikauden laaja tulos yhteensä		-2,7	-0,1		33,6	30,7	0,0	30,7	
Liiketoimet omistajien kanssa									
Osakeperusteisten etuuksien kirjaaminen kuluksi				0,1	-0,2	0,0		0,0	22
Maksetut osingot					-35,3	-35,3		-35,3	
Liiketoimet omistajien kanssa yhteensä				0,1	-35,5	-35,4		-35,4	
Muut muutokset					0,1	0,1		0,1	
Oma pääoma 31.12.2017	19,4	-5,7	-0,2	0,6	203,2	217,2	0,2	217,4	
IFRS 9 käyttöönoton vaikutus					-0,4	-0,4		-0,4	
Oma pääoma 1.1.2018	19,4	-5,7	-0,2	0,6	202,8	216,9	0,2	217,1	
Laaja tulos									
Tilikauden tulos					34,1	34,1	0,0	34,1	
Muut laajan tuloksen erät		-3,4	-0,2		0,0	-3,6	0,0	-3,7	
Tilikauden laaja tulos yhteensä		-3,4	-0,2		34,0	30,4	0,0	30,4	
Liiketoimet omistajien kanssa									
Osakeperusteisten etuuksien kirjaaminen kuluksi				0,0	0,2	0,2		0,2	22
Maksetut osingot					-35,3	-35,3		-35,3	
Palautuneet osingot					0,0	0,0		0,0	
Liiketoimet omistajien kanssa yhteensä				0,0	-35,2	-35,1		-35,1	
Muut muutokset					0,0	0,0		0,0	
Oma pääoma 31.12.2018	19,4	-9,1	-0,4	0,6	201,7	212,2	0,2	212,4	

Lisätietoja omasta pääomasta on liitetiedossa 21. Oma pääoma, ja omaan pääomaan kirjatuihin veroista liitetiedossa 9. Tuloverot. Konsernitilinpäätöksen liitetiedot muodostavat olennaisen osan tilinpäätöstä.

KONSERNI- TILINPÄÄTÖKSEN LIITETIEDOT

Konsernin perustiedot

Lassila & Tikanoja -konserni on erikoistunut ympäristönhuoltoon sekä kiinteistöjen ja laitosten ylläpitoon. Konsernilla on toimintaa Suomessa, Ruotsissa ja Venäjällä.

Konsernin emoyritys on Lassila & Tikanoja Oyj, jonka y-tunnus on 1680140-0. Lassila & Tikanoja Oyj on suomalainen julkinen osakeyhtiö, jonka kotipaikka on Helsinki. Yhtiön rekisteröity osoite on Valimotie 27, 00380 Helsinki.

Lassila & Tikanoja Oyj:n osake noteerataan Nasdaq Helsinki Oy:ssä.

Jäljennös konsernitiilinpäätöksestä on saatavissa internetosoitteesta www.lassila-tikanoja.fi tai konsernin emoyrityksen pääkonttorista osoitteesta Valimotie 27, 00380 Helsinki.

Lassila & Tikanoja Oyj:n hallitus on hyväksynyt kokouksessaan 29. päivänä tammikuuta 2019 tämän tilinpäätöksen julkistettavaksi. Suomen osakeyhtiölain mukaan osakkeenomistajilla on mahdollisuus hyväksyä tai hylätä tilinpäätös sen julkistamisen jälkeen pidettävässä yhtiökokouksessa. Yhtiökokouksella on myös mahdollisuus tehdä päätös tilinpäätöksen muuttamisesta.

Tilinpäätöksen laatimisperusta

Konsernitiilinpäätös on laadittu kansainvälisten tilinpäätösstandardien (International Financial Reporting Standards, IFRS) mukaisesti, ja sitä laadittaessa on noudatettu 31.12.2018 voimassa olleita IAS- ja IFRS- standardeja sekä SIC- ja IFRIC-tulkintoja. Kansainvälisillä tilinpäätösstandardeilla tarkoitetaan Suomen kirjanpitolaissa ja sen nojalla annetuissa säännöksissä EU:n asetuksessa (EY) N:o 1606/2002 säädetyn menettelyn mukaisesti EU:ssa sovellettavaksi hyväksytyjä standardeja ja niistä annettuja tulkintoja. Konsernitiilinpäätöksen liitetiedot ovat myös suomalaisten, IFRS-säännöksiä täydentävien kirjanpito- ja yhteisöolainsäädännön vaatimusten mukaiset.

Konsernitiilinpäätös on laadittu alkuperäisiin hankintamenoihin perustuen lukuun ottamatta sellaisia myytävissä olevia sijoituksia, joiden käypä arvo voidaan määrittää markkinahintojen avulla, ja johdannaispimuksia, jotka on arvostettu käypään arvoon. Osakeperusteiset maksut on kirjattu käypään arvoon niiden myöntämispäivänä.

Tilinpäätöstiedot esitetään miljoonina euroina pyöristäen yksittäiset luvut siten että yhteenlasketuissa luvuissa voi esiintyä pyöristyseroja.

Tilinpäätöksen laatiminen IFRS-standardien mukaisesti edellyttää L&T:n johdolta tiettyjen arvioiden tekemistä ja harkintaan perustuvia ratkaisuja. Tietoa harkintaan perustuvista ratkaisuisista, joita johto on käyttänyt konsernin noudattamia tilinpäätöksen laatimisperiaat-

teita soveltaessaan ja joilla on eniten vaikutusta tilinpäätöksessä esitettäviin lukuihin, sekä tulevaisuutta koskevista oletuksista ja arvioihin liittyvistä keskeisistä oletuksista on esitetty laatimisperiaatteiden kohdassa ”Tilinpäätöksen laatimisperiaatteiden valintaan ja soveltamiseen liittyvä johdon harkinta”.

Sovelletut uudet ja uudistetut standardit ja tulkinnat

Lassila & Tikanoja Oyj on noudattanut vuoden 2018 alusta alkaen seuraavia voimaan tulleita uusia ja muutettuja standardeja:

IFRS 9 Rahoitusinstrumentit on korvannut aiemman IAS 39 -standardin. Uuteen standardiin sisältyy uudistettu ohjeistus rahoitusinstrumenttien kirjaamisesta ja arvostamisesta. Tämä kattaa myös uuden, odotettuja luottotappioita koskevan kirjanpitokäsittelyn mallin, jota sovelletaan rahoitusvaroista kirjattavien arvonalentumisten määrittämiseen. Standardin yleistä suojauslaskentaa koskevat säännökset on myös uudistettu. IAS 39:n säännökset rahoitusinstrumenttien taseeseen kirjaamisesta ja taseesta pois kirjaamisesta on säilytetty. Siirtymän vaikutukset on esitetty liitetiedossa 1. IFRS 9 ja IFRS 15 siirtymä. Yhtiö ei ottanut standardia käyttöön takautuvasti.

IFRS 15 Myyntituotot asiakassopimuksista (sovellettava 1.1.2018 tai sen jälkeen alkavilla tilikausilla). L&T on ottanut käyttöön uuden IFRS 15 Myyntituotot asiakassopimuksista -standardin. Uusi standardi korvaa aiemmat standardit

IAS 11 Pitkäaikaishankkeet, IAS 18 Tuotot sekä niihin liittyvät tulkinnat. Lassila & Tikanoja otti standardin käyttöön takautuvasti jokaiseen esitettävään aiempaan raportointikauteen IAS 8:n mukaisesti ottaen huomioon IFRS 15 -standardin mahdollistamat käytännön apukeinot. Standardi on muuttanut vähäisissä määrin konsernin laskentaperiaatteita. Siirtymän vaikutukset on esitetty liitetiedossa 1. IFRS 9 ja IFRS 15 siirtymä. Standardi lisäsi esitettävien liitetietojen määrää.

Muutokset IFRS 2:een – Osakeperusteisesti maksettavien liiketoimien luokittelu ja arvostaminen Muutokset selventävät tietyntyyppisten järjestelyjen kirjanpitokäsittelyä. Ne koskevat kolmea osa-aluetta: käteisvaroina maksettavien maksujen arvostaminen, osakeperusteiset maksut, joista on vähennetty ennakonpidätys sekä osakeperusteisten maksujen muuttaminen käteisvaroina maksettavasta omana pääomana maksettavaksi. Standardimuutoksella ei ole vaikutusta Lassila & Tikanoja Oyj:n konsernitiilinpäätökseen.

Muutokset IFRS 4:ään IFRS 9:n Rahoitusinstrumentit soveltaminen IFRS 4:n Vakuutus sopimukset kanssa Muutoksilla vastataan toimialan huoleen liittyen soveltamisen aloittamiseen eri ajankohtina. Standardiin tuodaan kaksi vaihtoehtoista menettelytapaa tilapäisen kirjanpidossa syntyvän yhteensopimattomuuden ja volatiliiteetin helpottamiseksi. Standardimuutoksella ei ole vaikutusta Lassila & Tikanoja Oyj:n konsernitiilinpäätökseen.

Muutokset IAS 40:ään – Sijoituskiinteistöjen siirrot Muutokset selventävät, että johdon aikomusten muuttuminen ei yksinään osoita

sijoituskiinteistön käyttötarkoituksen muuttamista. Käyttötarkoituksen muutosta osoittavat esimerkit standardissa on myös muutettu niin, että ne viittaavat myös rakenteilla olevaan kiinteistöön samoin kuin valmiiseen kiinteistöön. Standardimuutoksella ei ole vaikutusta Lassila & Tikanoja Oyj:n konsernitilinpäätökseen.

Vuosittaiset parannukset IFRS-standardeihin, muutostyökalu 2014–2016 Annual Improvements -menettelyn kautta standardeihin tehtävät pienet ja vähemmän kiireelliset muutokset kerätään yhdeksi kokonaisuudeksi ja toteutetaan kerran vuodessa. Muutokset koskevat IFRS 1 ja IAS 28 -standardeja. Standardimuutoksilla ei ole vaikutusta Lassila & Tikanoja Oyj:n konsernitilinpäätökseen.

Tulkinta IFRIC 22 Ulkomaanrahan määräiset liiketoimet ja etukäteisvastike Kun ulkomaanrahan määräinen -omaisuuserään, kuluun tai tuottoon liittyvä -ennakkosuoritus maksetaan tai vastaanotetaan, IAS 21 Valuuttakurssien muutosten vaikutukset -standardi ei ota kantaa siihen, miten kyseisen erän muuntamisen toteutumispäivä määritetään. Tulkinta selvittää, että toteutumispäivä on se päivä, jolloin yhteisö alun perin kirjaa ennakkosuorituksesta ennakkomaksun tai tuloennakon. Liiketoimen muodostuessa useista ennakkosuorituksista, toteutumispäivä määritetään erikseen kullekin yksittäiselle suoritukselle. Standardimuutoksella ei ole vaikutusta Lassila & Tikanoja Oyj:n konsernitilinpäätökseen.

Yhdistelyperiaatteet

Tytäryhtiöt

Konsernitilinpäätös sisältää emoyhtiö Lassila & Tikanoja Oyj:n lisäksi kaikki tytäryhtykset, jois-

sa konsernilla on määräysvalta. Määräysvalta syntyy kun konserni olemalla osallisena yhteisössä altistuu yhteisön muuttuvalle tuotolle tai on oikeutettu sen muuttuvaan tuottoon ja se pystyy vaikuttamaan tähän tuottoon käyttämällä yhteisöä koskevaa valtaansa.

Konsernin keskinäinen osakkeenomistus on eliminoitu käyttäen hankintamenetelmää. Luovutettu vastike ja hankintun yhtiön yksilöitävissä olevat varat ja velat arvostetaan hankintahetken käypiin arvoihin.

Hankintaan liittyvät menot, lukuun ottamatta vieraan tai oman pääoman ehtoisten arvopapereiden liikkeeseen laskusta aiheutuvia menoja, on kirjattu kuluksi. Mahdollinen ehdollinen lisäkauppahinta on arvostettu käypään arvoon hankintahetkellä ja se on luokiteltu joko velaksi tai omaksi pääomaksi. Velaksi luokiteltu lisäkauppahinta arvostetaan käypään arvoon jokaisen raportointikauden päättymispäivänä ja tästä syntyvä voitto tai tappio kirjataan tulosvaikutteisesti. Omaksi pääomaksi luokiteltua lisäkauppahintaa ei arvosteta uudelleen. Mahdollinen määräysvallattomien omistajien osuus hankinnan kohteessa arvostetaan joko käypään arvoon tai määrään, joka vastaa määräysvallattomien omistajien osuuden suhteellista osuutta hankinnan kohteen yksilöitävissä olevasta nettovarallisuudesta. Arvostamisperiaate määritetään erikseen kullekin yritysryhmälle. Tytäryhtiöiden hankinnasta syntyneen liikearvon käsittelyä kuvataan kohdassa ”Liikearvo ja muut aineettomat hyödykkeet”.

Tytäryhtykset yhdistellään konsernitilinpäätökseen siitä hetkestä lähtien, jolloin konserni on saanut määräysvallan, siihen saakka, jolloin määräysvalta lakkaa.

Kauden voitto tai tappio ja laaja tulos kohdistetaan emoyrityksen omistajille ja määräysvallattomille omistajille, vaikka tämä johtaisi siihen, että määräysvallattomien omistajien osuudesta tulisi negatiivinen. Määräysvallattomille omistajille kuuluva osuus omasta pääomasta esitetään omana eränään taseessa oman pääoman osana. Emoyrityksellä tytäryrityksessä olevan omistuosuuden muutokset, jotka eivät johda määräysvallan menettämiseen, käsitellään omaa pääomaa koskevinä liiketoiminä.

Konsernilla ei ole olennaisia määräysvallattomien omistajien osuuksia.

Vaiheittain toteutuvan hankinnan yhteydessä aiempi omistusosuus arvostetaan käypään arvoon ja tästä syntyvä voitto tai tappio kirjataan tulosvaikutteisesti. Konsernin menettäessä määräysvallan tytäryrityksessä, arvostetaan jäljelle jäävä sijoitus määräysvallan menettämispäivän käypään arvoon ja tästä syntyvä erotus kirjataan tulosvaikutteisesti.

Konsernin sisäiset liiketapahtumat, saamiset, velat, realisoitumattomat voitot sekä sisäinen voitonjako on eliminoitu konsernitilinpäätöksessä. Realisoitumattomia tappioita ei eliminoida siinä tapauksessa, että tappio johtuu arvonalentumisesta. Tilikauden voiton tai tappion sekä laajan tuloksen jakautuminen emoyhtiön omistajille ja määräysvallattomille omistajille esitetään erillisen tuloslaskelman ja laajan tuloslaskelman yhteydessä ja osuus omista pääomista esitetään omana eränään taseessa konsernin omassa pääomassa.

Osakkuusyhtykset

Osakkuusyhtykset ovat yrityksiä, joissa konsernilla on huomattava vaikutusvalta. Huomattava vaikutusvalta syntyy pääsääntöisesti silloin, kun konserni omistaa yli 20 % yrityksen äänivallasta tai kun konsernilla on muutoin huomattava vaikutusvalta mutta ei määräysvaltaa. Osakkuusyhtykset on yhdistelty konsernitilinpäätökseen pääomaosuusmenetelmää käyttäen.

Ulkomaan rahan määräisten erien muuntaminen

Konsernin yksiköiden tulosta ja taloudellista asemaa koskevat luvut määritetään siinä valuutassa, joka on kunkin yksikön pääasiallisen toimintaympäristön valuutta (toimintavaluutta). Konsernitilinpäätös on esitetty euroina, joka on konsernin emoyrityksen toiminta- ja esittämisen valuutta.

Ulkomaan rahan määräiset liiketapahtumat on kirjattu toimintavaluutan määräisinä käyttäen tapahtumapäivän valuuttakurssia. Käytännössä käytetään usein kurssia, joka likimain vastaa tapahtumapäivän kurssia. Ulkomaan rahan määräiset monetaariset erät muunnetaan euroiksi käyttäen tilinpäätöspäivän valuuttakurssia. Ei-monetaariset erät arvostetaan tapahtumapäivän kurssiin. L&T:llä ei ole ulkomaan rahan määräisiä ei-monetaarisia erä, jotka arvostettaisiin käypiin arvoihin. Ulkomaan rahan määräisistä liiketapahtumista ja monetaaristen erien muuntamisesta syntyneet kurssivoitot ja -tappiot merkitään tuloslaskelmaan. Liiketoiminnan kurssivoitot ja

-tappiot sisältyvät vastaaviin eriin liikevoiton yläpuolelle, ja rahoituserien kurssivoitot ja -tappiot sisältyvät rahoitustuottoihin tai -kuluihin.

Niiden konserniyritysten, joiden toimintavuolua ei ole euro, tuloslaskelmat muunnetaan euroiksi tilikauden keskikurssiin ja taseet tilinpäätöspäivän kurssiin. Tilikauden tuloksen ja laajan tuloksen muuntaminen eri kursseilla tuloslaskelmassa ja taseessa aiheuttaa muuntoeron, joka kirjataan oman pääoman muuntoerorahastoon. Ulkomaisten tytäryhtiöiden hankintamenon eliminoinnista sekä hankinnan jälkeen kertyneiden oman pääoman erien muuntamisesta syntyneet muuntoerot kirjataan muuntoerorahastoon.

Ulkomaisten yksiköiden hankinnasta syntyvät liikearvot ja näiden yksiköiden varojen ja velkojen kirjanpitoarvoihin hankinnan yhteydessä tehtävät käypien arvojen oikaisu on käsitelty kyseisten yksiköiden varoina ja velkoina ja muunnettu euroiksi tilinpäätöspäivän kurssija käyttäen.

Liikearvo ja muut aineettomat hyödykkeet

Liikearvo on se osa hankintamenosta, jolla luovutettu vastike, määräysvallattomien omistajien osuus hankinnan kohteessa ja aiemmin omistettu osuus yhteenlaskettuina ylittävät hankintu nettovarallisuuden käyvän arvon hankintahetkellä. Liikearvosta ei tehdä poistoja, vaan se testataan vuosittain arvonalentumisen varalta viimeisen neljänneksen aikana. Taseessa liikearvot esitetään alkuperäiseen hankintamenoa vähennettynä mahdollisilla arvonalentumisilla.

Liiketoimintojen yhdistämisissä hankitut aineettomat hyödykkeet arvostetaan käypään arvoon. Aineettomien hyödykkeiden taloudellisen vaikutusajan arvioidaan olevan rajallinen tai rajoittamaton. L&T:llä liiketoimintojen yhdistämisissä kirjatut aineettomat hyödykkeet ovat mm. asiakassuhteita, kilpailukieltosopimuksia ja ympäristölupia. Niillä on rajallinen taloudellinen vaikutusaika, joka vaihtelee kolmesta kolmeentoista vuoteen.

Muut aineettomat hyödykkeet ovat pääasiassa ohjelmistoja ja ohjelmistolisenssejä.

Ohjelmistoprojektien kustannukset aktivoidaan muihin aineettomiin hyödykkeisiin siitä lähtien kun projektit ovat siirtyneet tutkimusvaiheesta kehittämisvaiheeseen ja projektin tulos on yksilöitävissä oleva aineeton hyödyke. Tällaisen aineettoman hyödykkeen tulee tuottaa L&T:lle vastaista taloudellista hyötyä, joka ylittää sen kehittämisestä syntyneet menot. Hankintameno käsittää kaikki menot, jotka johtuvat välittömästi omaisuuserän saattamisesta valmiiksi toimimaan johdon tarkoittamalla tavalla. Suurimmat menoerat ovat ulkopuolisille maksetut konsulttipalkkiot ja oman henkilöstön palkka- ja muut kustannukset.

Ohjelmistojen ja ohjelmistolisenssien poistoaika on viisi vuotta.

Poistojen kirjaaminen lopetetaan, kun aineeton käyttöomaisuushyödyke luokitellaan myytävänä olevaksi (tai sisältyy myytävänä olevaksi luokiteltuun luovutettavien erien ryhmään) IFRS 5 Myytävänä olevat pitkäaikaiset omaisuuserät ja lopetetut toiminnot -standardin mukaisesti.

Aineelliset käyttöomaisuushyödykkeet

Aineellinen käyttöomaisuus on arvostettu hankintamenoa vähennettynä kertyneillä poistoilla ja arvonalentumistappioilla. Alkuperäinen hankintameno sisältää menot, jotka aiheutuvat välittömästi kyseisen aineellisen omaisuuserän hankkimisesta. Ehdot täyttävän aineellisen käyttöomaisuushyödykkeen hankkimisesta, rakentamisesta tai valmistamisesta välittömästi johtuvat vieraan pääoman menot aktivoidaan osaksi omaisuuserän hankintamenoa.

Liiketoimintojen yhdistämisissä aineellinen käyttöomaisuus arvostetaan hankintahetken käypään arvoon. Taseessa aineellinen käyttöomaisuus esitetään vähennettynä kertyneillä poistoilla ja mahdollisilla arvonalentumisilla.

Aineellisista käyttöomaisuushyödykkeistä tehdään tasapoistot arvioidun taloudellisen vaikutusajan kuluessa lukuun ottamatta uusia kaatopaikkoja. Arvioidut taloudelliset vaikutusajat tarkistetaan jokaisena tilinpäätöspäivänä, ja jos ne eroavat merkittävästi aikaisemmista arvioista, poistoaikojen muutetaan kuvastamaan taloudellisen hyödyn odotuksissa tapahtuneita muutoksia.

Tilinpäätöksen poistot perustuvat seuraaviin arvioituihin taloudellisiin vaikutusajoihin:
Rakennukset ja rakennelmat.....5–30 vuotta
Kuljetusvälineet.....6–15 vuotta
Koneet ja kalusto.....4–15 vuotta

Valmistuneisiin kaatopaikkoihin sovelletaan suoriteyksikköön perustuvaa poistomenetelmää, jossa poistot tehdään läjitysalueelle toimitetun jätteen viemän tilavuuden mukaan. Maa-alueista ei tehdä poistoja.

Mikäli käyttöomaisuushyödyke koostuu useammasta osasta, joiden taloudelliset vaikutusajat ovat eripituiset, kukin osa käsitellään erillisenä hyödykkeenä. Tavanomaiset korjaus- ja kunnossapitokustannukset kirjataan tuloslaskelmaan sillä tilikaudella, jolla ne ovat syntyneet. Kooltaan merkittävien uudistus- ja parannushankkeiden menot kirjataan taseeseen, jos on todennäköistä, että taloudellisen hyödyn lisäys koituu tulevaisuudessa konsernin hyväksi. Kun aineellinen käyttöomaisuushyödyke luokitellaan myytävänä olevaksi IFRS 5 Myytävänä olevat pitkäaikaiset omaisuuserät ja lopetetut toiminnot -standardin mukaisesti, poistojen kirjaaminen lopetetaan. Aineellisten käyttöomaisuushyödykkeiden luovutuksesta ja käytöstä poistamisesta syntyvät voitot ja tappiot kirjataan tulosvaikutteisesti ja ne esitetään liiketoiminnan muissa tuotoissa tai kuluissa.

Aineettomien ja aineellisten hyödykkeiden arvonalentumiset

Konserni arvioi jokaisena raportointikauden päättymispäivänä omaisuuserien tasearvoja mahdollisen arvonalentumisen selvittämiseksi. Jos viitteitä ilmenee, arvioidaan kyseisestä omaisuuserästä kerrytettävissä oleva rahamäärä. Arvonalentumisen kirjaamistarvetta tarkastellaan rahavirtaa tuottavien yksiköiden tasolla, eli sillä alimmalla yksikkötasolla, joka on pääosin muista yksiköistä riippumaton ja jonka rahavirrat ovat erotettavissa muista rahavirroista.

Kerrytettävissä oleva rahamäärä on omaisuuserän käypä arvo vähennettynä luovutuksesta aiheutuville kustannuksilla tai sitä korkeampi käyttöarvo. Käyttöarvolla tarkoitetaan kyseisestä omaisuuserästä tai rahavirtaa tuottavasta yksiköstä saatavissa olevia arvioitua vastaisia nettorahavirtoja, jotka diskontataan nykyarvoonsa. Diskonttaus korkona käytetään ennen veroja määritettyä korkoa, joka kuvastaa markkinoiden näkemystä rahan aika-arvosta ja omaisuuserään liittyvistä riskeistä.

Arvonalentumistappio kirjataan tuloslaskelmaan, kun omaisuuserän kirjanpitoarvo on suurempi kuin siitä kerrytettävissä oleva rahamäärä. Rahavirtaa tuottavaan yksikköön kohdistuva arvonalentumistappio kohdistetaan ensin vähentämään rahavirtaa tuottavalle yksikölle kohdistettua liikearvoa ja tämän jälkeen vähentämään muita yksikön omaisuuseriä tasasuhteisesti.

Muusta omaisuuserästä kuin liikearvosta aikaisemmin kirjattu arvonalentumistappio peruutetaan, mikäli olosuhteissa on tapahtunut muutos ja kerrytettävissä oleva rahamäärä on muuttunut. Liikearvosta kirjattua arvonalentumistappiota ei peruuteta.

Liikearvojen arvonalentumistestit tehdään vuosittain tai aina, kun viitteitä arvon alenemisesta ilmenee. Kerrytettävissä olevista rahamääristä tehdään sekä käyttöarvoon että nettomyyntihintaan perustuvat laskelmat niille rahavirtaa tuottaville yksiköille, joille liikearvot on kohdistettu.

Keskeneräiset aineettomat hyödykkeet ovat ohjelmistoprojekteja, joille ei voida tehdä erillisiä arvonalentumistestejä, koska niillä

ei ole itsenäistä rahavirtaa. Jos tilikauden päättyessä todetaan, että projektit aiotaan saattaa loppuun ja ottaa ohjelmistot käyttöön, arvonalennukselle ei katsota olevan tarvetta. Keskeneräiset aineettomat hyödykkeet testataan kuitenkin osana sitä rahavirtaa tuottavaa yksikköä, johon ne kuuluvat.

Vuokrasopimukset

Konserni vuokralle ottajana

Rahoitusleasingsopimuksilla vuokralle otetut hyödykkeet kirjataan aineelliseen käyttöomaisuuteen. Ne merkitään taseeseen määrään, joka on hyödykkeen käypä arvo tai sitä alempi vähimmäisvuokrien nykyarvo, ja poistetaan vuokrasopimuksen voimassaoloaikana tai sitä lyhyempänä taloudellisena vaikutusaikana. Jos kuitenkin on kohtuullisen varmaa, että vuokralle otetun hyödykkeen omistusoikeus siirtyy L&T:lle vuokratkauden päättymiseen mennessä, poistot hyödykkeestä tehdään kuten vastaavasta L&T:n omistamasta hyödykkeestä. Sopimuksista johtuvat veloitteet kirjataan lainoihin. Kukin vuokraerä jaetaan rahoituskuluksi ja velan lyhennykseksi. Rahoituskulut kohdistetaan vuokra-ajalle siten, että jäljellä olevalle velalle tulee kullakin tilikaudella samansuuruinen korkoprosentti.

Konserni vuokralle antajana

Ympäristöpalvelut-toimiala vuokraa asiakkaille laitteita, esimerkiksi jätepuristimia, pitkäaikaisilla vuokrasopimuksilla, joiden mukaan olennainen osa omistamiseen liittyvistä riskeistä ja eduista siirtyy vuokralle ottajalle. Tällaiset sopimukset luokitellaan rahoituslea-

singsopimuksiksi ja niihin tehty nettosijoitus kirjataan sopimuksen alkamishetkellä rahoitusleasingsaamiseksi. Kukin vuokraerä jaetaan rahoitustuotoksi ja saamisen lyhennykseksi. Rahoitustuotot kohdistetaan vuokra-ajalle siten, että jäljellä olevalle saamiselle tulee kullakin tilikaudella samansuuruinen tuotto-prosentti.

Sellaiset hyödykkeiden ja toimitilojen vuokrasopimukset, joissa omistamiselle ominaiset riskit ja edut säilyvät olennaisilta osin vuokranantajalla, luokitellaan muiksi vuokrasopimuksiksi. Niihin liittyvät vuokrat kirjataan tasasuuruusina erinä vuokra-ajan kuluessa tuotoiksi tai kuluiksi riippuen siitä, onko L&T vuokralle antajana vai ottajana. Muilla vuokrasopimuksilla vuokralle annetut hyödykkeet kirjataan aineellisiin käyttöomaisuushyödykkeisiin ja poistetaan taloudellisena vaikutusaikana kuten vastaavat omassa käytössä olevat käyttöomaisuushyödykkeet.

Myytävänä olevaksi luokitellut pitkäaikaiset omaisuuserät ja lopetetut toiminnot

Pitkäaikaiset omaisuuserät (tai luovutettavien erien ryhmä) ja lopetettuihin toimintoihin liittyvät omaisuuserät sekä näihin liittyvät velat luokitellaan myytävänä oleviksi, mikäli niiden kirjanpitoarvoa vastaava määrä tulee kertymään pääasiassa omaisuuserän myynnistä jatkuvan käytön sijaan. Myytävänä olevaksi luokittelun edellytyksien katsotaan täyttyvän, kun myynti on erittäin todennäköinen ja omaisuuserä (tai luovutettavien erien ryhmä) on välittömästi myytävissä nykyisessä kunnossaan yleisin ja tavanomaisin ehdoin, kun johto on sitoutunut

myyntiin ja myynnin odotetaan tapahtuvan vuoden kuluessa luokittelusta.

Välittömästi ennen luokittelua myytävänä olevaksi kyseiset omaisuuserät tai luovutettavien erien ryhmän varat ja velat arvostetaan niihin sovellettavien IFRS-standardien mukaisesti. Luokitteluhetkestä lähtien myytävänä olevat omaisuuserät (tai luovutettavien erien ryhmä) arvostetaan kirjanpitoarvoon tai myynnistä aiheutuville menoilla vähennettyyn käypään arvoon sen mukaan, kumpi niistä on alempi. Poistot näistä omaisuuseristä lopetetaan luokitteluhetkellä. Mikäli luokittelukriteeri ei täyty, perutaan luokittelu ja omaisuuserä arvostetaan luokittelua edeltäneeseen tasearvoon vähennettynä poistoilla ja arvonalennuksilla tai sitä alempana kerrytettävissä olevaan rahamäärään. Myytävänä olevaksi luokiteltu pitkäaikainen omaisuuserä sekä myytävänä olevaksi luokiteltuun luovutettavien erien ryhmään kuuluvat omaisuuserät esitetään taseessa erillään muista omaisuuseristä. Samoin velat, jotka sisältyvät myytävänä oleviksi luokiteltuun luovutettavien erien ryhmään, esitetään taseessa erillään muista veloista. Lopetettujen toimintojen tulos esitetään tuloslaskelmassa omalla rivillään. Tuloslaskelman vertailutietoja oikaistaan niiden toimintojen osalta, jotka on luokiteltu lopetetuiksi viimeisimmän esitettävän tilinpäätöskauden aikana. Lopetettujen toimintojen tulos siirretään siten omalle rivilleen myös vertailutietojen osalta. Tilikaudella ja vertailukaudella konsernissa ei ollut lopetettuja toimintoja.

Vaihto-omaisuus

Vaihto-omaisuus arvostetaan hankintamenoon tai sitä alhaisempaan nettorealisoitintarvoon. Nettorealisoitintarvo on tavanomaisessa liike-toiminnassa saatu arvioitu myyntihinta, josta on vähennetty tuotteen valmiiksi saattamiseen tarvittavat menot ja myynnistä johtuvat menot. L&T Biowatin ja ympäristötuotteiden vaihto-omaisuus arvostetaan painotetun keskihinnan menetelmää käyttäen. Muut varastot määritetään fifo-periaatteella.

Kierrätyslaitoksilla valmistetaan kierrätysmateriaaleista myytäviä uusioraaka-aineita. Näiden materiaalien varastojen hankintameno muodostuu materiaalikustannuksista, välittömistä palkoista, muista välittömistä valmistusmenoista sekä osuudesta muuttuvista ja kiinteistä yleismenoista normaalilla toiminta-asteella.

Rahoitusvarat ja rahoitusvelat

Rahoitusvarat ja -velat luokitellaan jaksotettuun hankintamenoon ja suojauslaskennan alaisiin johdannaisiin. Luokittelu perustuu niiden rahavirtaominaisuuksiin ja hallintaan käytettäviin liiketoimintamalleihin.

Rahoitusvaroihin kuuluva erä kirjataan pois taseesta silloin, kun oikeudet omaisuuserän rahavirtoihin lakkaavat tai kun siihen liittyvät riskit ja edut ovat siirtyneet merkittäville osin L&T:n ulkopuolelle.

Saamisten arvostusperuste on jaksotettu hankintameno efektiivisen koron menetelmää käyttäen. Myyntisaamiset ja muut saamiset

sisältyvät tähän ryhmään ja ne merkitään taseeseen alkuperäisen arvon mukaisina vähennettynä hyvyksillä ja arvonalentumis-tappioilla.

Käypään arvoon tulosvaikutteisesti kirjattavat rahoitusvarat ja -velat ovat suojauslaskennan ulkopuolella olevia johdannaisopimuksia. Niitä koskevat laatimisperiaatteet on esitetty alla kohdassa Johdannaisopimukset ja suojauslaskenta.

L&T:n ottamat lainat kirjataan selvityspäivänä taseeseen alun perin saadun vastikkeen perusteella käypään arvoon, johon sisällytetään hankinnasta tai liikkeellelaskusta välittömästi johtuvat transaktiokustannukset. Myöhemmin lainat arvostetaan efektiivisen koron menetelmällä jaksotettuun hankintamenoon.

Ostovelat ja muut lyhytaikaiset korottomat velat kirjataan taseeseen alkuperäiseen arvoonsa.

Johdannaisopimukset ja suojauslaskenta

Rahoituspolitiikkansa mukaisesti L&T käyttää johdannaisopimuksia pienentääkseen korko- ja hyödykekurssimuutoksiin liittyviä rahoitusriskejä. L&T:n tekemät johdannaisopimukset ovat olleet koronvaihtosopimuksia, jotka on tehty vaihtuvakorkoisten lainojen rahavirran suojaamiseksi korkoriskiltä, ja hyödykeswap-sopimuksia, jotka on tehty tulevien dieselostojen hintavaihteluiden tasaamiseksi.

Johdannaiset merkitään taseeseen alun perin käypään arvoon. Hankinnan jälkeen ne arvostetaan kunkin tilinpäätöshetken käypiin

arvoihin. Käyvät arvot perustuvat tilinpäätöspäivän markkinanoteerauksiin. Käypään arvoon arvostamisesta syntyvät voitot ja tappiot käsitellään kirjanpidossa johdannaisopimuksen käyttötarkoituksen määrittämällä tavalla.

Kaikki korko- ja hyödykesuojaukset täyttävät konsernin riskienhallinnan asettamat tehokkaan suojauksen vaatimukset. Suojauslaskennan piirissä olevien johdannaisten voitot ja tappiot kirjataan yhdenmukaisesti alla olevan kohde-etuuden kanssa. Johdannaisopimukset määritellään syntymishetkellään tulevien kassavirtojen ja ennustettujen ostojen suojausiksi (rahavirtasuojaus) tai johdannaisopimuksiksi, joihin ei sovelleta suojauslaskentaa (taloudellinen suojaus).

L&T soveltaa rahavirran suojauslaskentaa kaikkiin koronvaihto- ja hyödykejohdannaisopimuksiin. L&T dokumentoi suojauslaskentaa aloittaessaan suojattavan kohteen ja suojausinstrumentin välisen suhteen sekä konsernin riskienhallintatavoitteet ja suojausstrategian.

L&T dokumentoi ja arvioi suojauksen alkaessa ja jokaisen osavuositarkastuksen yhteydessä suojaussuhteiden tehokkuuden tarkastelemalla suojaavan instrumentin kykyä kumota suojattavan erän rahavirtojen muutokset.

Siltä osin kuin rahavirran suojaus on tehokas, suojausinstrumenttien käypien arvojen muutokset kirjataan oman pääoman suojausrahastoon. Kun suojausinstrumentti erääntyy, se myydään tai kun suojauslaskennan kriteerit eivät enää täytä konsernin riskienhallinnan vaatimuksia, suojausinstrumentista kertynyt voitto tai tappio jää omaan pääomaan, kunnes suojattava rahavirta toteutuu. Jos suojatta-

van rahavirran ei enää odoteta toteutuvan, suojausinstrumentista kertynyt voitto tai tappio kirjataan välittömästi tuloslaskelmaan. Suojaussuhteen tehoton osuus merkitään myös välittömästi tuloslaskelmaan.

Valuuttatermiini ja -optiosopimuksien käypien arvojen muutokset kirjataan tuloslaskelmaan rahoitustuotoksi tai -kuluksi. Johdannaiset, joihin ei sovelleta suojauslaskentaa, luokitellaan kaupankäyntitarkoituksessa pidettäviksi rahoitusvaroiksi ja -veloiksi.

Kaikkien johdannaisten positiiviset käyvät arvot kirjataan taseeseen johdannaisaamiin. Johdannaisten negatiiviset käyvät arvot kirjataan vastaavasti johdannaivelkoihin. Kaikki johdannaisten käyvät arvot sisältyvät lyhytaikaisiin varoihin tai velkoihin.

Rahavarat

Rahavarat sisältävät käteisen rahan, vaadittaessa nostettavat pankkitalletukset ja muut lyhytaikaiset likvidit sijoitukset. Niiden maturiteetti on enintään kolme kuukautta hankinta-ajankohdasta. Ne kirjataan selvityspäivänä ja arvostetaan alkuperäiseen hankintamenoon. Valuuttamääräiset erät on muunnettu euroiksi käyttäen tilinpäätöspäivän keskikursseja.

Rahoitusvarojen arvonalentuminen

Konserni arvioi jokaisena tilinpäätöspäivänä, onko olemassa viitteitä siitä, että jonkin rahoitusvaroihin kuuluvan erän arvo on alentunut. Mikäli arvonalentumisesta on näyttöä, käyvän arvon rahastoon kertynyt tappio siirretään

tuloslaskelmaan. Myytävissä oleviin rahoitusvaroihin luokiteltujen osakkeiden arvonalentumistappiota ei peruuteta tuloslaskelman kautta kuten korkoinstrumenteista kirjattu arvonalentumistappion myöhempi peruuntuminen.

Epävarmat saamiset arvioidaan kuukausittain suoritettavan tarkastelun perusteella. Jos on objektiivista näyttöä siitä, että saamisten tasearvo on suurempi kuin niistä kerrytettävissä oleva rahamäärä, erotus kirjataan arvonalentumistappiona tuloslaskelmaan liiketoiminnan muihin kuluihin. Kriteerinä saamisen arvonalentumistappion kirjaamiseen pidetään velallisen merkittäviä taloudellisia vaikeuksia, yrityssaaneerausta, perintätoimiston antamaa luottotappiosuositusta tai maksujen pitkäaikaista laiminlyöntiä. Mikäli saamisten tasearvon ja niistä kerrytettävissä olevan rahamäärän erotus myöhemmin pienenee, arvonalentumistappio peruutetaan tulosvaikutteisesti.

Vieraan pääoman menot

Vieraan pääoman menot kirjataan kuluksi sillä tilikaudella, jonka aikana ne ovat syntyneet.

Tietyt ehdot täyttävän hyödykkeen hankintameno on sisällytetään välittömästi kyseisen hyödykkeen hankkimisesta, rakentamisesta tai valmistamisesta aiheutuvat vieraan pääoman menot.

Lainojen nostamisesta välittömästi johtuneet transaktiomenot on sisällytetty lainan alkuperäiseen hankintamenoon ja jaksotettu laina-aikana korkokuluksi efektiivisen koron menetelmällä.

Oma pääoma

Kantaosakkeet esitetään osakepääomana. Menot, jotka liittyvät omien osakkeiden liikeseen laskuun tai hankintaan, esitetään oman pääoman vähennyseränä. Jos konserni hankkii takaisin omia oman pääoman ehtoisia instrumentteja, näiden instrumenttien hankintameno vähennetään omasta pääomasta.

Varaukset

Varaus kirjataan, kun konsernilla on aikaisemman tapahtuman seurauksena syntynyt oikeudellinen tai tosiasiallinen velvoite kolmatta osapuolta kohtaan ja tapahtumaan liittyy maksuvelvoite, jonka toteutuminen on todennäköistä ja jonka suuruus on arvioitavissa luotettavasti. Varaus arvostetaan veloitteen kattamiseksi vaadittavien menojen nykyarvoon. Ajan kulumisesta johtuva varauksen lisäys kirjataan korkokuluksi. Varauksen muutokset merkitään tuloslaskelmaan samaan erään kuin varaus on alun perin kirjattu. Varaus kirjataan, mikäli erän täsmällistä määrää tai tapahtumisajankohtaa ei tiedetä. Muussa tapauksessa erä kirjataan siirtovelkoihin. Varausten määrää arvioidaan jokaisena tilinpäätöspäivänä ja niiden määrä muutetaan vastaamaan parasta arvioita tarkasteluhetkellä.

Ympäristöön liittyvät varaukset kirjataan silloin, kun on syntynyt olemassa oleva velvoite, jonka seurauksena maksuveloitteen syntyminen on todennäköistä ja sen määrä on luotettavasti arvioitavissa. Ympäristön ennalleen palauttamiseen liittyvät ympäristövaraukset tehdään projektin alkaessa. Varauksena aktivoituidut kustannukset ja omaisuuden alkupe-

räinen hankintameno poistetaan omaisuuden taloudellisen vaikutusajan kuluessa ja varaukset diskontataan nykyarvoonsa. Taseessa euromääräisesti suurimmat varaukset ovat kaatopaikkojen ja pilaantuneiden maiden käsittelyalueen peittokustannusvaraukset.

Tuloutusperiaatteet

Myyntituotot asiakassopimuksista

Myyntituotto asiakassopimuksista kirjataan, kun tai sitä mukaa kuin suoritevelvoite täytetään luovuttamalla luvattu tavara tai palvelu asiakkaalle, kun asiakas saa siihen määräysvallan. Myyntituotto kirjataan siihen rahamäärään, johon L&T odottaa olevansa oikeutettu kyseisiä tavaroita ja palveluja vastaan.

L&T toimii päämiehenä kaikissa asiakassopimuksissaan.

Myyntituottojen kirjaamiseen liittyy merkittävää johdon harkintaa erityisesti seuraavissa osa-alueissa, joita on kuvattu tarkemmin myyntituottojen kirjaamisen laatimisperiaatteiden yhteydessä:

- Palveluliiketoiminnan suoritevelvoit teiden tunnistaminen
- Palvelu- ja projektiliiketoiminnan myyntituottojen kirjaamisen ajoittuminen
- Ympäristöpalveluiden jätepuristimien ja paalainten takaisinostoveloitteen käsittely ja merkittävän rahoituskomponentin arvioiminen
- Muuttuvan vastikkeen arvioiminen

Palveluliiketoiminta

Palveluliiketoiminta jakautuu pitkäkestoiisiin palvelusopimuksiin ja erikseen tilattaviin palveluihin.

Pitkäkestoiset palvelusopimukset sisältävät esimerkiksi Ympäristöpalveluiden jätehuollon sekä Kiinteistöpalveluiden siivouksen ja kiinteistöhuollon palveluja. Pitkäkestoisissa palvelusopimuksissa asiakkaille tarjottava suorite muodostuu yhdestä tai useammasta palvelukokonaisuudesta, joita toimitetaan taasisesti koko sopimuksen keston ajan. Asiakas voi samalla sopimuksella tilata esimerkiksi siivouspalvelut, ulkotyöt sekä taloteknisen huollon palvelut, jotka muodostavat toisistaan erillisiä palvelukokonaisuuksia. Jokainen palvelukokonaisuus muodostaa erillisen suoriteveloitteen, sillä asiakas kykenee hyötymään niistä erikseen ja asiakas voisi halutessaan hankkia palvelut eri toimittajilta. Mikäli sopimus sisältää useamman kuin yhden erillisen suoriteveloitteen, transaktiohintaa kohdistetaan kullekin suoriteveloitteelle erillisimyyntihintojen perusteella.

Pitkäkestoisten palvelusopimusten lisäksi asiakkaille tarjotaan erikseen tilattavia palveluja Teollisuuspalveluissa, Kiinteistöpalveluissa ja Kiinteistötekniikassa. Erikseen tilattavat palvelut eroavat pitkäkestoisista palveluista siinä, että suoritettava työ on tyypillisesti lyhyttä ja joko satunnaisesti toistuvaa tai kertaluontoista.

Myyntituotot palveluliiketoiminnasta tuloutetaan ajan kuluessa, sillä asiakas saa ja kuluttaa suoritteesta saamansa hyödyn sitä mukaa kuin suoritetta tuotetaan. Kiinteällä kuukausivoitoksella laskutettavat palvelut tuloutetaan

tasaisesti sopimuskauden aikana, sillä myös suoritetta toimitetaan tasaisesti. Tuntiveloitetyöt tuloutetaan ja laskutetaan tehtyyn työhön perustuen. L&T:n johto on tunnistanut, että erityisesti kiinteistöhuollon pitkäkestoisissa palvelusopimuksissa voi esiintyä kausiluon- toista vaihtelua, sillä suoritettavan työn sisältö vaihtelee vuodenaikojen mukaan. Johdon arvion mukaan kulut näistä palveluista kertyvät olennaisilta osin tasaisesti, jolloin myös myynti- tuotot kirjataan tasaisesti sopimuskaudella.

L&T:n Teollisuuspalvelut vastaanottaa pilaan- tunutta maa-ainesta, jossa suoriteveloitteena on maa-aineksen vastaanotto ja käsittely. Maa-aineksen suoriteveloitteen täyttämisen määrittämisessä käytetään tuotokseen perustuvaa menetelmää. Tuloutus perustuu käsitellyn maa-aineksen määrään. Asiakasta laskutetaan maa-aineksen vastaanottohetkellä ja saatu maksu käsitellään sopimukseen perus- tuvana velkana.

Projektiliiketoiminta

L&T:n projektiliiketoimintaan kuuluvat esimer- kiksi Teollisuuspalveluiden prosessipuhdistuk- sen urakat ja kaatopaikkojen sulkemisurakat, Kiinteistöpalveluiden korjaus- ja muutosraken- tamisen urakat sekä Kiinteistötekniikan urakat sisältäen kaupan kylmätekniikan ja energi- anhallinnan projekteja. Projektiliiketoimituksissa asiakas tilaa projektin yhtenä kokonaisuutena, jolloin projekti käsittää tyypillisesti yhden suori- teveloitteen. Sopimus voi myös sisältää useita erillisiä kohteita, joista jokainen muodostaa erillisen suoriteveloitteen. Mikäli sopimus sisältää useamman kuin yhden erillisen suori-

teveloitteen, L&T kohdistaa transaktiohinnan kullekin suoriteveloitteelle erillismyyntihinto- jen perusteella.

Projektiliiketoimitukset tuloutetaan ajan ku- luessa, sillä L&T:n suorittamat urakat liittyvät pääsääntöisesti asiakkaan määräysvallassa olevan omaisuuserän parantamiseen. Projek- tiliiiketoiminnassa suoriteveloitteen täyttä- misasteen määrittämisessä käytetään kerty- neisiin kustannuksiin perustuvaa menetelmää. L&T:n johto arvioi, että urakoiden suorittamisen kustannukset voidaan määrittää luotettavalla tavalla. Lisäksi, urakoiden sopimusrakentees- ta johtuen johto katsoo, että L&T:llä on aina oikeus maksuun tarkasteluhetkeen mennessä tehdystä työstä. Projektiliiketoiminnassa las- kutus tapahtuu tyypillisesti ennalta sovittujen maksupostien perusteella.

Laitte- ja materiaalityyppi

Laitteiden myynti käsittää Ympäristöpalvelui- den keräysvälineiden eli puristimien ja paalain- ten suoramyyntiä asiakkaille ja materiaalien myynti sisältää Uusiutuvien energialähteiden toimialalla puu- ja kierrätyspoltoaineen sekä tukki- ja kuitupuun toimitusta ja Ympäristöpal- veluiden toimialalla kierrätysraaka-aineiden myyntiä asiakkaille. Laitteiden ja materiaalien myynnissä yksittäinen laite tai yksittäinen ma- teriaalityyppi muodostaa erillisen suoritevel-loitteen. L&T:n toimittamiin laitteisiin ei sisälly erityisiä takuuehtoja, joista L&T:lle syntyisi erillinen suoriteveloitte.

Määräysvalta toimitettavaan tuotteeseen siirtyy, kun tuotteen fyysinen hallinta on siirtynyt asiakkaalle, mikä tapahtuu tyypillisesti toimituksesta.

Uusiutuvat energialähteet (L&T Biowatti) toimittaa asiakkaille puupohjaisia polttoaineita, kierrätyspoltoaineita ainespuuta ja kuorikatet- ta. Asiakkaalta saatava hinta perustuu toimitet- tun polttoaineen määrään ja sen energiasisäl- töön tai toimitetun tuotteen määrään. Joissain tapauksissa lopullinen myyntihinta määräytyy sen jälkeen, kun asiakas on mitannut tuotteen lämpöarvon tai toimitetun tavaran määrän, jolloin lopulliseen myyntihinnan määrään liittyy epävarmuutta. L&T:n johto on arvioinut vasti- kemäärään liittyvän epävarmuuden olevan vä- häinen ja jälkikäteen tehtävät hinnan oikaisut eivät ole olennaisia.

Vuokratuotot

Puristimien ja paalainten myynnin lisäksi asi- akas voi vuokrata laitteen ulkoisen rahoitus- yhtiön kautta. L&T:n ja rahoitusyhtiön väliseen sopimukseen sisältyy laitteen takaisinosto- velvollisuus vuokra-ajan päättyessä sopimuk- sessa ennalta määritetyllä jäännösarvolla. Vuokrattavat laitteet kirjataan käyttöomaisuus- teen, sillä takaisinostoveloitteesta johtuen L&T:n johto on arvioinut, että olennainen osa omistamiseen liittyvistä riskeistä ja eduista jää L&T:lle. Sopimuksen alussa rahoitusyhtiöltä saatava vuokratuottoa vastaava rahamäärä sekä laitteen jäännösarvo kirjataan taseeseen velaksi. Vuokratuotto tuloutetaan kuukausittain sopimuskauden aikana. L&T:n johto on arvioinut, että rahoitusyhtiöltä saatavasta rahamäärästä ei aiheudu merkittävää rahoituskomponenttia.

Muuttuvan vastikemäärän arvioiminen

L&T:n asiakassopimuksiin saattaa sisältyä muuttuvan vastikkeen komponentteja kuten bonuksia ja myöhästymisestä johtuvia rangais- tuseuraamuksia. Johto on arvioinut, että lähtö- kohtaisesti saatavaan vastikemäärään liittyvä epävarmuus on vähäinen. Arviota muuttuvan vastikkeen rahamäärään liittyen päivitetään jokaisen raportointikauden lopussa.

Sopimukseen perustuvat taseeseen merkityt määrät

Sopimukseen perustuvat omaisuuserät ja myyntisaamiset

Sopimukseen perustuva omaisuuserä on oikeus vastikkeeseen niistä tavaroista tai palveluista, jotka on luovutettu asiakkaalle. Jos asiakkaalle luovutetaan tavaroita tai palve- luja ennen kuin asiakas maksaa vastikkeen, esitetään tilinpäätöksessä sopimukseen perustuva omaisuuserä. Jos L&T:llä on ehdoton oikeus vastikkeeseen, erä esitetään taseessa myyntisaamisena.

L&T arvioi sopimukseen perustuvan omai- suuserän ja myyntisaamisten arvon alentumi- sen varalta IFRS 9:n mukaisesti. Yhtiön yleinen maksuehto asiakkaille on 14 päivää, mutta saattaa vaihdella tapauskohtaisesti.

Sopimukseen perustuvat velat

Sopimukseen perustuva velka on velvoite luovuttaa asiakkaalle tavaroita tai palveluja, joista on saatu vastike asiakkaalta. Jos asiakas maksaa vastikkeen ennen kuin tavara tai palvelu luovutetaan asiakkaalle, esitetään tilinpäätöksessä sopimukseen perustuva velka, kun asiakas on suorittanut maksun.

Sopimuksesta aiheutuvat menot

L&T:llä ei ole olennaisia sopimuksen saamisesta aiheutuvia lisämenoja. L&T hyödyntää käytännön apukeinoja, jonka perusteella sopimuksen saamisesta aiheutuvat lisämenot voidaan kirjata kuluksi niiden toteutuessa, koska niihin liittyvä vara olisi kirjattu poistoina kuluksi enintään yhden vuoden kuluessa.

Tutkimus ja kehitys

Tutkimusmenot on kirjattu tuloslaskelmaan sillä tilikaudella, jonka aikana ne ovat syntyneet. Uusien palvelukonseptien antamat hyödyt ovat todennettavissa vasta niin myöhäisessä vaiheessa, että aktivointikriteereiden ei ole katsottu täyttyvän ennen palvelun luovuttamista. Taseeseen on aktivoitu ohjelmistoprojekteihin liittyviä kehittymenoja, joista on tarkempi kuvaus kohdassa Liikearvo ja muut aineettomat hyödykkeet.

Julkiset avustukset

Syntyneiden menojen korvaukseksi saadut julkiset avustukset kirjataan tuloslaskelmaan silloin, kun konserni täyttää avustuksen saa-

misen edellytykset ja on kohtuullisen varmaa, että avustukset tullaan saamaan. Ne esitetään liiketoiminnan muissa tuotoissa. Välittömästi henkilöstön palkkaukseen liittyvät julkiset työllistämis-, oppisopimus- ja muut vastaavat tuet kirjataan henkilöstökulujen vähennykseksi.

Käyttöomaisuushyödykkeiden hankintaan liittyvät julkiset avustukset kirjataan alkuperäisten hankintamenojen vähennykseksi. Avustukset tuloutuvat pienempien poistojen muodossa hyödykkeen taloudellisena vaikutusaihana.

Työsuhde-etuudet

Eläkevelvoitteet

Eläkejärjestelyt luokitellaan etuus pohjaisiksi ja maksupohjaisiksi järjestelyiksi. Maksupohjaisissa järjestelyissä konserni suorittaa kiinteitä maksuja eläkkeistä eikä sillä ole oikeudellista eikä tosiasiallista velvoitetta lisämaksujen suorittamiseen. Kaikki sellaiset järjestelyt, jotka eivät täytä näitä ehtoja, ovat etuus pohjaisia eläkejärjestelyjä. Maksupohjaisiin eläkejärjestelyihin tehdyt suoritus kirjataan tuloslaskelmaan sillä tilikaudella, jota veloitus koskee. L&T:n eläkejärjestelyt noudattavat kunkin maan paikallisia säädöksiä ja käytäntöjä ja ovat pääosin maksupohjaisia.

L&T:llä on pieniä, pääosin yritys kauppojen mukana tulleita, etuus pohjaisia eläkejärjestelyjä. Näistä etuus pohjaisista eläkkeistä osa on konsernin omalla vastuulla ja osalle on otettu eläkevakuutus. Velvoitteet on laskettu kustakin järjestelystä erikseen käyttäen ennakoituun etuoikeus yksikköön perustuvaa menetelmää. Eläkemenot kirjataan kuluksi henkilöiden

palvelusajalle auktorisoitujen vakuutus matemaatikkojen suorittamien laskelmien perusteella. Eläkevelvoitteen nykyarvoa laskettaessa diskonttokorko perustuu yritysten liikkeeseen laskemien korkealaatuisten joukkovelkakirjalainojen markkinatuottoon, joiden maturiteetti vastaa olennaisilta osin laskettavan eläkevastuun arvioitua maturiteettia. Riskipremio perustuu sellaisten yritysten liikkeelle laske miin joukkovelkakirjalainoihin, joiden luottokelpoisuusluokitus on AA. Taseeseen kirjattavan eläkevelvoitteen nykyarvosta vähennetään eläkejärjestelyyn kuuluvat varat tilinpäätöspäivän käypään arvoon arvostettuina. Taseeseen merkitään etuus pohjaisen eläkejärjestelyn nettovelka (tai -omaisuuserä).

Kauden työsuorituksen perustuva meno (eläkemeno) ja etuus pohjaisen järjestelyn nettovelan nettokorko kirjataan tulosvaikutteisesti ja esitetään työsuhte-etuuksista aiheutuvissa kuluissa. Etuus pohjaisen nettovelan (tai -omaisuuserän) uudelleen määrittämisestä aiheutuvat erät (mm. vakuutus matemaattiset voitot ja tappiot sekä järjestelyyn kuuluvien varojen tuotto lukuun ottamatta nettokorkoon sisältyviä eriä) kirjataan muihin laajan tuloksen eriin sillä tilikaudella, jona ne syntyvät.

Aiempaan työsuorituksen perustuvat menot kirjataan kuluksi tulosvaikutteisesti aikaisempaan seuraavista ajankohdista: joko kun järjestelyn muuttaminen tai supistaminen tapahtuu tai kun yhteisö kirjaa tähän liittyvät uudelleenjärjestelymenot tai työsuhteen päättämiseen liittyvät edut.

Osakeperusteiset maksut

Konsernilla on useita kannustinjärjestelyjä, joissa maksut suoritetaan joko oman pääoman ehtoisina instrumentteina tai käteisvaroina. Järjestelyissä myönnettävät etuudet arvostetaan käypään arvoon niiden myöntämishetkellä ja kirjataan kuluksi tasaisesti oikeuden syntymisjakson aikana. Järjestelyn tulosvaikutus esitetään työsuhte-etuuksista aiheutuvissa kuluissa.

Tuloverot

Konsernin verot muodostuvat kauden verotettavaan tuloon perustuvista veroista ja laskennallisista veroista. Verokulu kirjataan tuloslaskelmaan, mutta suoraan omaan pääomaan tai muun laajan tuloksen eriin kirjattavien erien vero vaikutus kirjataan kyseisiin eriin. Kauden verotettavaan tuloon perustuvat verot lasketaan verotettavasta tulosta kunkin maan voimassa olevan verokannan perusteella. Veroja oikaistaan mahdollisilla edellisiin kausiin liittyvillä veroilla.

Laskennalliset verot lasketaan kirjanpidon ja verotuksen välisistä väliaikaisista eroista omaisuus- ja velkaerien verotus arvojen ja kirjanpitoarvojen välillä. Laskennalliset verot lasketaan käyttämällä tilinpäätöspäivänä voimassa olevia verokantoja, ja verokantojen muuttuessa tiedossa olevalla uudella verokannalla. Verotuksessa vähennyskeltottomista liikearvon arvonalentumisista ei kirjata laskennallista veroa. Laskennallinen verosaaminen kirjataan siihen määrään asti kuin on todennäköistä, että se voidaan hyödyntää tulevaisuudessa syntyvää verotettavaa tuloa vastaan.

Merkittävimmät väliaikaiset erot muodostuvat mm. FAS:ssa tehdyistä liikearvon poistoista ja käyttöomaisuushyödykkeiden poistoista.

Osingonjako

Osinkovelka yhtiön osakkeenomistajille kirjaan velaksi tilinpäätökseen, kun yhtiökokous on päättänyt osingonjaosta.

Tilinpäätöksen laatimisperiaatteiden valintaan ja soveltamiseen liittyvä johdon harkinta ja arvioihin liittyvät keskeiset epävarmuustekijät

Konsernin johto joutuu IFRS-tilinpäätöstä laatiessaan tekemään tulevaisuutta koskivia arvioita ja oletuksia, joiden lopputulemat voivat poiketa tehdyistä arvioista ja oletuksista. Johto joutuu lisäksi käyttämään harkintaa tehdessään päätöksiä tilinpäätöksen laatimisperiaatteiden valinnasta ja niiden soveltamisesta.

Harkintaan perustuvat ratkaisut koskevat erityisesti niitä tapauksia, joissa voimassa olevassa IFRS-normistossa on vaihtoehtoisia kirjaamis-, arvostamis- tai esittämistapoja. Merkittävin osa-alue, joissa johto on käyttänyt edellä kuvattua harkintaa, liittyy hankittujen liiketoimintojen yhteydessä kirjattujen omaisuusserien ja velkojen kirjaamiseen ja käypään arvoon arvostamiseen.

Tilinpäätöksen laatiminen edellyttää L&T:n johdolta sellaisten arvioiden ja oletusten käyttä-

mistä, jotka vaikuttavat taseen laadintahetken varojen ja velkojen sekä tilikauden tuottojen ja kulujen määriin. Arviot ja oletukset pohjautuvat johdon parhaaseen näkemykseen tilinpäätöshetkellä ja niiden taustalla on aiemmat kokemukset sekä tulevaisuutta koskevat, tilinpäätöshetkellä todennäköisimpinä pidetyt oletukset.

Keskeiset tulevaisuutta koskevat oletukset ja sellaiset raportointikauden päättämispäivän arvioihin liittyvät keskeiset epävarmuustekijät, jotka aiheuttavat merkittävimmät riskit konsernin varojen ja velkojen kirjanpitoarvojen muuttumisesta olennaisesti seuraavan tilikauden aikana on kuvattu alla:

Liiketoimintojen yhdistämisissä hankittujen varojen ja velkojen käyvän arvon määrittäminen

Liiketoimintojen yhdistämisissä hankitut varat ja velat arvostetaan IFRS 3:n mukaan käypään arvoon. Johto käyttää mahdollisuuksien mukaan saatavilla olevia markkina-arvoja käypien arvojen määrittämisessä. Mikäli tämä ei ole mahdollista, arvostaminen perustuu omaisuusarvon historialliseen tuottoon. Erityisesti aineettomien hyödykkeiden arvostaminen perustuu diskontattuihin kassavirtoihin ja edellyttää johdon arvioita tulevista kassavirroista. Arviot perustuvat johdon parhaaseen näkemykseen, mutta on mahdollista että toteumat poikkeavat käytetyistä arvioista (liitetieto 4. Hankitut liiketoiminnot). Omaisuuden tasearvoja arvioidaan jatkuvasti mahdollisten arvonalennusten selvittämiseksi. Tästä kerrotaan lisää laatimisperiaatteiden kohdassa Aineettomien ja aineellisten hyödykkeiden arvonalentumiset.

Liikearvojen arvonalentumistestaus

Liikearvojen arvonalentumistesteissä kerrytetävissä olevista rahamääristä tehdään käyttöarvoon perustuvat laskelmat niille rahavirtaa tuottaville yksiköille, joille liikearvot on kohdistettu. Nämä laskelmat edellyttävät johdon arvioiden käyttämistä. Vaikka johdon käsityksen mukaan käytetyt oletukset ovat asianmukaisia, saattavat arviot tulevasta rahavirroista erota olennaisesti tulevaisuudessa toteutuvista. Lisätietoja kerrytettävissä olevan rahamäärän herkkyydestä on annettu liitetiedoissa (liitetieto 13. Liikearvojen arvonalentumistestit).

Tulevilla tilikausilla sovellettaviksi tulevat uudet ja muutetut standardit sekä tulkinnat

Konserni ei ole vielä soveltanut seuraavia, IASB:n jo julkistamia uusia tai uudistettuja standardeja ja tulkintoja. Konserni ottaa ne käyttöön kunkin standardin ja tulkinnan voimaantulopäivästä lähtien, tai mikäli voimaantulopäivä on muu kuin tilikauden ensimmäinen päivä, voimaantulopäivää seuraavan tilikauden alusta lukien.

* = Kyseistä säännöstä ei ole hyväksytty sovellettavaksi EU:ssa 31.12.2018.

- IFRS 16 Vuokrasopimukset (sovellettava 1.1.2019 tai sen jälkeen alkavilla tilikausilla). IFRS 16 -standardi sisältää periaatteet vuokrasopimusten kirjaamiselle, arvostamiselle, esittämistavalle ja annettaville tilinpäätöstiedoille. Uusi standardi korvaa

IAS 17 -standardin ja siihen liittyvät tulkinnat. L&T soveltaa IFRS 16 -standardia käyttäen yksinkertaistettua siirtymämenetelmää, jossa käyttöönoton kumulatiivinen vaikutus näytetään 1.1.2019 avaavassa taseessa ja käyttöönottoa edeltävän vuoden vertailulukua ei oikaista. Käyttöönoton yhteydessä L&T kirjaa aiemmin IAS 17:ää sovellettaessa operatiivisiksi vuokrasopimuksiksi luokitelluista vuokrasopimuksista velan, joka perustuu 1.1.2019 voimassa olevien vuokrasopimusten jäljellä olevien maksamattomien vuokrien nykyarvon määrään. Käyttöoikeusomaisuuseräksi kirjataan määrä, joka on yhtä suuri kuin vuokrasopimusvelka standardin käyttöönottohetkellä, jolloin käyttöönotolla ei ole vaikutusta L&T:n omaan pääomaan.

L&T vuokraa tuotanto- ja toimistotiloja, niihin liittyviä maa-alueita sekä autoja. Lassila & Tikanojan vuokrasopimukset ovat pääosin operatiivisia vuokrasopimuksia, jotka on kirjattu aikaisemmillä tilikausilla IAS 17 -standardin mukaisesti tuloslaskelmaan vuokrakuluiksi. IFRS 16 muuttaa näiden sopimusten kirjanpitokäsittelyä. L&T on lisäksi ottanut vuokralle hyödykkeitä rahoitusleasingsopimuksilla. Nämä hyödykkeet on jo aikaisemmillä tilikausilla kirjattu taseeseen eikä niiden kirjaaminen ja esittämistapa muutu IFRS 16 -standardin käyttöönoton yhteydessä.

IFRS 16 -standardi edellyttää vuokralle ottajilta lähtökohtaisesti kaikkien vuokrasopimusten merkitsemistä taseeseen. Taseeseen kirjataan sopimuksen alkamisajankohtana käyttöoikeusomaisuuserä ja vuokrasopimusvelka, joiden arvo on

määritetty perustuen tulevien vuokrien nykyarvoon. Tuloslaskelmaan kirjataan vuokralujen sijaan vuokra-ajalle käyttöoikeusomaisuuserien poistot ja vuokrasopimusvelasta aiheutuvat korkokulut.

Standardi sisältää kaksi käytännön helpotusta, jotka koskevat lyhytaikaisia vuokrasopimuksia, joiden vuokra-aika on enintään 12 kuukautta, sekä sopimuksia, joiden kohteena olevan hyödykkeen arvo on vähäinen. Lisäksi standardin soveltamisen ulkopuolelle on rajattu tietyt aineettomia hyödykkeitä koskevat sopimukset ja myös muun vuokratun aineettoman omaisuuden osalta standardin soveltaminen on vapaaehtoista. L&T on päättänyt olla kirjaamatta käyttöoikeusomaisuuseriä lyhytaikaisista vuokrasopimuksista ja arvoltaan vähäisistä hyödykkeistä eikä yhtiö sovelle standardia aineettomia hyödykkeitä koskeviin vuokrasopimuksiin. Vuokralle antajan kirjanpitoikäisyyttä säilyy suurelta osin vanhan IAS 17 -standardin mukaisena.

Vuokralle ottajan on IFRS 16 -standardin mukaan määritettävä vuokra-aika siten, että se on ajanjakso, jona vuokrasopimus ei ole purettavissa ottaen huomioon myös mahdollinen jatko- tai päättämisoptio, jos niiden käyttäminen on arvioitu kohtuullisen varmaksi. L&T on arvioinut sopimuskohdaisesti jatko-optioiden huomioimisen osana vuokrakautta. L&T:llä on toistaiseksi voimassa olevia vuokrasopimuksia erityisesti kiinteistöihin ja maa-alueisiin liittyen. Toistaiseksi voimassa olevien kiinteistö- ja maa-alueosopimusten osalta vuokratuuden pituus perustuu L&T:n johdon arvioon siitä,

milloin vuokrasopimus tullaan päättämään. Johto arvioi kohteiden vuokratuuden pituutta jatkossa säännöllisesti.

IFRS 16 -standardin mukaan vuokralle ottaja arvostaa sopimuksen alkamisajankohdasta vuokrasopimusvelan diskonttaamalla sopimuksen tulevat vähimmäisvuokrat nykyarvoon. L&T:n vuokrasopimusten sisäinen korko ei ole helposti määritettävissä, joten tulevat vähimmäisvuokrat diskontataan käyttäen L&T:n lisäluoton korkoa. Lisäluoton korko määritellään standardin mukaan korkoksi, jota vuokralle ottaja maksaisi lainatessaan vastaavaksi ajaksi ja vastaavanlaisin vakuuksin varat, jotka tarvittaisiin käyttöoikeusomaisuuserän hankkimiseen vastaavanlaisessa taloudellisessa ympäristössä. L&T on määrittänyt lisäluoton koron vuokrasopimuksille perustuen sopimusten maturiteettiin ja taloudelliseen ympäristöön.

Arvio IFRS 16 -standardin käyttöönoton vaikutuksesta L&T:n taseeseen 1.1.2019 on 50–60 miljoonaa euroa lisäen sekä varojen käyttöoikeusomaisuuseriä että velkoja. IFRS 16 -standardin mukainen käyttöoikeusomaisuuserien määrä ja tämän tilinpäätöksen liitetiedossa 30. Muut vuokrasopimukset ilmoitettujen vuokravastuiden diskonttaamaton määrä 39,0 miljoonaa euroa eroavat toisistaan. Tämä johtuu pääasiassa siitä, että toistaiseksi voimassa olevien sopimusten vuokrien määrä on esitetty vuokravastuissa aikaisimpaan mahdolliseen irtisanomiseen asti, kun taas uuden standardin

käyttöönoton yhteydessä vuokraus on arvioitu perustuen johdon laatimaan sopimusanalyysiin siitä, milloin vuokrasopimus tullaan irtisanomaan. Lisäksi eroa selittää diskonttotekijän vaikutus sekä helpotukset koskien lyhytaikaisia vuokrasopimuksia ja vähäarvoisia omaisuuseriä.

- IFRIC 23 Tuloverokäsittelyä koskeva epävarmuus (sovellettava 1.1.2019 tai sen jälkeen alkavilla tilikausilla) Tulkinta selventää kirjanpitoikäisyyttä tilanteessa, jossa yhteisön verotuksellinen ratkaisu odottaa vielä veroviranomaisen hyväksymistä. Olenainen kysymys on arvioida, tuleeko veroviranomainen hyväksymään yhteisön valitseman ratkaisun. Tätä harkittaessa oletetaan, että veroviranomaisella on pääsy kaikkeen asiaan kuuluvaan tietoon arvioidessaan ratkaisua. Standardimuutoksella ei ole vaikutusta Lassila & Tikanoja Oyj:n konsernitiilin päätökseen.
- Muutokset IFRS 9:ään Prepayment Features with Negative Compensation (sovellettava 1.1.2019 tai sen jälkeen alkavilla tilikausilla) Muutokset mahdollistavat joidenkin, ennen eräpäivää tapahtuvan maksun mahdollistavien rahoitusinstrumenttien arvostamisen jaksotettuun hankintamenuun. Standardimuutoksella ei ole vaikutusta Lassila & Tikanoja Oyj:n konsernitiilin päätökseen.
- Muutokset IAS 28:ään Long-term Interests in Associates and Joint Ventures* (sovellettava 1.1.2019 tai sen jälkeen alkavilla tilikausilla). Muutokset selventävät, että sellaisiin pitkäaikaisiin osuuksiin osakkuus- ja yhteisyrityksissä, jotka muodostavat osan nettosijoituksesta osakkuus- tai yhteisyritykseen,

sovelletaan IFRS 9-standardia. Standardimuutoksella ei ole vaikutusta Lassila & Tikanoja Oyj:n konsernitiilin päätökseen.

- Muutokset IAS 19:ään Plan Amendment, Curtailment or Settlement* (sovellettava 1.1.2019 tai sen jälkeen alkavilla tilikausilla) Muutokset selventävät, että etuuspohjaisen järjestelyn muutoksen, supistamisen tai velvoitteen täyttämisen yhteydessä yhteisö käyttää päivitettyjä vakuutusmatemaattisia oletuksia määrittääkseen kauden palvelukustannuksen ja nettokoron. Järjestelystä johtuvan omaisuuserän ylärajan vaikutusta ei oteta huomioon velvoitteen täyttämistä aiheuttavaa voittoa tai tappiota laskettaessa, vaan se käsitellään erillisenä, muun laajan tuloksen eränä. Standardimuutoksella ei ole merkittävää vaikutusta Lassila & Tikanoja Oyj:n konsernitiilin päätökseen.
- Vuosittaiset parannukset IFRS-standardeihin*, muutoskokoelma 2015–2017 (sovellettava 1.1.2019 tai sen jälkeen alkavilla tilikausilla) Annual Improvements -menettelyn kautta standardeihin tehtävät pienet ja vähemmän kiireelliset muutokset kerätään yhdeksi kokonaisuudeksi ja toteutetaan kerran vuodessa. Muutokset koskevat IFRS 3, IFRS 11, IAS 12 ja IAS 23 -standardeja. Standardimuutoksilla ei ole vaikutusta Lassila & Tikanoja Oyj:n konsernitiilin päätökseen.
- Amendments to References to Conceptual Framework in IFRS Standards* (sovellettava 1.1.2020 tai sen jälkeen alkavilla tilikausilla) Uudistettu viitekehys kokoa viime vuosina käyttöön otetuissa standardeissa IASB:n käyttämän ajattelun. Käsitteellinen viiteke-

- hys palvelee pääasiassa IASB:n työkaluna standardien kehittämisessä sekä tukee IFRS Interpretations Committeea standardien tulkinassa. Viitekehys ei kumoa yksittäisten IFRS -standardien vaatimuksia. Standardimuutoksella ei ole merkittävää vaikutusta Lassila & Tikanoja Oyj:n konsernitilinpäätökseen.
- Muutokset IFRS 3:een Definition of a Business* (sovellettava 1.1.2020 tai sen jälkeen alkavilla tilikausilla) Muutoksilla supistettiin ja selvennettiin liiketoiminnan määritelmää. Ne myös sallivat yksinkertaistetun arvioinnin tekemisen siitä, onko hankittu toimintokonaisuus ennemmin ryhmä omaisuuseriä kuin liiketoiminta. Standardimuutoksella ei ole merkittävää vaikutusta Lassila & Tikanoja Oyj:n konsernitilinpäätökseen.
 - Muutokset IAS 1:een ja IAS 8:aan Definition of Material* (sovellettava 1.1.2020 tai sen jälkeen alkavilla tilikausilla) Muutokset selventävät olennaisuuden määritelmää sekä antavat siihen ohjeistusta. Lisäksi määritelmään liittyviä selityksiä on parannettu. Muutosten tarkoituksena on myös varmistaa, että olennaisuuden määritelmä on johdonmukainen kaikissa IFRS-standardeissa. Standardimuutoksella ei ole merkittävää vaikutusta Lassila & Tikanoja Oyj:n konsernitilinpäätökseen.
 - IFRS 17 Vakuutus sopimukset *(sovellettava 1.1.2021 tai sen jälkeen alkavilla tilikausilla). Uusi standardi koskee vakuutus sopimuksia ja auttaa sijoittajia ja muita tahoja paremmin ymmärtämään vakuuttajien altistumista riskeille sekä ymmärtämään niiden kannattavuutta ja taloudellista asemaa. Tämä standardi korvaa IFRS 4 -standardin. Standardilla ei ole vaikutusta Lassila & Tikanoja Oyj:n konsernitilinpäätökseen.

1. IFRS 9 ja IFRS 15 siirtymä

Konserni on soveltanut 1.1.2018 alkaen IFRS 9 Rahoitusinstrumentit ja IFRS 15 Myyntituotot asiakas-sopimuksista -standardeja. Muilla uusilla ja uudistetuilla standardeilla ei ollut vaikutusta aikaisem-min raportoituihin kausiin.

Konsernin tuloslaskelma	Raportoitu	IFRS 15 oikaisu	IFRS 9 oikaisu	Oikaistu
MEUR	2017			2017
Liikevaihto	712,1	-2,5		709,5
Liikevoitto	44,2	-0,2		44,0
Voitto ennen veroja	42,7	-0,2		42,5
Tilikauden voitto	33,7	-0,2		33,5
Konsernitase				
MEUR	31.12.2016			1.1.2017
Aineelliset käyttöomaisuushyödykkeet	156,1	4,1		160,3
Laskennalliset verosaamiset	5,5	0,3		5,8
Oma pääoma yhteensä	223,0	-1,1		221,9
Ostovelat ja muut velat	129,9	5,5		135,3
MEUR	31.12.2017			1.1.2018
Aineelliset käyttöomaisuushyödykkeet	154,1	6,4		160,5
Laskennalliset verosaamiset	6,5	0,3	0,1	6,9
Myyntisaamiset ja muut saamiset	137,6		-0,4	137,1
Oma pääoma yhteensä	218,7	-1,3	-0,4	217,1
Ostovelat ja muut velat	147,7	8,0		155,7

IFRS 15 sisältää viisivaiheisen ohjeistuksen myyntituottojen kirjaamisesta. Standardin päätavoitteena on tarjota tilinpäätöksen käyttäjille informaatiota asiakassopimuksis-ta johtuvien myyntituottojen ja rahavirtojen luonteesta, ajoittumisesta ja epävarmuudesta. IFRS 15 -standardin peruseriaatteena on, että myyntituotot kirjataan tavalla, joka kuvastaa luvattujen tavaroiden ja palvelujen luovutta-mista asiakkaalle. Myyntituottona kirjattava rahamäärä taas kuvastaa sitä vastiketta, johon L&T odottaa olevansa oikeutettu kyseisiä tava-roita ja palveluja vastaan.

Käyttöönoton vaikutus Lassila & Tikanoja Oyj:n avaavan taseen 1.1.2018 omaan pää-omaan oli -1,3 miljoonaa euroa (-1,1).

Laitemyynnin lisäksi L&T vuokraa puristimia ja paalaimia ulkopuolisen rahoitusyhtiön kautta asiakkaille. L&T on aikaisemmin tulouttanut rahoitusyhtiöltä saamansa maksun sopimus-kauden alussa myyntinä. IFRS 15 käyttöönoton myötä myyntituoton tulouttamisen sijaan laitteet kirjataan L&T:n käyttöomaisuuteen, sillä laitteisiin liittyvästä takaisinostovelvoitteesta johtuen L&T:n johto on arvioinut, että olen-nainen osa omistamiseen liittyvistä riskeistä ja eduista jää L&T:lle. Sopimuskauden alussa rahoitusyhtiöltä saatava maksu kirjataan taseeseen velaksi ja tuloutetaan kuukausittain vuokratuottona sopimuskauden aikana.

IFRS 9:n tavoitteena on, että yhteisö esittää tilinpäätöksessään tietoja, joiden avulla tilin-päätöksen käyttäjät pystyvät arvioimaan, miten merkittävä vaikutus rahoitusinstrumenteilla on yhteisön taloudelliseen asemaan ja tulok-seen, minkä luonteisia ja miten laajoja ovat ne rahoitusinstrumenteista aiheutuvat riskit, joille yhteisö on alttiina kauden aikana ja raportoin-tikauden päättymispäivänä sekä sitä, miten yhteisö hallitsee kyseisiä riskejä.

IFRS 9:n mukainen suojauslaskentamalli yk-sinkertaistaa suojauslaskennan soveltamista ja tuo suojauslaskennan lähemmäs konsernin riskienhallinnan strategiaa ja tavoitetta. Die-selsuojauksen tehokkuus – IAS 39:n mukainen retrospektiivinen tehokkuustestaus ja tehokkuusvaatimus 80-125 %:ia poistuvat IFRS 9:n myötä. Lassila & Tikanoja jatkaa dieselostojen hyödykeswap-sopimuksien suojauslaskentaa IFRS 9:n mukaan.

Uuden arvonalentumismallin mukaan arvonalentumisvaraukset on kirjattava odotettujen luottotappioiden perusteella. Lassila & Tikanojan kannalta uusi arvonalentumismalli koskee myyntisaamisia ja sopimukseen perustuvia omaisuuseriä ja niiden luottotappioiden aikai-sempaa kirjaamista. Käyttöönoton vaikutus Lassila & Tikanojan avaavan taseen 1.1.2018 omaan pääomaan oli -0,4 miljoonaa euroa.

Alla olevassa taulukossa on kuvattuna rahoitusinstrumenttien uudelleenluokittelu ja arvostuksen muutokset IFRS 9:n soveltamisen seurauksena.

Rahoitusinstrumenttien uudelleenluokittelu IFRS 9:n soveltamisen seurauksena	Arvostusryhmä IAS 39	Arvostusryhmä IFRS 9	Kirjanpitoarvo, IAS 39 31.12.2017	Kirjanpitoarvo, IFRS 9 1.1.2018	Muutos
Pitkäaikaiset rahoitusvarat					
Muut saamiset	Lainat ja muut saamiset	Jaksotettuun hankintameno	3,3	3,3	
Lyhytaikaiset rahoitusvarat					
Myyntisaamiset ja muut saamiset	Lainat ja muut saamiset	Jaksotettuun hankintameno	137,6	137,1	-0,4
Johdannaissaamiset	Suojauslaskenta	Suojauslaskenta	0,1	0,1	
Rahavarat	Lainat ja muut saamiset	Jaksotettuun hankintameno	48,1	48,1	
Pitkäaikaiset rahoitusvelat					
Lainat	Lainat ja muut saamiset	Jaksotettuun hankintameno	125,6	125,6	
Lyhytaikaiset rahoitusvelat					
Lainat	Lainat ja muut saamiset	Jaksotettuun hankintameno	22,6	22,6	
Johdannaisvelat	Suojauslaskenta	Suojauslaskenta	0,2	0,2	

2. Myyntituotot asiakassopimuksista

Myyntituottojen jakauma

2018 MEUR	Ajan kuluessa tuloutettavat palvelut			Yhtenä ajanhetkenä tuloutettavat tuotteet	Vuokrat	
	Pitkäkestoiset palvelusopimukset	Erikseen tilattavat palvelut	Projekti-liiketoiminta	Laite- ja materiaalimyynti	Vuokratuotot	Liikevaihto yhteensä
Ympäristöpalvelut	210,5			57,8	2,0	270,2
Teollisuuspalvelut	44,5	41,5	5,4	5,1		96,5
Kiinteistöpalvelut	187,9	35,3	34,0			257,2
Kiinteistötekniikka	41,4	95,5	11,5			148,4
Uusiutuvat energialähteet				40,7		40,7
Yhteensä	484,3	172,3	50,9	103,6	2,0	813,0
Toimialojen välinen						-10,8
Ulkoisen liikevaihto yhteensä						802,2

2017 MEUR	Ajan kuluessa tuloutettavat palvelut			Yhtenä ajanhetkenä tuloutettavat tuotteet	Vuokrat	
	Pitkäkestoiset palvelusopimukset	Erikseen tilattavat palvelut	Projekti-liiketoiminta	Laite- ja materiaalimyynti	Vuokratuotot	Liikevaihto yhteensä
Ympäristöpalvelut	204,0			57,3	1,4	262,8
Teollisuuspalvelut	43,5	39,8	3,1	4,2		90,7
Kiinteistöpalvelut	194,7	30,9	35,1			260,6
Kiinteistötekniikka	15,9	47,7	8,2			71,8
Uusiutuvat energialähteet				34,9		34,9
Yhteensä	458,1	118,5	46,3	96,4	1,4	720,8
Toimialojen välinen						-11,3
Ulkoisen liikevaihto yhteensä						709,5

Sopimukseen perustuvat taseeseen merkityt määrät

MEUR	2018	2017	1.1.2017
Myyntisaamiset	88,1	96,0	67,0
Sopimukseen perustuvat omaisuuserät	31,9	30,9	16,0
Sopimukseen perustuvat velat	10,0	9,9	8,9

Myyntisaamiset ja sopimukseen perustuvat omaisuuserät ovat kasvaneet vuoden 2017 aikana johtuen L&T FM AB:n hankinnasta.

Sopimukset ovat kestoltaan lyhyitä, joten sopimukseen perustuvat velat tuloutuvat kokonaisuudessaan seuraavan kauden aikana. Sopimukseen perustuvat velat sisältyvät taseen erään Ostovelat ja muut velat.

L&T hyödyntää käytännön apukeinoa, eikä esitä raportointikauden lopussa täyttämättä (tai osittain täyttämättä) oleville suoritevelvoitteille kohdistetun transaktiohinnan yhte-

laskettua määrää. Tämä johtuu siitä, että L&T:n asiakassopimusten, kuten projektitoimitusten, kesto-aika on tyypillisesti lyhyt. Pitkäkestoisissa palveluissa sopimukset voivat kuitenkin olla kestoltaan useampia vuosia. Näiden osalta L&T soveltaa käytännön apukeinoa, jonka mukaan L&T:llä on oikeus saada asiakkaalta vastike, joka suoraan vastaa L&T:n tarkasteluhetken mennessä tuottaman suorituksen arvoa asiakkaalle. Tällöin L&T tulouttaa määrän, jonka se on oikeutettu laskuttamaan.

3. Segmentti-informaatio

Konsernilla on viisi raportoitavaa segmenttiä, jotka ovat konsernin toimialayksiköt.

Konserni muutti segmenttiraportointiaan 1.1.2018 alkaen, jolloin Kiinteistötekniikka eriytettiin Kiinteistöpalvelut-toimialasta itsenäiseksi raportoitavaksi segmentiksi. Raportoivat segmentit olivat vuonna 2017 Ympäristöpalvelut -toimiala, Teollisuuspalvelut -toimiala, Kiinteistöpalvelut -toimiala ja Uusiutuvat energialähteet -toimiala.

Segmenttien välinen hinnoittelu tapahtuu käypään markkinahintaan. Segmentti-informaatio raportoidaan ylimmälle operatiiviselle päätöksentekijälle sisäisen raportoinnin kanssa yhdenmukaisella tavalla. Ylimpänä operatiivisena päätöksentekijänä toimii Lassila & Tikanoja Oyj:n toimitusjohtaja. Konsernihallinto ja muut -erät sisältää konsernijohdon kulut sekä kulut, jotka aiheutuvat pörssiyhtiönä toimimisesta, ja näitä tuottoja ja kuluja vastaavat varat ja velat. Lisäksi konsernihallinnon varoihin kuuluvat myytävissä olevat sijoitukset.

Segmentin varat ovat sellaisia liiketoiminnan eriä, joita segmentti käyttää liiketoiminnassaan, ja jotka ovat järkevällä perusteella kohdistettavissa segmentille. Segmentin velat ovat sellaisia liiketoiminnan velkoja, jotka aiheutuvat segmentin liiketoiminnasta, ja jotka ovat järkevällä perusteella kohdistettavissa segmentille. Segmentin varat sisältävät aineettomat hyödykkeet, aineelliset käyttöomaisuushyödykkeet, rahoitusleasingisaamiset, vaihto-omaisuuden sekä myyntisaamiset ja muut saamiset lukuun ottamatta siirtosaamiaisia koroista ja verosaamiaisia. Segmentin velat sisältävät varaukset ja eläkevelvoitteet sekä pitkäaikaisista

veloista ennakot, siirtovelat ja kauppahintavelat ja lyhytaikaisista veloista ostovelat ja muut velat lukuun ottamatta siirtovelkoja koroista ja verovelkoja.

Kohdistamattomat varat sisältävät likvidit varat, saamiset korko- ja valuuttajohdannaisista, siirtosaamiset koroista ja muista rahoituseristä sekä verosaamiset. Kohdistamattomat velat sisältävät lainat, velat korko- ja valuuttajohdannaisista, siirtovelat koroista ja muista rahoituseristä sekä verovelat.

Konsernin toimintasegmentit tilikaudella:

Ympäristöpalveluiden toiminta käsittää jätehuolto- ja kierrätysliiketoiminnan, keräysvälineiden myynnin sekä niiden huolto- ja kiertotalousratkaisut.

Teollisuuspalvelut-toimiala koostuu teollisuusprosesseissa syntyviin materiaalivirtoihin ja niiden hyödyntämiseen keskittyvistä materiaalihyötykäyttöratkaisuista, teollisuusprosessien puhdistuksiin erikoistuneesta prosessipuhdistuksesta, vaarallisten jätteiden keräyksestä ja käsittelystä sekä viemäriverkostojen ylläpitoon erikoistuneista viemärihuolto- ja kuvauspalveluista.

Kiinteistöpalvelut-toimiala tarjoaa siivous- ja tukipalveluita, kiinteistöhuollon ja kiinteistöjohtamisen palveluita, sekä korjaus- ja muutostyöskentämisen palveluita.

Kiinteistötekniikka-toimiala tarjoaa kiinteistötekniikan, kaupan kylmätekniikan ja energianhallinnan palveluita.

Uusiutuvat energialähteet (L&T Biowatti) toimittaa asiakkailleen puupohjaisia polttoaineita, kierrätyspolttoaineita ja ainespuuta sekä tarjoaa metsäpalveluita metsänomistajille.

2018 MEUR	Ympäristö- palvelut	Teollisuus- palvelut	Kiinteistö- palvelut	Kiinteistö- tekniikka	Uusiutuvat energiälähteet	Konserni- hallinto ja muut	Eliminoinnit	Konserni
Liikevaihto								
Liikevaihto, ulkoinen	267,0	93,7	254,4	146,6	40,5			802,2
Toimialojen välinen liikevaihto	3,2	2,9	2,8	1,8	0,2		-10,8	0,0
Liikevaihto yhteensä	270,2	96,5	257,2	148,4	40,7		-10,8	802,2
Liikevoitto	31,6	10,0	5,0	4,5	0,0	-3,5		47,6
Liikevoitto, %	11,7	10,4	1,9	3,0	0,0			5,9
Rahoitustuotot ja -kulut								-4,9
Voitto ennen veroja								42,7
Tuloverot								-8,7
Tilikauden voitto								34,1
Varat								
Toimialan varat	216,7	72,8	89,0	101,7	20,9	0,6		501,7
Kohdistamattomat varat								61,8
Varat yhteensä								563,5
Velat								
Toimialan velat	59,2	29,9	46,7	19,4	8,5	4,7		168,3
Kohdistamattomat velat								182,8
Velat yhteensä								351,1
Investoinnit	20,6	8,4	6,9	1,7	0,2	0,0		37,8
Poistot	20,2	7,5	10,7	3,9	0,3	0,0		42,5

2017 MEUR	Ympäristö- palvelut	Teollisuus- palvelut	Kiinteistö- palvelut	Kiinteistö- tekniikka	Uusiutuvat energiälähteet	Konserni- hallinto ja muut	Eliminoinnit	Konserni
Liikevaihto								
Liikevaihto, ulkoinen	259,2	87,4	258,0	70,2	34,7			709,5
Toimialojen välinen liikevaihto	3,5	3,3	2,6	1,7	0,2		-11,3	0,0
Liikevaihto yhteensä	262,8	90,7	260,6	71,8	34,9		-11,3	709,5
Liikevoitto	31,6	8,7	5,2	1,6	0,7	-3,9		44,0
Liikevoitto, %	12,0	9,6	2,0	2,3	2,0			6,2
Rahoitustuotot ja -kulut								-1,5
Voitto ennen veroja								42,5
Tuloverot								-9,0
Tilikauden voitto								33,5
Varat								
Toimialan varat	218,4	74,1	103,5	98,8	22,7	2,1		519,5
Kohdistamattomat varat								57,8
Varat yhteensä								577,3
Velat								
Toimialan velat	55,3	27,4	52,2	15,9	7,6	5,3		163,7
Kohdistamattomat velat								196,2
Velat yhteensä								359,9
Investoinnit	24,8	9,0	10,1	68,6	0,2	0,4		113,2
Poistot	19,9	7,3	11,3	2,3	0,3			41,1

Varojen täsmäytys kokonaisvaroihin

MEUR	2018	2017
Raportoitavien segmenttien varat	501,2	517,4
Muiden erien varat	0,6	2,1
	501,7	519,5
Kohdistamattomat varat		
Likvidit varat	54,3	48,1
Verosaamiset	6,0	7,7
Muut kohdistamattomat varat	1,4	2,0
Yhteensä	61,8	57,8
Varat yhteensä	563,5	577,3

Velkojen täsmäytys kokonaisvelkoihin

MEUR	2018	2017
Raportoitavien segmenttien velat	163,6	158,4
Muiden erien velat	4,7	5,3
	168,3	163,7
Kohdistamattomat velat		
Velat, korko- ja valuuttajohdannaiset	149,8	166,2
Siirtovelat, korot ja muut rahoituserät	3,4	0,7
Verovelat	29,6	29,3
Yhteensä	182,8	196,2
Velat yhteensä	351,1	359,9

Maantieteellisiä alueita koskevat tiedot

Maantieteellisten alueiden liikevaihto esitetään asiakkaan sijainnin mukaan ja varat esitetään varojen sijainnin mukaan.

MEUR	2018	2017
Liikevaihto		
Suomi	644,3	627,6
Muut maat	157,9	81,9
Yhteensä	802,2	709,5
Varat		
Suomi	437,3	451,9
Muut maat	64,5	67,9
Kohdistamattomat varat	61,8	57,5
Yhteensä	563,5	577,3
Investoinnit		
Suomi	36,3	43,7
Muut maat	1,5	69,5
Yhteensä	37,8	113,2

4. Hankitut liiketoiminnot

Liiketoimintojen yhdistämisissä aineelliset käyttöomaisuushyödykkeet arvostetaan käypään arvoon vastaavien hyödykkeiden markkinahintojen perusteella ottaen huomioon hyödykkeiden ikä, kuluminen ja muut vastaavat tekijät. Aineelliset hyödykkeet poistetaan johdon arvioon perustuvana taloudellisena vaikutusaikana ottaen huomioon konsernissa noudatettavat poistoperiaatteet.

Liiketoimintojen yhdistämisissä hankitut aineettomat hyödykkeet kirjataan erillään liikearvosta hankinta-ajankohdan käypään arvoon, mikäli ne ovat yksilöitävissä. Hankituissa liiketoiminnoissa konserni on hankkinut pääasiassa kilpailukieltosopimuksia ja asiakkuuksia. Asiakassopimusten ja niihin liittyvien asiakassuhteiden käypä arvo on määritetty asiakassuhteiden arvioidun kestoajan ja nykyisistä asiakkuuksista syntyvien diskontattujen nettorahavirtojen perusteella. Kilpailukieltosopimusten arvo on laskettu vastaavalla tavalla sopimuksen kestoajan rahavirtojen kautta. Muut aineettomat erät poistetaan sopimukseen tai johdon arviointiin perustuvana taloudellisena vaikutusaikanaan.

Liiketoimintojen yhdistämisistä syntynyt liikearvo muodostuu hankittujen yritysten henkilöstön ammattitaidon lisäksi muista aineettomista eristä. Tällaisia eräitä ovat hankituissa yrityksissä oleva uusien asiakkaiden hankintapotentiaali, uusien tuotteiden ja palveluiden kehitysmahdollisuudet sekä hankitun

liiketoiminnan vahva alueellinen asema. Kaikista liiketoimintojen yhdistämisistä syntyy lisäksi synergiaetuja, jotka ovat pääasiassa säästöjä tuotannon kiinteissä kustannuksissa.

Hankittujen liiketoimintojen hankintamenoihin voi tulla muutoksia kauppakirjojen kauppahintaa koskevien ehtojen perusteella. Monissa hankinnoissa pieni osa kauppahinnasta on sidottu lyhytaikaisiin (alle 12 kk) tulevaisuuden tapahtumiin. Nämä ehdolliset kauppahinnat kirjataan hankintahetkellä käypään arvoon ja mahdolliset muutokset kirjataan ilman tulovaiikutusta hankintamenolaskelman kautta.

1.12.2018 Lassila & Tikanoja osti Kymen Talopalvelu Oy:n liiketoiminnan. Kauppa pitää sisällään Kymen Talopalveluiden kiinteistöhuollon ja siivouksen liiketoiminnan Kouvolan alueella.

Lassila & Tikanoja Oyj osti Pieksämäellä toimivan Pieksämäen Keräys Oy:n liiketoiminnan 3.1.2017. Kaupassa siirtyvät jätehuolto ja kierrätysliiketoiminta. 1.2.2017 Lassila & Tikanoja Oyj osti Oulun Viermärihuolto Oy:n joka on erikoistunut viemärihuoltoon ja teollisuuspuhdistukseen. 2.5.2017 Lassila & Tikanoja Oyj osti Pihtiputaan Jätehuolto Oy:n ja viitasaarelaisen Hyötykolmio Oy:n ympäristöliiketoiminnan. 31.8.2017 Lassila & Tikanoja Oyj sai päätökseen Veolia FM AB:n (L&T FM AB) koko osakekannan oston Veolia Nordic AB:ltä. Yrityskaupan avulla Lassila & Tikanoja Oyj vahvisti läsnäoloaan Ruotsin kiinteistöpalvelumarkkinalla laajentamalla palveluvalikoimaansa kiinteistötekniikan palveluihin.

L&T FM AB:n tiedot on esitetty erillisessä taulukossa. Muut tiedot hankituista yrityksistä ja liiketoiminnoista on esitetty yhteenlasketuina, koska mikään niistä ei ole yksitellen tarkasteltuna olennainen. Käyvät arvot on määritetty kaupan toteutumisajankohtana. Mistään liiketoiminnoista ei ole luovuttu hankinnan seurauksena. Kaikki hankinnat on maksettu käteisellä. Osakekaupoilla saavutettiin sadan prosentin osuus äänivallasta. L&T FM AB:n hankinta saatiin päätökseen 31.8.2017 ja se on konsolidoitu konserniin 1.9.2017 alkaen alustavan hankintamenolaskelman perusteella. IFRS:n mukainen hankintamenolaskelma 31.12.2018 on lopullinen.

Vuoden 2018 ensimmäisellä vuosineljänneksellä L&T FM AB:n kauppahintaa palautettiin 2,2 miljoonaa euroa, josta investointien rahavirtaan vaikuttaa 1,6 miljoonaa euroa. Tämä on rahavirtalaskelmalla rivillä Hankitut tytäryritykset ja liiketoiminnot vähennettynä hankintahetken rahavaroilla netotettuna vuoden 2018 liiketoiminnan hankinnan kanssa. Lisäksi vuoden 2018 kolmannella vuosineljänneksellä L&T FM AB:n hankittujen tase-erien arvoa oikaistiin 34,5 miljoonalla Ruotsin kruunulla. Muutokset on esitetty käyttöomaisuudessa lisäyksenä.

Ostetuilla yrityksillä ja liiketoiminnoilla ei ollut vaikutus konsernin liikevaihtoon (vertailukaudella 39,9 miljoonaa euroa) ja liikevoittoon 0,0 miljoonaa euroa (1,0).

L&T FM AB

MEUR	2018	2017
Aineettomat hyödykkeet	19,0	19,0
Aineelliset käyttöomaisuushyödykkeet	0,1	0,1
Sijoitukset	0,0	-
Saamiset	27,5	32,2
Rahavarat	0,8	0,8
Varat yhteensä	47,5	52,1
Muut velat	16,8	16,8
Laskennallinen verovelka	3,9	4,2
Velat yhteensä	20,7	21,0
Hankittu nettovarallisuus	26,8	31,2
Kokonaisvastike	63,4	64,9
Liikearvo	36,6	33,7
Vaikutus rahavirtaan		
Rahana maksettu vastike	-63,4	-64,9
Hankitun yrityksen rahavarat	0,8	0,8
Investointien kassavirta	-62,6	-64,1

MUUT HANKITUT LIIKETOIMINNOT YHTEENLASKETTUNA

MEUR	2018	2017
Aineettomat hyödykkeet	0,2	0,6
Aineelliset käyttöomaisuushyödykkeet	0,1	1,0
Sijoitukset	-	0,0
Saamiset	-	0,3
Rahavarat	-	1,0
Varat yhteensä	0,2	2,9
Muut velat	-	0,3
Laskennallinen verovelka	-	0,0
Velat yhteensä	-	0,3
Hankittu nettovarallisuus	0,2	2,6
Kokonaisvastike	0,4	4,1
Liikearvo	0,2	1,5
Vaikutus rahavirtaan		
Rahana maksettu vastike	-0,4	-4,1
Hankitun yrityksen rahavarat	-	1,0
Maksamatta	0,1	0,2
Investointien kassavirta	-0,3	-3,0

5. Työsuhde-etuuksista aiheutuvat kulut

MEUR	2018	2017
Palkat ja palkkiot	259,3	237,0
Eläkekulut		
Maksupohjaiset järjestelyt	56,4	49,4
Etuuspohjaiset järjestelyt	0,0	0,0
Osakepalkitseminen	0,2	0,2
Muut henkilösivukulut	8,3	10,4
Yhteensä	324,2	296,9

Tiedot osakepalkkioista esitetään liitetiedossa 22. Osakeperusteiset maksut.

Tiedot johdon työsuhde-etuuksista esitetään liitetiedossa 32. Lähipiiritapahtumat.

Tiedot etuuspohjaisten eläkkeiden tase-eristä esitetään liitetiedossa 23. Eläkevelvoitteet.

Henkilöstö kokoaikaiseksi muutettuna keskimäärin

	2018	2017
Toimihenkilöt	1 279	1 326
Työntekijät	6 287	6 549
Yhteensä	7 566	7 875
Suomi	6 199	6 288
Muut maat	1 367	1 587
Yhteensä	7 566	7 875

6. Liiketoiminnan muut tuotot ja kulut

MEUR	2018	2017
Liiketoiminnan muut tuotot		
Käyttöomaisuuden myyntivoitot	1,3	1,5
Ostojen vuosihyvitykset	1,5	1,7
Myyntisaamisten arvonalentumistappioiden peruutukset	0,5	0,3
Saadut korvaukset ja julkiset avustukset	0,6	0,4
Hyödykejohdannaisten arvonmuutokset	0,4	0,2
Muut	0,8	1,6
Yhteensä	5,2	5,7
Liiketoiminnan muut kulut		
ICT kulut	13,9	12,1
Matkakulut	11,6	10,7
Ajoneuvot ja työkoneet	40,5	36,3
Vuokrat ja kiinteistökulut	16,7	14,5
Asiantuntijapalkkiot	6,4	7,4
Vapaaehtoiset sosiaalikulut	6,1	6,3
Muut	13,6	12,8
Yhteensä	108,7	100,3

7. Tutkimus- ja kehitysmenot

Tuloslaskelmaan sisältyy kuluksi kirjattuja tutkimus- ja kehittämismenoja keskitetysti ohjatuista kehitysprojekteista 1,8 miljoonaa euroa (2,0).

8. Rahoitustuotot ja -kulut

MEUR	2018	2017
Rahoitustuotot		
Korkotuotot lainoista ja muista saamisista	0,4	0,2
Valuuttakurssivoitot	-	0,8
Rahoitustuotot yhteensä	0,4	1,0
Rahoituskulut		
Korkokulut jaksotettuun hankintameno- arvostettavista lainoista	2,4	2,0
Muut rahoituskulut	1,4	0,4
Valuuttakurssitappiot	1,1	-
Rahoituskulut yhteensä	4,9	2,4
Rahoitustuotot ja -kulut	-4,5	-1,4

9. Tuloverot

Tuloverot tuloslaskelmassa:

MEUR	2018	2017
Tilikauden verotettavaan tuloon perustuvat verot	-5,1	-10,0
Edellisten tilikausien verot	0,0	0,0
Laskennalliset verot	-3,6	1,1
Yhteensä	-8,7	-8,9

Tuloslaskelman verokulun ja konsernin kotimaan verokannalla laskettujen verojen välinen täsmäytyslaskelma:

MEUR	2018	2017
Tulos ennen veroja	42,7	42,5
Verot Suomen verokannan mukaan 20 %	-8,5	-8,5
Ulkomaisten tytäryhtiöiden erilaisten verokantojen vaikutus	0,0	0,0
Vähennyskelvottomat kulut	-0,2	-0,4
Verovapaat tulot ja myyntivoitot	0,0	0,0
Verot aiemmilta tilikausilta	0,0	0,0
Tilikauden tappioista kirjaamaton laskennallinen vero	-0,1	-0,1
Edellisten vuosien tappioiden käyttö	0,1	0,1
Muut erät	0,1	-0,1
Yhteensä	-8,7	-8,9

Verovaikutukset, muut laajan tuloksen erät

MEUR	2018			2017		
	Ennen veroja	Vero-vaikutus	Verojen jälkeen	Ennen veroja	Vero-vaikutus	Verojen jälkeen
Etuuspohjaisten eläkejärjestelyiden uudelleen määrittämisestä johtuvat erät	-0,1	0,0	0,0	0,1	0,0	0,1
Suojausrahasto, käyvän arvon muutos	-0,3	0,1	-0,2	-0,1	0,0	-0,1
Muuntoerot	-3,4	0,0	-3,4	-2,7	0,0	-2,7
Muuntoerot määräysvallattomille omistajille	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Muut laajan tuloksen erät	-3,7	0,1	-3,7	-2,8	0,0	-2,8

10. Osakekohtainen tulos

Osakekohtainen tulos lasketaan jakamalla emoyhtiön osakkeenomistajille kuuluva tilikauden voitto kauden aikana ulkona olevien osakkeiden osakeantioikaistulla keskimääräisellä lukumäärällä ilman yhtiön omassa omistuksessa olevia osakkeita.

Laimennusvaikutuksella oikaistua osakekohtaista tulosta laskettaessa osakkeiden lukumäärän painotetussa keskiarvossa otetaan huomioon kaikkien potentiaalisten osakkeiden laimentava vaikutus.

MEUR	2018	2017
Emoyhtiön omistajille kuuluva tilikauden voitto	34,1	33,5
Ulkona olevien osakkeiden lukumäärä keskimäärin kauden aikana, miljoona kpl	38,4	38,4
Osakekohtainen tulos, EUR	0,89	0,87
Osakepalkkiojärjestelmän laimennusvaikutus, miljoona kpl	0,0	0,0
Ulkona olevien osakkeiden laimennettu osakeantioikaistu lukumäärä keskimäärin kauden aikana, miljoonaa kpl	38,4	38,4
Laimennettu osakekohtainen tulos, EUR	0,89	0,87

11. Osakekohtainen osinko

Yhtiön hallitus ehdottaa 14.3.2019 pidettävälle yhtiökokoukselle, että osinkoa tilikaudelta 2018 jaetaan 0,92 euroa osakkeelta.

Vuodelta 2017 yhtiö jakoi yhtiökokouksen päätöksellä osinkoa 0,92 euroa osakkeelta.

12. Aineettomat hyödykkeet

MEUR	Liikearvo	Hankittu sopimuskanta	Kilpailukieltosopimukset	Muut aineettomat hyödykkeet yrityskaupoista	Aineettomat oikeudet	Muut aineettomat hyödykkeet	Ennakkomaksut	Yhteensä
Hankintameno 1.1.2018	164,9	48,1	24,0	10,1	14,8	45,3	3,6	310,8
Lisäykset	0,1				0,9	1,2	3,1	5,3
Hankitut liiketoiminnot	2,9	0,2	0,0					3,1
Vähennykset					-0,4	-1,6		-1,9
Siirrot erien välillä					0,0	6,2	-6,1	0,1
Kurssierot	-1,9	-0,9	0,0	0,0	-0,1		0,0	-2,9
Hankintameno 31.12.2018	166,0	47,4	23,9	10,1	15,3	51,1	0,6	314,4
Kertyneet poistot ja arvonalentumiset 1.1.2018	-14,7	-25,5	-23,9	-9,6	-12,3	-28,5		-114,5
Vähennysten ja siirtojen kertyneet poistot	0,0	0,0	0,0	0,0	0,4	1,6	0,0	1,9
Tilikauden poistot	0,0	-2,9	0,0	-0,1	-0,6	-5,1	0,0	-8,6
Kurssierot	0,1	0,2	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,4
Kertyneet poistot ja arvonalentumiset 31.12.2018	-14,5	-28,2	-23,9	-9,6	-12,5	-32,0		-120,8
Kirjanpitoarvo 31.12.2018	151,5	19,2	0,0	0,5	2,8	19,1	0,6	193,6
Hankintameno 1.1.2017	131,2	29,3	23,9	10,1	13,7	42,6	0,7	251,6
Lisäykset					0,7	1,0	5,3	7,1
Hankitut liiketoiminnot	34,0	18,9	0,0		0,0			53,0
Vähennykset	0,0				-0,3	0,0		-0,4
Siirrot erien välillä					0,8	1,7	-2,4	0,0
Kurssierot	-0,4	-0,1	0,0	0,0	0,0		0,0	-0,6
Hankintameno 31.12.2017	164,9	48,1	24,0	10,1	14,8	45,3	3,6	310,8
Kertyneet poistot ja arvonalentumiset 1.1.2017	-14,8	-24,1	-23,9	-9,5	-12,3	-24,0		-108,5
Vähennysten ja siirtojen kertyneet poistot					0,3	0,0		0,4
Tilikauden poistot		-1,5	-0,1	-0,1	-0,4	-4,6		-6,6
Kurssierot	0,1	0,1	0,0	0,0	0,0	0,0		0,3
Kertyneet poistot ja arvonalentumiset 31.12.2017	-14,7	-25,5	-23,9	-9,6	-12,3	-28,5		-114,5
Kirjanpitoarvo 31.12.2017	150,2	22,6	0,0	0,5	2,5	16,8	3,6	196,3

Muut aineettomat hyödykkeet yrityskaupoista ovat yleensä patenteja tai lupia.

Aineettomien käyttöomaisuushyödykkeiden hankintaa koskevat sopimukseen perustuvat sitoumukset olivat 0,2 miljoonaa euroa (0,2).

13. Liikearvojen arvonalentumistestit

Liikearvojen kohdistaminen

Liikearvon kirjanpitoarvot on kohdistettu alla olevan taulukon mukaisesti kassavirtaa tuottaville yksiköille:

MEUR	2018	2017
Ympäristöpalvelut, Suomi	73,7	73,7
Teollisuuspalvelut	19,4	19,4
Kiinteistöpalvelut, Suomi	19,0	22,4
Kiinteistötექnikka, Suomi	3,6	-
L&T Service AB	1,8	2,2
L&T FM AB	34,0	32,6
Yhteensä	151,5	150,2

Arvonalentumistestaus

Arvonalentumistestauksessa arvioidaan kerrytettävissä olevat rahamäärät käyttöarvon perusteella. Vastaiset rahavirrat perustuvat johdon neljän vuoden vuosikohtaisiin tuloslaskelma- ja ylläpitoinvestointiennusteisiin, jotka on tehty budjetointiprosessin yhteydessä. Johto perustaa ennusteensa toteutuneeseen kehitykseen sekä käsitykseensä alansa kasvunäkymistä (markkinoiden yleinen kehitys

ja yksikön kannattavuus, hinnoittelu, kunnallistamispäätökset, henkilöstö- ja raaka-ainekustannukset). Kasvuennusteissa huomioidaan hyväksytyt investointipäätökset.

Rahavirrat, jotka ulottuvat neljän vuoden ennustejakson jälkeiselle ajalle on laskettu ns. loppuarvomenetelmää käyttäen. Laskelmissa käytetty kasvu perustuu johdon arvioon kassavirran pitkän aikavälin kasvusta.

Käyttöarvolaskelmissa käytetty pitkän aikavälin kasvu rahavirtaa tuottavissa yksiköissä:

%	2018	2017
Ympäristöpalvelut, Suomi	1,3	1,5
Teollisuuspalvelut	1,5	1,5
Kiinteistöpalvelut, Suomi	1,5	1,5
Kiinteistötექnikka, Suomi	2,0	-
L&T Service AB	1,5	1,5
L&T FM AB	2,0	2,0

Laskennassa käytetty diskonttauskorko perustuu konsernin painotettuun keskimääräiseen pääomakustannukseen ennen veroja (WACC). WACC:n osatekijät ovat riskitön tuotto, markkinariskipreemio, toimialakohtainen beta, vieraan pääoman kustannus sekä oman ja vieraan

pääoman suhde. Jokaiselle rahavirtaa tuottavalle yksikölle on määritetty oma diskonttauskorko. Erot diskonttauskoroissa johtuvat mm. yksiköiden liiketoimintojen erilaisista riskeistä sekä maantieteellisestä sijainnista.

Laskennassa käytetyt diskonttauskorot:

%	2018	2017
Ympäristöpalvelut, Suomi	8,8	8,5
Teollisuuspalvelut	8,9	8,5
Kiinteistöpalvelut, Suomi	10,3	9,8
Kiinteistötექnikka, Suomi	10,1	-
L&T Service AB	10,7	10,0
L&T FM AB	10,3	10,3

Liikearvon testauksessa ei tunnistettu arvonalentumisia.

Arvon alentumistestin herkkyyshanalyysit

Kirjanpitoarvon ylittävän käyttöarvon määrä on luokiteltu seuraavasti: 0 %, 1-10 %, 10-25 %, 25-50 % ja yli 50 %. Yhtiön arvion mukaan mikään jokseenkin mahdollinen muutos keskeisissä

oletuksissa ei voisi saada aikaan sitä, että rahavirtaa tuottavan yksikön kirjanpitoarvo ylittäisi käyttöarvon niissä yksiköissä, joissa testaushetkellä kirjanpitoarvon ylitys oli yli 50 %.

Käyttöarvo suhteessa kirjanpitoarvoon:

	2018	2017
Ympäristöpalvelut Suomi	Yli 50 %	Yli 50 %
Teollisuuspalvelut	Yli 50 %	Yli 50 %
Kiinteistöpalvelut, Suomi	Yli 50 %	Yli 50 %
Kiinteistötekniikka, Suomi	Yli 50 %	-
L&T Service AB	Yli 50 %	Yli 50 %
L&T FM AB	10-25 %	10-25 %

Tulevaisuuden EBITDA-prosentit on määritetty konservatiivisin perustein ja niiden arvo perustuu toteutuneeseen kehitykseen. Loppuarvon laskennassa käytetyt EBITDA-prosentit muodostavat oleellisen osatekijän koko käyttöarvon laskennassa.

Loppuarvon laskennassa käytetyt EBITDA-prosentit niiden rahavirtaa tuottavien yksiköiden osalta, joissa testaushetkellä tai vertailukauden testaushetkellä kirjanpitoarvon ylitys oli alle 50% olivat seuraavat:

%	2018	2017
L&T FM AB	6,0	6,0

Jokaiselle rahavirtaa tuottavalle yksikölle on tehty herkkyyshanalyysi, jossa laskennan keskeiset oletukset testattiin. Herkkyyshanalyysissä laskettiin yksittäistä keskeistä oletusta muuttamalla millä raja-arvoilla käyttöarvo on yhtä suuri kirjanpitoarvon kanssa.

Alla olevassa taulukossa on esitetty herkkyyshanalyysissä testatut oletukset ja niiden raja-arvot niiden rahavirtaa tuottavien yksiköiden osalta, joissa testaushetkellä tai vertailukauden testaushetkellä kirjanpitoarvon ylitys oli alle 50%.

Herkkyyshanalyysissä testatut keskeiset oletukset ja niiden raja-arvot:

%	2018		2017	
	Diskonttauskorko	Loppuarvon laskennassa käytetty EBITDA-prosentti	Diskonttauskorko	Loppuarvon laskennassa käytetty EBITDA-prosentti
L&T FM AB	11,8	4,9	11,9	4,5

14. Aineelliset käyttöomaisuushyödykkeet

MEUR	Maa-alueet	Rakennukset	Koneet ja kalusto*	Muut aineelliset hyödykkeet	Ennakkomaksut ja keskeneräiset hankinnat	Yhteensä
Hankintameno 1.1.2018	5,8	125,2	436,7	0,2	2,0	569,7
Lisäykset		0,5	25,4		6,3	32,2
Hankitut liiketoiminnot			0,1			0,1
Vähennykset	-0,1	-0,3	-24,4		0,0	-24,8
Siirrot erien välillä		1,1	1,8		-3,0	-0,1
Kurssierot	-0,1	-0,3	-0,9	0,0	0,0	-1,2
Hankintameno 31.12.2018	5,6	126,3	438,7	0,2	5,2	575,9
Kertyneet poistot 1.1.2018	-0,5	-84,9	-323,7	-0,1		-409,2
Vähennysten ja siirtojen kertyneet poistot		0,2	23,1			23,3
Tilikauden poistot		-6,2	-27,7			-33,9
Kurssierot		0,1	0,5	0,0		0,6
Kertyneet poistot 31.12.2018	-0,5	-90,8	-327,8	-0,1		-419,2
Kirjanpitoarvo 31.12.2018	5,1	35,5	110,9	0,1	5,2	156,8
Hankintameno 1.1.2017	5,8	120,4	420,6	0,2	5,3	552,4
Lisäykset		1,9	30,0		3,4	35,4
Hankitut liiketoiminnot			1,1			1,1
Vähennykset		-1,9	-16,5		0,0	-18,4
Siirrot erien välillä		4,9	1,9		-6,8	0,0
Kurssierot	0,0	-0,2	-0,5	0,0	0,0	-0,7
Hankintameno 31.12.2017	5,8	125,2	436,7	0,2	2,0	569,7
Kertyneet poistot 1.1.2017	-0,5	-79,8	-311,7	-0,1		-392,1
Vähennysten ja siirtojen kertyneet poistot		1,1	16,0			17,1
Tilikauden poistot		-6,3	-28,2			-34,5
Kurssierot		0,1	0,3	0,0		0,4
Kertyneet poistot 31.12.2017	-0,5	-84,9	-323,7	-0,1		-409,2
Kirjanpitoarvo 31.12.2017	5,3	40,3	113,0	0,1	2,0	160,5

*Hankintameno 1.1.2017 ja kertyneet poistot 1.1.2017 on oikaistu IFRS 15 -standardin käyttöönoton myötä.

Koneiden ja kaluston kirjanpitoarvoon sisältyy 23,6 miljoonaa euroa (17,6) rahoitusleasingsopimuksella vuokralle otettuja hyödykkeitä sekä 8,6 miljoonaa euroa (6,4) rahoitusyhtiön kautta myytyjä puristimia ja paalaimia, jotka laitteiden takaisinostovelvollisuuden vuoksi aktivoidaan käyttöomaisuuteen. Konserni on muuttanut vuokrattavien laitteiden kirjanpitokäsittelyä IFRS 15 -standardin käyttöönoton myötä. Siirtymästä on kerrottu tarkemmin liitetiedossa 1. IFRS 9 ja IFRS 15 siirtymä.

LASSILA & TIKANOJA / TALOUDELLINEN KATSAUS 2018

Aineellisten käyttöomaisuushyödykkeiden hankintaa koskevat sopimukseen perustuvat sitoumukset olivat 8,9 miljoonaa euroa (1,9).

15. Konserniyitykset

Konsernin emoyritys

Lassila & Tikanoja Oyj

Kotimaiset tytäryitykset

	Konsernin osuus osakkeista ja äänivallasta %
L&T Relations Oy, Helsinki	100,0
L&T Toimi Oy, Helsinki	100,0
L&T Biowatti Oy, Helsinki	100,0
Kiinteistö Oy Vantaan Valimotie 33, Helsinki	100,0
L&T Hankinta Ky, Helsinki	100,0
L&T Korjausrakentaminen Oy, Helsinki	100,0
L&T Työllistämispalvelu Oy, Helsinki	100,0
Huurinainen Oy, vapaaehtoisessa selvitystilassa, Helsinki	100,0
Kuljetus J Hirvonen Oy, purettu, Kitee	100,0
Oulun Viemärihuolto Oy, purettu, Oulu	100,0

Ulkomaiset tytäryitykset

Lassila & Tikanoja FM AB, Tukholma, Ruotsi	100,0
Lassila & Tikanoja Service AB, Tukholma, Ruotsi	100,0
Lassila & Tikanoja Services OÜ, Tallinna, Viro	100,0
L&T Ecoinvest LLC, Dubna, Venäjä	100,0
L&T LLC, Dubna, Venäjä	100,0
The Russian-Finnish Company Ecosystem LLC, Dubna, Venäjä	90,0

Osakkuusyitykset

Suomen Keräystuote Oy, Helsinki	40,0
Moppicom Oy, vapaaehtoisessa selvitystilassa, Helsinki	43,7

16. Rahoitusleasingsaamiset

MEUR	2018	2017
Vähimmäisvuokrien erääntyminen		
Enintään 1 vuoden kuluessa	0,2	0,6
1-5 vuoden kuluttua	0,1	0,3
Yli 5 vuoden kuluttua	0,0	0,0
Bruttosijoitus rahoitusleasingsopimuksiin	0,3	0,9
Vähimmäisvuokrien nykyarvojen erääntyminen		
Enintään 1 vuoden kuluessa	0,2	0,6
1-5 vuoden kuluttua	0,1	0,3
Yli 5 vuoden kuluttua	0,0	0,0
Vähimmäisvuokrien nykyarvo yhteensä	0,3	0,8
Kertymättömät rahoitustuotot	0,0	0,0
Bruttosijoitus rahoitusleasingsopimuksiin	0,3	0,9

Rahoitusleasingsaamiset perustuvat asiakkaille vuokrattujen puristimien, paalaimien ja muiden hyödykkeiden vuokrasopimuksiin. Vähimmäisvuokrat sisältävät hyödykkeiden omistusoikeuden siirrosta suoritettavan maksun vuokrakauden lopussa, jos vuokrasopimukseen sisältyvä osto-optio on ehdoiltaan sellainen, että oikeuden käyttäminen sopimuksen syntymisajankohtana on kohtuullisen varmaa tai jos siitä on tehty sitova sopimus.

17. Laskennallisten verosaamisten ja -velkojen muutos tilikauden aikana

MEUR	1.1.2018	Kirjattu tulos- laskelmaan	Kirjattu omaan pääomaan	Muut muutokset	Hankitut/ myytyt liiketoiminnot	31.12.2018
Laskennalliset verosaamiset						
Eläke-etuudet	0,2	0,0	0,0			0,2
Varaukset	1,0	-0,1				0,8
Käyvän arvon muutokset	0,0	0,0	0,1			0,1
Hyllypoistot	1,0	0,2				1,2
Muut vähennyskelpoiset tilapäiset erot	6,5	-3,3	0,0	-0,1	0,0	3,2
Yhteensä	8,7	-3,3	0,1	-0,1	0,0	5,4
Laskennalliset verovelat						
Poistoerot ja purkutappiot	-31,0	0,6	0,0	-0,8	0,0	-31,2
Rahoitusleasing	-0,1	0,0				0,0
Osakeperusteiset etuudet	0,1	0,0	0,0			0,1
Muut vähennyskelpoiset tilapäiset erot	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Yhteensä	-31,0	0,7	0,0	-0,8	0,0	-31,2
Laskennallinen verovelka, netto	-22,3	-2,6	0,1	-0,9	0,0	-25,7

MEUR	1.1.2017	Kirjattu tulos- laskelmaan	Kirjattu omaan pääomaan	Kurssierot	Hankitut/ myytyt liiketoiminnat	31.12.2017
Laskennalliset verosaamiset						
Eläke-etuudet	0,2	0,0	0,0			0,2
Varaukset	0,9	0,0				1,0
Käyvän arvon muutokset	0,0	0,0	0,0			0,0
Hyllypoistot	0,9	0,1				1,0
Muut vähennyskelpoiset tilapäiset erot	5,7	-0,1	0,0		0,7	6,4
Yhteensä	7,7	0,1	0,1	0,0	0,7	8,6
Laskennalliset verovelat						
Poistoerot ja purkutappiot	-26,6	0,9	0,0	0,0	-5,2	-31,0
Rahoitusleasing	-0,2	0,1				-0,1
Osakeperusteiset etuudet	0,0	0,0	0,0			0,1
Muut vähennyskelpoiset tilapäiset erot	0,0	-0,1	0,0	0,0	0,0	0,0
Yhteensä	-26,7	0,9	0,0	0,0	-5,2	-31,0
Laskennallinen verovelka, netto	-19,0	1,1	0,1	0,0	-4,5	-22,4

Laskennalliset verot taseessa

MEUR	2018	2017
Laskennalliset verosaamiset	3,6	6,8
Laskennalliset verovelat	-29,3	-29,2
Laskennalliset verovelat, netto	-25,7	-22,4

Laskennalliset verot on esitetty taseessa eriteltyinä verosaamisiin ja verovelkoihin. Laskennalliset verosaamiset ja verovelat on esitetty nettona silloin, kun sekä saaminen että velka kohdistuvat samaan erään, eikä erä ole ollut suuruudeltaan olennainen.

Verosaamisten Muihin vähennyskelpoisiin tilapäisiin eriin sisältyy purkutappioiden verotuksen tuloutuksesta aiheutuva verosaaminen määrältään 2,0 miljoonaa euroa (2,0).

18. Vaihto-omaisuus

MEUR	2018	2017
Aineet ja tarvikkeet	14,6	16,9
Valmiit tuotteet/tavarat	2,8	3,1
Muu vaihto-omaisuus	3,6	3,9
Yhteensä	21,0	23,9

Vaihto-omaisuuden kuluksi kirjattu hankintameno oli 32,3 miljoonaa euroa (29,9), joka sisältää varaston muutosta -2,4 miljoonaa euroa (-1,0).

Vaihto-omaisuuden arvosta kirjattiin kuluksi 1,6 miljoonaa euroa (0,9), jolla vaihto-omaisuuden kirjanpitoarvo alennettiin vastaamaan sen nettorealisointiarvoa. Kulukirjaus sisältyy tuloslaskelman erään Materiaalit ja palvelut.

19. Myyntisaamiset ja muut saamiset

MEUR	2018	2017
Myyntisaamiset	88,1	96,0
Sopimukseen perustuvat omaisuuserät	31,9	30,9
Rahoitusleasingsaamiset, lyhytaikaiset	0,2	0,6
Lainasaamiset	0,3	0,3
Siirtosaamiset	8,1	7,4
Ennakkomaksut	0,6	0,5
Verosaamiset	2,4	1,0
Muut saamiset	0,5	1,5
Yhteensä	132,2	138,2
Siirtosaamisten erittely		
Kela, työterveyshuollon korvaukset	1,4	1,3
Lakisääteiset henkilövakuutukset	2,2	1,8
Maksetut lisenssit	0,7	0,7
Muut	3,8	3,6
Yhteensä	8,1	7,4

Kaikki saamiset ovat vakuudettomia. Myyntisaamisista kirjatut arvonalentumistappiot ja niiden peruutukset ilmenevät liitetiedosta 6. Liiketoiminnan muut tuotot ja kulut.

20. Rahavarat

MEUR	2018	2017
Pankkitilit ja käteinen raha	54,3	48,1
Yhteensä	54,3	48,1

Rahavarat esitetään nimellisarvoisina, mikä vastaa niiden käypää arvoa.

21. Oma pääoma

Osakepääoma

MEUR	Ulkona olevien osakkeiden lukumäärä, 1 000 kpl	Osakepääoma	SVOP-rahasto	Omat osakkeet	Yhteensä
1.1.2018	38 398	19,4	0,6	-6,6	13,4
23.2.2018 Omien osakkeiden luovutus	3			0,1	0,1
21.3.2018 Omien osakkeiden luovutus	5			0,0	0,0
Osakeperusteisten etuuksien kirjaaminen kuluksi			0,0		0,0
31.12.2018	38 406	19,4	0,6	-6,5	13,5

MEUR	Ulkona olevien osakkeiden lukumäärä, 1 000 kpl	Osakepääoma	SVOP-rahasto	Omat osakkeet	Yhteensä
1.1.2017	38 378	19,4	0,4	-6,8	13,0
24.2.2017 Omien osakkeiden luovutus	16			0,2	0,2
31.3.2017 Omien osakkeiden luovutus	4			0,1	0,1
Osakeperusteisten etuuksien kirjaaminen kuluksi			0,1		0,1
31.12.2017	38 398	19,4	0,6	-6,6	13,4

Lassila & Tikanoja Oyj:llä on yksi osakelaji. Yhtiöjärjestyksen mukaan osakkeilla ei ole enimmäismäärää eikä yhtiöllä ole enimmäisosakepääomaa. Osakkeilla ei ole nimellisarvoa eikä kirjanpidollista vasta-arvoa. Kaikki liikkeeseen lasketut osakkeet on maksettu täysimääräisesti.

31.12.2018 yhtiön hallussa olevien osakkeiden määrä oli 392 952 kappaletta (400 862).

Sijoitetun vapaan oman pääoman rahasto (SVOP) sisältää muut oman pääoman luonteiset sijoitukset ja osakkeiden merkintähinnan siltä osin kun sitä ei nimenomaisen päätöksen mukaan merkitä osakepääomaan.

Muut rahastot

Muuntoerorahasto

Muuntoeroja syntyy ulkomaisten tytäryritysten oman pääoman ja tuloksen muuntamisesta euromääräisiksi.

Suojausrahasto

Suojausrahasto sisältää rahavirran suojauksena käytettävien johdannaisinstrumenttien käypien arvojen muutosten tehokkaat osuudet.

Pääoman hallinta

Konsernin pääoman hallinnan tavoitteena on turvata Lassila & Tikanojan toiminnan jatkuvuus ja ylläpitää optimaalinen pääomarakenne

investointien turvaamiseksi ottaen huomioon pääomakustannukset. Pääomaan lasketaan oma ja vieras pääoma vähennettynä saaduilla ennakoilla.

Vuotuisen osingon määrä on sidottu tulokseen. Se osa, jota ei katsota tarvittavan yhtiön terveen kehityksen varmistamiseen, jaetaan osakkaille. Osakepääomaa korotetaan, mikäli poikkeuksellisen nopea kasvu tai suuret investoinnit vaativat lisää pääomaa.

Pääoman rakenteen kehitystä seurataan omavaraisuusasteen ja gearingin avulla vuosineljänneksittäin. Tunnuslukujen laskenta on esitetty alla seuraavissa taulukoissa.

MEUR	2018	2017
Oma pääoma konsernitaseessa	212,4	217,4
Taseen loppusumma	563,5	577,3
Saadut lyhytaikaiset ennakot	-13,2	-13,5
Saadut pitkäaikaiset ennakot	-0,3	-0,3
Pääoma yhteensä	550,0	563,6
Omavaraisuusaste, %	38,6 %	38,6 %

MEUR	2018	2017
Oma pääoma konsernitaseessa	212,4	217,4
Pitkäaikaiset rahoitusvelat	144,8	140,9
Lyhytaikaiset rahoitusvelat	7,4	25,0
Rahavarat	-54,3	-48,1
Nettorahoitusvarat	97,8	117,9
Gearing, %	46,1 %	54,2 %

22. Osakeperusteiset maksut

Konsernilla on useita kannustinjärjestelyjä, joissa maksut suoritetaan joko oman pääoman ehtoisina instrumentteina tai käteisvaroina. Järjestelyissä myönnettävät etuudet arvostetaan käypään arvoon niiden myöntämishetkellä ja kirjataan kuluksi tasaisesti oikeuden syntymisjakson aikana. Järjestelyn tulosvaikutus esitetään työsuhde-etuuksista aiheutuviissa kuluissa.

Osakepalkkiojärjestelmä 2015

Lassila & Tikanoja Oyj:n hallitus päätti kokouksessaan 17.12.2014 uudesta vuoden mittaisesta osakepohjaisesta kannustinohjelmasta. Palkkio perustui konsernin EVA-tulokseen.

Ohjelman perusteella voitiin luovuttaa enintään 37 560 Lassila & Tikanoja Oyj:n osaketta.

Ohjelman perusteella vuonna 2016 luovutettiin yhteensä 12 324 Lassila & Tikanoja Oyj:n osaketta. Palkkion maksussa käytettiin yhtiön hallussa olevia omia osakkeita. Ohjelman piiriin kuului 10 henkilöä.

Osakepalkkiojärjestelmä 2016

Lassila & Tikanoja Oyj:n hallitus päätti kokouksessaan 11.1.2016 uudesta vuoden mittaisesta osakepohjaisesta kannustinohjelmasta. Palkkio perustui konsernin EVA-tulokseen.

Ohjelman perusteella voitiin luovuttaa enintään 34 200 Lassila & Tikanoja Oyj:n osaketta.

Ohjelman perusteella vuonna 2017 luovutettiin yhteensä 16 110 Lassila & Tikanoja Oyj:n osaketta. Palkkion maksussa käytettiin yhtiön hallussa olevia omia osakkeita. Ohjelman piiriin kuului 10 henkilöä.

Osakepalkkiojärjestelmä 2017

Lassila & Tikanoja Oyj:n hallitus päätti kokouksessaan 13.12.2016 uudesta vuoden mittaisesta osakepohjaisesta kannustinohjelmasta. Palkkio perustuu konsernin EVA-tulokseen.

Ohjelman perusteella voitiin luovuttaa enintään 31 900 Lassila & Tikanoja Oyj:n osaketta.

Ohjelman perusteella vuonna 2018 luovutettiin yhteensä 2 584 Lassila & Tikanoja Oyj:n osaketta. Palkkion maksussa käytettiin yhtiön hallussa olevia omia osakkeita. Ohjelman piiriin kuului 10 henkilöä.

Osakepalkkiojärjestelmä 2018

Lassila & Tikanoja Oyj:n hallitus päätti kokouksessaan 13.12.2017 uudesta vuoden mittaisesta osakepohjaisesta kannustinohjelmasta. Palkkio perustuu konsernin EVA-tulokseen.

Ohjelman perusteella voidaan luovuttaa enintään 28 600 Lassila & Tikanoja Oyj:n osaketta.

Ohjelman perusteella vuonna 2019 luovutetaan yhteensä arviolta 11 233 Lassila & Tikanoja Oyj:n osaketta. Palkkion maksussa tullaan käyttämään yhtiön hallussa olevia omia osakkeita. Ohjelman piiriin kuuluu 8 henkilöä.

Osakepalkkiojärjestelmät 2015, 2016, 2017 ja 2018

Instrumentti

Osakeohjelma	2015	2016	2017	2018
Myöntämispäivä	17.12.2014	11.1.2016	13.12.2016	13.12.2017
Ansaintajakso alkaa	1.1.2015	1.1.2016	1.1.2017	1.1.2018
Ansaintajakso päättyy	31.12.2015	31.12.2016	31.12.2017	31.12.2018
Osakkeen keskipurssi myöntämispäivänä	14,69	17,79	18,92	17,72
Toteutunut määrä, kpl*	12 324	16 110	2 584	11 233
Osakeomistusvelvollisuus, vuotta	2	2	2	2
Osakkeiden vapautuminen	31.3.2018	31.3.2019	31.3.2020	31.3.2021
Henkilöitä	10	10	10	8

Osakepalkkiojärjestelmistä kirjattavat kulut, MEUR

	2018	2017
Osakkeina maksettavat palkkiot	0,1	0,2
Rahasuoritusosuudet	0,1	0,0
Yhteensä	0,2	0,2

* Vuoden 2018 ohjelman toteuma on arvio.

23. Eläkevelvoitteet

Etuuspohjaiset eläkejärjestelyt ovat pieniä ja koskevat yksittäisiä henkilöitä Suomessa. Ne ovat syntyneet pääasiassa yrityskauppojen seurauksena. Osa eläkesopimuksista hoidetaan vakuutusyhtiöissä ja osa on yhtiön omalla vastuulla.

MEUR	2018	2017
Taseen etuus pohjainen eläkevelka määräytyy seuraavasti:		
Rahastoitujen velvoitteiden nykyarvo	0,6	0,6
Järjestelmään kuuluvien varojen käypä arvo	-0,5	-0,5
	0,1	0,1
Rahastoimattomien velvoitteiden nykyarvo	1,3	1,3
Nettomääräinen eläkevelka taseessa	1,4	1,4
Velvoitteen nykyarvon muutokset		
Velvoite kauden alussa	1,9	1,3
Työsuorituksesta johtuvat menot	0,0	0,0
Korkomenot	0,0	0,0
Uudelleenmäärittämisestä johtuvat erät	0,1	0,1
Lisäykset yrityskaupoista	-	0,5
Maksetut etuudet	-0,1	-0,1
Velvoite tilikauden lopussa	1,9	1,9
Järjestelyyn kuuluvien varojen käypien arvojen muutokset		
Järjestelyyn kuuluvien varojen käyvät arvot kauden alussa	0,5	0,4
Korkotuotot	0,0	0,0
Työnantajan suorittamat maksut järjestelyyn	0,0	0,0
Uudelleenmäärittämisestä johtuvat erät	0,0	0,2
Maksetut etuudet	0,0	0,0
Järjestelyyn kuuluvien varojen käyvät arvot kauden lopussa	0,5	0,5
MEUR		
Taseessa esitetyn velan muutokset:		
Velka kauden alussa	1,4	1,0
Tuloslaskelmaan merkityt kulut	0,0	0,0
Työnantajan suorittamat maksut järjestelyyn	0,0	0,0
Uudelleenmäärittämisestä johtuvat erät	0,0	-0,1
Lisäykset yrityskaupoista	-	0,5
Maksetut etuudet	-0,1	-0,1
Velka kauden lopussa	1,4	1,4

MEUR	2018	2017
Tuloslaskelman etuus pohjainen eläkekulu määräytyy seuraavasti:		
Tilikauden työsuorituksen perustuvat menot	0,0	0,0
Korkomenot	0,0	0,0
Korkotuotot	0,0	0,0
Uudelleenmäärittämisestä johtuvat erät	0,0	0,1
Yhteensä	0,1	0,1

Konserni ennakoii maksavansa etuus pohjaisiin eläkejärjestelyihin 72 tuhatta euroa vuonna 2019.

MEUR	2018	2017
Velvoitteen nykyarvo	1,9	1,9
Järjestelmään kuuluvien varojen käypä arvo	-0,5	-0,5
Alikate	1,4	1,4
Tärkeimmät käytetyt vakuutusmatemaattiset oletukset		
Diskonnttauskorko	1,2 %	1,5 %
Varojen odotettu tuotto	1,9 %	1,8 %
Tuleva palkankorotusolettamus	4,1 %	4,0 %
Inflaatio-oletus	1,6 %	1,5 %

Velvoitteen maksuperusteinen maturiteetti

MEUR	2018	2017
Maturiteetti alle vuoden	0,1	0,1
1-5 vuotta	0,3	0,3
5-10 vuotta	0,3	0,3
10-15 vuotta	0,3	0,3
15-20 vuotta	0,2	0,2
20-25 vuotta	0,1	0,2
25-30 vuotta	0,1	0,1
yli 30 vuotta	0,1	0,1
Yhteensä	1,5	1,6

24. Varaukset

MEUR	Ympäristö- varaukset	Muut varaukset	Yhteensä
Varaukset 1.1.2018	6,1	0,8	7,0
Varausten lisäykset	0,0	0,6	0,6
Käytetyt varaukset	-1,2	-0,9	-2,0
Käyttämättömien varausten peruutukset	-0,4	0,0	-0,4
Diskonttauksen vaikutus	0,1	0,0	0,1
Varaukset 31.12.2018	4,7	0,6	5,3

MEUR	Ympäristö- varaukset	Muut varaukset	Yhteensä
Varaukset 1.1.2017	5,9	0,9	6,8
Varausten lisäykset	1,7	1,0	2,7
Käytetyt varaukset	-1,7	-1,0	-2,7
Diskonttauksen vaikutus	0,2	0,0	0,2
Varaukset 31.12.2017	6,1	0,8	7,0

MEUR	2018	2017
Pitkäaikaiset varaukset	4,6	5,0
Lyhytaikaiset varaukset	0,7	1,9
Yhteensä	5,3	7,0

Ympäristövaraukset kattavat seuraavat veloitteet:

L&T omistaa Uudenkaupungin Munaisten metsän kaatopaikan sekä siihen kuuluvan maa-alueen. Kaatopaikka toimii yhdyskuntajätteiden, pilaantuneiden maa-ainesten sekä teollisuuden sivutuotteiden loppusijoitusalueena.

L&T on vuokrannut Kotkan kaupungilta maa-alueen, jolla on kaatopaikka. Lisäksi konsernilla on käytössään Varkaudessa maa-alue pilaantuneen maa-ainesten välivarastointia, puhdistustoimintaa ja loppusijoitusta varten. Konsernilla on veloitteita vuokrasopimusten tai toiminnan päättyessä alueiden jälkihoitotyöt eli maisemointi ja seurantatutkimukset ympäristölupien ehtojen mukaisesti.

Keravan kaatopaikan jälkihoitokustannusvaraus on jaettu kolmeen osaan. Ensimmäisessä osassa tulevat kustannukset on arvioitu laskentahetken hintatason perusteella korjattuna maanrakennuskustannusindeksin mukaisella muutoksella sekä 2 %:n vuotuisella inflaatiolla, koska kustannustaso on varauksen käyttöhetkellä korkeampi kuin kaatopaikan rakennusaikana. Inflaatiolla korjatut kustannukset on diskontattu läjitysalueen rakentamishetkeen. Korkokantana on käytetty valtion 5 vuoden riskittömän velkakirjan tuotto-odotusta rakennushetkellä lisättynä L&T:n lainamarginaalilla ko. ajankohtana. Tämä läjitysalueen rakentamisesta aiheutuva määrä on aktivoitu nykyarvon suuruusena osaksi alueen hankintamenoa taseeseen ja se poistetaan tasapoistoin. Yhtä suuri erä on kirjattu taseen velkoihin varaukseksi, jota vuosittain kasvattaa rahoituskuluihin kirjattava diskonttokorko. Varauksen toinen osa lasketaan läjitysalueelle ajettavan tonnimäärän perusteella. Kolmannen osan varauksesta

muodostaa seurantatutkimusvaraus.

Kotkan kaatopaikan jälkihoitokustannusvaraus on jaettu kahteen osaan. Varauksen ensimmäisessä osassa kaatopaikan rakentamisesta aiheutuva määrä on aktivoitu nykyarvon suuruusena osaksi alueen hankintamenoa taseeseen kuten Keravan kaatopaikan varaus. Kotkan kaatopaikkaan sovelletaan kuitenkin suoriteyksikköön perustuvaa poistomenetelmää, joten taseeseen aktivoitu määrä poistetaan alueelle toimitetun jätteen tilavuuden mukaan. Toisen osan Kotkan kaatopaikan varauksesta muodostaa taseeseen aktivoitu seurantatutkimusvaraus, joka perustuu tasapoistoihin. Tulevat kustannukset on arvioitu laskentahetken hintatason perusteella korjattuna 2 %:n vuotuisella inflaatiolla.

Varkauden pilaantuneen maa-ainesten käsittely- ja loppusijoituspaikan jälkihoitokustannusvaraus on käsitelty saman periaatteen mukaan kuin Keravan varaus.

Uudenkaupungin Munaistenmetsän loppusijoitusalueen jälkihoitokustannusvaraus on käsitelty saman periaatteen mukaan kuin Kotkan varaus. Uudenkaupungin kanssa tehdyn liiketoimintakaupan yhteydessä L&T:lle siirtyi myös vanhan jo suljetun kaatopaikan seurantatutkimusveloitte. Tämä seurantatutkimusvaraus on alaskirjattu tilikauden aikana, koska seuranta tehdään koko alueelle samoista pisteistä. Tulevat kustannukset on arvioitu laskentahetken hintatason perusteella korjattuna 2 %:n vuotuisella inflaatiolla.

Konsernilla on myös varauksia taseessa pois luovutettujen maa-alueiden mahdollisia puhdistuskustannuksia varten.

Muut varaukset ovat pääsääntöisesti uudelleenjärjestelykuluvarauksia.

25. Rahoitusvelat

MEUR	1.1.2018	Rahavirrat	Ei-rahavirtavaikuttaiset muutokset		31.12.2018
			Siirrot pitkäaikaisista lyhytaikaisiin	Muut ei- rahavirtavaikutteiset muutokset	
Pitkäaikaiset					
Lainat rahoituslaitoksilta	95,7	-20,0	-0,9	0,1	74,9
Joukkovelkakirjalainat	29,9	22,0	-2,9	0,7	49,6
Rahoitusleasingvelat	15,3		-4,0	9,0	20,3
Eläkelainat	0,0				0,0
Yhteensä	140,9	2,0	-7,8	9,7	144,8
Lyhytaikaiset					
Pitkäaikaisten lainojen lyhennykset	2,6	-2,6	0,9		0,9
Joukkovelkakirjalainat	-		2,9		2,9
Rahoitusleasingvelat	2,4	-2,9	4,0		3,5
Lyhytaikaiset lainat	20,0	-20,0			0,0
Yhteensä	25,0	-25,5	7,8	0,0	7,4

MEUR	1.1.2017	Rahavirrat	Ei-rahavirtavaikuttaiset muutokset		31.12.2017
			Siirrot pitkäaikaisista lyhytaikaisiin	Muut ei- rahavirtavaikutteiset muutokset	
Pitkäaikaiset					
Lainat rahoituslaitoksilta	27,7	69,9	-1,8	-0,1	95,7
Joukkovelkakirjalainat	29,8			0,1	29,9
Rahoitusleasingvelat	5,2		-3,2	13,4	15,3
Eläkelainat	0,8		-0,8		0,0
Yhteensä	63,5	69,9	-5,8	13,4	140,9
Lyhytaikaiset					
Pitkäaikaisten lainojen lyhennykset	2,6	-2,6	2,6		2,6
Rahoitusleasingvelat	0,8	-1,6	3,2		2,4
Lyhytaikaiset lainat	0,0	19,9		0,1	20,0
Yhteensä	3,4	15,7	5,8	0,1	25,0

Rahoitusvelkojen käyvät arvot on esitetty liitetiedossa 28. Rahoitusvarat ja -velat arvostusryhmittäin.

Pitkäaikaisten lainojen erääntyminen on esitetty liitetiedossa 35. Rahoitusriskien hallinta.

26. Muut pitkäaikaiset velat

MEUR	2018	2017
Saadut ennakot	0,3	0,3
Muut velat	0,2	0,2
Yhteensä	0,5	0,4

27. Ostovelat ja muut lyhytaikaiset velat

MEUR	2018	2017
Saadut ennakot	13,2	13,5
Ostovelat	62,8	56,4
Johdannaisvelat	0,5	0,2
Verovelat	0,3	0,1
Muut velat	23,0	23,7
Siirtovelat	62,7	62,1
Yhteensä	162,4	156,0
Siirtovelat		
Henkilöstökuluihin liittyvät velat	48,6	47,8
Muut jaksotetut kulut	14,1	14,3
Yhteensä	62,7	62,1

Ostovelkojen ja muiden lyhytaikaisten velkojen käyvät arvot ovat samat kuin niiden tasearvot.

28. Rahoitusvarat ja -velat arvostusryhmittäin

MEUR	2018				2017			
	Jaksotettuun hankintamenoon	Suojauslaskennan alaiset johdannaiset	Tase-erien kirjanpitoarvot	Käyvän arvon hierarkiataso	Jaksotettuun hankintamenoon	Suojauslaskennan alaiset johdannaiset	Tase-erien kirjanpitoarvot	Käyvän arvon hierarkiataso
Pitkäaikaiset rahoitusvarat								
Rahoitusleasingsaamiset	0,1		0,1	2	0,3		0,3	2
Muut saamiset	1,9		1,9		2,4		2,4	
Lyhytaikaiset rahoitusvarat								
Myyntisaamiset ja muut saamiset	120,8		120,8		128,7		128,7	
Rahoitusleasingsaamiset	0,2		0,2		0,6		0,6	
Johdannaissaamiset		0,0	0,0			0,1	0,1	
Rahavarat	54,3		54,3		48,1		48,1	
Rahoitusvarat yhteensä	177,3	0,0	177,3		179,9	0,1	180,1	
Pitkäaikaiset rahoitusvelat								
Lainat	124,5		124,5	2	125,6		125,6	2
Rahoitusleasingvelat	20,3		20,3		15,3		15,3	
Lyhytaikaiset rahoitusvelat					22,6		22,6	
Lainat	0,9		0,9		22,6		22,6	
Rahoitusleasingvelat	3,5		3,5		2,4		2,4	
Ostovelat ja muut velat	85,7		85,7		80,1		80,1	
Johdannaisvelat		0,5	0,5	2		0,2	0,2	2
Rahoitusvelat yhteensä	234,9	0,5	235,5		246,0	0,2	246,3	

Tase-erien käyvät arvot eivät eroa merkittävästi tase-erien kirjanpitoarvoista.

Edellisellä sivulla olevissa taulukoissa Pitkäaikaiset muut velat eivät sisällä saatuja ennakoita, Myyntisaamiset ja muut saamiset eivät sisällä verosaamisia ja siirtosaamisia, eivätkä Ostovelat ja muut velat lakisääteisiä velkoja (kuten verovelkoja), koska nämä erittelyt vaaditaan vain rahoitusinstrumenteista.

Rahoitusvarojen ja -velkojen käypien arvojen määrittämisperiaatteet

Johdannaiset

Koronvaihtosopimusten, valuuttatermiinien ja hyödykejohdannaisten käyvät arvot on määritetty tulevien rahavirtojen nykyarvoon perustuvalla menetelmällä, jonka tukena ovat tilinpäätöspäivän markkinanoteeraukset. Käyvät arvot kuvaavat niitä hintoja, jotka konserni saisi tai joutuisi maksamaan, jos johdannaissojimus purettaisiin tilinpäätöspäivänä.

Pankkilainat ja muut lainat

Lainojen käyvät arvot perustuvat efektiivisen koron menelmällä diskontattuihin rahavirtoihin. Diskonttaus korkona on käytetty korkoa, jolla konserni saisi vastaavaa lainaa tilinpäätöshetkellä. Lainan kokonaiskorko muodostuu riskittömästä markkinakorosta ja yritysakohtaisesta riskipreemiosta.

Rahoitusleasingvelat

Rahoitusleasingvelkojen käypä arvo on arvioitu diskonttaamalla tulevat rahavirrat korolla, jolla konserni voisi tehdä vastaavan leasingsojimuksen tilinpäätöshetkellä.

Myyntisaamiset ja muut saamiset

Johdannaisvaroihin kuulumattomiin rahoitusvaroihin sisältyvät myyntisaamiset ja muut saamiset merkitään taseeseen alkuperäisen arvon mukaisina vähennettynä arvonalentumistappioilla. Tämä vastaa niiden käypää arvoa, koska maksuajat ovat lyhyitä eikä diskonttauksella siten ole olennaista vaikutusta.

Ostovelat ja muut velat

Ostovelat ja muut lyhytaikaiset korottomat velat kirjataan taseeseen alkuperäiseen arvoonsa, joka vastaa niiden käypää arvoa, koska diskonttauksen vaikutus ei ole olennainen velkojen maturiteetti huomioon ottaen.

Käyvän arvon hierarkia käypään arvoon arvostetuista rahoitusvaroista ja -veloista

Käypään arvoon arvostetut rahoitusvarat ja -velat on luokiteltava käyttäen kolmitasoista käypien arvojen hierarkiaa, joka kuvastaa arvoja määritettäessä käytettävien syöttötietojen merkittävyyttä. L&T:llä ainoastaan johdannaiset kirjataan käypään arvoon. Johdannaisten, jotka ovat koronvaihtovaluutta- ja hyödykejohdannaissopimuksia, käyvät arvot ovat tason 2 mukaisia. Rahoitusinstrumenttien käyvät arvot perustuvat toimivilla markkinoilla noteeratuista hinnoista johdettuihin hintoihin tai yleisesti hyväksytyihin arvostusmalleihin, joiden syöttötiedot kuitenkin perustuvat merkittävilta osin todennettaviin markkinatietoihin.

29. Johdannaisopimukset

Korkojohdannaiset

MEUR	2018		2017	
	Nimellisarvo	Käypä arvo	Nimellisarvo	Käypä arvo
Suojauslaskennassa olevien koronvaihtosopimusten erääntyminen				
Enintään 1 vuoden kuluessa	0,9		1,8	
1–5 vuoden kuluttua	-		0,9	
Yli 5 vuoden kuluttua	30,0		30,0	
Yhteensä	30,9	-0,6	32,7	-0,3

Koronvaihtosopimukset, jotka on tehty vaihtuvakorkoisiiin lainoihin liittyvien rahavirtojen suojausiksi ja joihin on sovellettu IFRS 9:n (vertailukautena IAS 39) mukaista suojauslaskentaa. Suojaukset ovat olleet tehokkaita ja niiden käyvän arvon muutokset on esitetty kauden laajassa tuloslaskelmassa.

Koronvaihtosopimusten kiinteät korot 31.12.2018 olivat 0,8 % (0,8). Vaihtuvana korkona oli 6 kuukauden Euribor.

Hyödykejohdannaiset

MEUR	2018		2017	
	Nimellisarvo	Käypä arvo	Nimellisarvo	Käypä arvo
Suojauslaskennassa olevien diesel-swapsopimusten erääntyminen				
Erääntyy 1 vuoden kuluessa	1,6		1,2	
Erääntyy 1–5 vuoden kuluessa	-		0,0	
Yhteensä	1,6	0,0	1,2	0,1

Hyödykejohdannaiset on tehty tulevien diesel-ostojen suojaamiseksi. Sopimuksiin sovelletaan IFRS 9:n (vertailukautena IAS 39) mukaista suojauslaskentaa ja käyvän arvon muutos kirjataan tehokkaalta osaltaan oman pääoman suojausrahastoon. Hyödykejohdannaisien käyvät arvot perustuvat tilinpäätöspäivän markkinanoteerauksiin. Suojausten hinta on vaihdellut tilikauden aikana välillä 463,5 - 617,5 euroa.

30. Muut vuokrasopimukset

MEUR	2018	2017
Ei-purettavissa olevien muiden vuokrasopimusten vähimmäisvuokrien erääntyminen		
Enintään 1 vuoden kuluessa	13,6	10,5
1–5 vuoden kuluttua	16,2	15,1
Yli 5 vuoden kuluttua	9,2	10,5
Vähimmäisvuokrat yhteensä	39,0	36,1

Konserni on vuokrannut osan käytössään olevista tuotanto- ja toimistotiloista sekä toimistokoneista ja autoista. Toimitila- ja maanvuokrasopimukset ovat pääosin indeksisidonnaisia ja paikallisen markkinakäytännön mukaisia.

31. Rahavirtalaskelman liitetiedot

MEUR	2018	2017
Liiketoiminnan rahavirran oikaisut		
Verot	8,7	8,9
Poistot ja arvonalentumiset	42,5	41,1
Rahoitustuotot ja -kulut	4,5	1,4
Varaukset	-1,7	0,1
Muut	1,6	0,2
Yhteensä	55,6	51,8

32. Lähipiiritapahtumat

Lassila & Tikanoja -konsernin lähipiiriin kuuluvat ylin johto, Suomen Keräystuote Oy (osakkuusyritys), Moppicom Oy (osakkuusyritys) sekä L&T -sairauskassa.

Luettelot konsernin emo- ja tytäryrityssuh-teista sekä osakkuusyrityksistä on esitetty liitteessä 15. Konserniyritykset.

Ylimmän johdon työsuhde-etuudet

MEUR	2018	2017
Palkat ja muut lyhytaikaiset työsuhde-etuudet	2,0	2,2
Työsuhteen päättymisen jälkeiset etuudet	-	0,3
Ylimmän johdon osuus kauden osakepalkitsemisen kuluista	0,3	0,2
Yhteensä	2,3	2,7

Ylin johto koostuu hallituksesta, toimitusjohtajasta ja johtoryhmästä. Tuloslaskelmaan kirjattiin ylimmän johdon osuutena osakeperusteisista maksuista kuluksi 0,2 miljoonaa euroa (0,2).

Hallitukselle maksetut palkat ja palkkiot

TEUR	2018	2017
Heikki Bergholm, puheenjohtaja	76	62
Sakari Lassila, varapuheenjohtaja	53	43
Eero Hautaniemi	-	2
Teemu Kangas-Kärki	40	35
Laura Lares	39	34
Miikka Majjala	39	34
Laura Tarkka	39	33

21.3.2018 luovutettiin hallituksen jäsenille 5 326 Lassila & Tikanoja Oyj:n osaketta osana hallituksen palkkiota (31.3.2017: 3 896).

Emoyhtiön maksamat tukimaksut L&T -sairauskassalle tilikaudella olivat 0,7 miljoonaa euroa (0,7). Emoyhtiö antoi Moppicom Oy:lle 0,1 miljoonan euron lainan. Vertailukaudella emoyhtiö on antanut Moppicom Oy:lle 0,3 miljoonan euron vaihtovelkakirjalainan. Lainat ovat kokonaisuudessaan alaskirjattu tilikauden aikana.

Vuonna 2018 toimitusjohtajan palkka oli 492 tuhatta euroa (521), joka sisältää palkan luonteisetuineen 431 tuhatta euroa (424) sekä tulospalkkion 61 tuhatta euroa (97). Lisäksi toimitusjohtajalle maksettiin tilikauden aikana vuoden 2017 toteuman mukaisesti osakepohjaisen kannustinohjelman mukaista palkkiota 37 tuhatta euroa (224). Toimitusjohtajan palkkio-osakkeet vuosilta 2016 ja 2017 palautetaan yhtiölle osakepalkkiojärjestelmän ehtojen mukaisesti. Palautuvat osakkeet on kirjattu yhtiölle saamiseksi.

Muun johtoryhmän palkat olivat yhteensä 1 120 tuhatta euroa (1 468), joka sisältää palkan luonteisetuineen 1 024 tuhatta euroa (1 300) sekä tulospalkkiot 96 tuhatta euroa (167). Lisäksi muille johtoryhmän jäsenille maksettiin tilikauden aikana vuoden 2017 toteuman

mukaisesti osakepohjaisen kannustinohjelman mukaista palkkiota 53 tuhatta euroa (351). Luvuissa on huomioitu palkat siltä ajalta, jona henkilöt ovat kuuluneet johtoryhmään.

Hallituksen jäsenillä ei ole eläkesopimuksia yhtiön kanssa. Jari Sarjolla, joka toimi yhtiön toimitusjohtajana 13.6.2011 asti, on etuus pohjainen eläkesopimus, josta kirjattiin vuonna 2018 tuloslaskelmaan 5 tuhatta euroa (6).

Yhtiö on myynyt avainhenkilöiden lähipiiriin kuuluville tahoille normaaliin liiketoimintaan kuuluvia palveluita vuonna 2018 markkinahinnalla yhteensä 70 tuhannella eurolla (35).

Hallituksen jäsenet eivät kuulu osakeohjelmien piiriin.

Konsernin lähipiiriin kuuluville henkilöille ei ole myönnetty lainoja eikä heidän puolestaan ole annettu takauksia tai muita vakuuksia.

33. Tilintarkastuskustannukset

MEUR	2018	2017
Tilintarkastus	0,2	0,2
Muut tilintarkastuslain mukaiset toimeksiannot	-	0,0
Veroneuvonta	-	0,0
Muut palvelut	0,0	0,4
Yhteensä	0,2	0,7

Lakisääteisen tilintarkastajan, KPMG Oy Ab:n, suorittamat muut kuin tilintarkastuspalvelut tilikaudella 2018 olivat yhteensä 0,0 miljoonaa euroa (0,4).

34. Vastuositoumukset

MEUR	2018	2017
Omista sitoumuksista annetut vakuudet		
Kiinnitykset maanvuokraoikeuteen	0,1	0,1
Muut vakuudet	0,1	0,1
Ympäristölupien edellyttämät pankkitakaukset	10,2	10,6

Muut vakuudet ovat vakuustalletuksia.

35. Rahoitusriskien hallinta

L&T:n rahoitusriskien hallinnan periaatteet määritellään hallituksen hyväksymässä rahoituspolitiikassa. Rahoitusriskien hallinnan tarkoituksena on suojautua merkittävilta rahoitusriskeiltä ja pyrkiä rajoittamaan rahoitusmarkkinoiden muutosten ja muiden riskitekijöiden epäedullisia vaikutuksia konsernin tulokseen.

Konsernin rahoitus ja likviditeetin hallinta hoidetaan keskitetysti konsernin taloushallinnossa, jota johtaa talusjohtaja. Rahoitusriskien hallintaan liittyvät transaktiot toteutetaan konsernin taloushallinnossa.

Valuuttariski

L&T muodostuu Suomessa toimivasta emoyhtiöstä sekä Suomessa, Ruotsissa ja Venäjällä toimivista tytäryhtiöistä. Emoyhtiön ja kotimaisen tytäryhtiöiden toiminta- ja raportointiva-

luuttana on euro ja muissa tytäryhtiöissä sijaintimaan valuutta. Valuuttakurssien vaihtelut vaikuttavat siten konsernin tulokseen ja omaan pääomaan.

Transaktioriski

L&T:n ulkomaisten tytäryhtiöiden liiketoiminta tapahtuu lähes täysin niiden toimintavälitässä eikä siten aiheuta transaktioriskiä. Tytäryhtiöiden rahoitus hoidetaan konsernin sisäisillä lainoilla, jotka ovat kunkin tytäryhtiön toimintavälitässä. Suomessa toimivat konserniyhtiöt käyttävät myynnin laskutusväluuttana lähes poikkeuksetta euroa. Ostossa on laskutusvaluuttana vähäisessä määrin myös Ruotsin kruunu.

MEUR	2018	2017
SEK-määräiset sisäiset lainapääomat ja kertyneet korot	5,3	9,5
RUB-määräiset sisäiset lainapääomat ja kertyneet korot	0,1	-
Netto	5,4	9,5

Vuonna 2018 tapahtuneiden valuuttakurssimuutosten takia omaan pääomaan syntyi muuntoeroja euroa -3,4 miljoonaa euroa (-2,7). Valuuttamääräiset nettosijoitukset on esitetty valuutoittain alla olevassa taulukossa.

Nettosijoitusten translaatiopositio

MEUR	2018	2017
SEK	28,3	26,7
RUB	1,0	1,3
Yhteensä	29,3	28,0

Translaatoriski

L&T:n translaatoriskille alttiina oleva positio muodostuu ulkomaisiin tytäryhtiöihin tehdyistä nettosijoituksista, joihin sisältyvät omat pääomat ja niihin rinnastettavat lainat. Ulkomaisiin tytäryhtiöihin tehtyjen nettosijoitusten positiota ei suojata, koska omistuksia pidetään pitkäaikaisina strategisina sijoituksina.

Konsernin merkittävin translaatoriski aiheutuu SEK-määräisistä tytäryhtiölainojen lainapääomista ja kertyneistä koroista. Nettopositio tilinpäätöshetkellä oli seuraava:

Sijoitusten hintariski

L&T ei ole sijoittanut varoja noteerattuihin osakkeisiin, joiden arvo vaihtelee markkinahintojen muutosten vuoksi, joten se ei altistu arvopaperimarkkinoihin liittyvälle hintariskille. L&T:n omistamien noteeraamattomien osakkeiden määrä on vähäinen, eikä niihin liity olennaista hintariskiä.

Hyödykehintariski

Raakaöljyn maailmanmarkkinahinnan vaihtelut heijastuvat sekä tuotantokalustossa käytettyjen polttoaineiden hintoihin että ympäristöhuoltoalan tuotteiden hankintahintoihin öljypohjaisten raaka-aineiden kautta. Osassa jätetuotteen asiakkassopimuksista laskutusjakso ja sopimusehdot ovat sellaiset, että hintoja ei pystytä korottamaan kuukausittain. Tämän vuoksi polttoaineiden hintojen kohoaminen saadaan siirrettyä palveluhintoihin viiveellä. Dieselin hintariskiä on suojattu osittain hyödykejohtannaisopimuksilla. Näihin sopimuksiin sovelletaan IFRS 9:n (vertailuvuonna IAS 39) mukaista suojauslaskentaa.

Ympäristötuotteiden raaka-ainehintariskiä pyritään hallitsemaan siten, että myyntihinnat sovitaan yleensä kiinteiksi enintään toimittajien vahvistamien ostohintojen voimassaoloajaksi.

Korkoriski

L&T:n korkoriski liittyy pääasiassa lainoihin, jotka on sidottu vaihtuviin korkoihin ja joista aiheutuvat rahavirratt vaihtelevat korkotason muuttuessa. Koska L&T:n palveluiden kysyntä tai niiden hinnat eivät ole merkittävästi riippuvaisia taloussuhdanteiden vaihteluista,

korkokustannukset pyritään pitämään mahdollisimman vakaina. Tämän vuoksi yli puolet vaihtuvakorkoisiiin lainoihin liittyvästä rahavirrasta pyritään suojaamaan korkoriskiltä koronvaihtosopimuksin.

31.12.2018 lainoista oli joko kiinteäkorkoisia tai koronvaihtosopimuksilla suojattuja 65,0 % (56,2) ja vaihtuvakorkoisia 35,0 % (43,8). Korkotason muutokset eivät siten vaikuta korkokustannuksiin täysimääräisesti.

Kaikki rahavirran suojaukseksi tehdyt koronvaihtosopimukset ovat konsernin riskienhallintapolitiikan mukaisesti suojaavia ja kaikkiin sopimuksiin sovelletaan IFRS 9:n (vertailuvuonna IAS 39) mukaista suojauslaskentaa. Pääosa L&T:n liikevaihdosta syntyy pitkäaikaisista palvelusopimuksista. Hyvän kassavirtaennustettavuuden vuoksi L&T:n rahoituspolitiikassa on määritelty, että korkoa tuottavien varojen määrä pyritään pitämään pienenä suhteessa kulloiseenkin lyhyen aikavälin rahoitustarpeeseen ja sijoitettuna suhteellisen lyhytaikaisiin instrumentteihin.

Luotto- ja vastapuoliriski

Rahoitusinstrumentteihin liittyy riski siitä, että vastapuoli ei pysty täyttämään sopimuksen mukaisia maksuvelvoitteitaan. Vastapuoliriskiä hallitaan tekemällä rahoitus- ja johdannaisopimuksia vain suurimpien pohjoismaisten pankkien kanssa sekä tekemällä likviditeetti-hallintaan liittyviä sijoituksia vain korkean luottokelpoisuuden omaavien liikkeellelaskijoiden sijoitus- ja yritystodistuksiin L&T:n hallituksen hyväksymän vastapuolilistan mukaisesti. Tilinpäätöshetkellä avoinna olevista sijoituksista ei

odoteta aiheutuvan arvonalentumisia.

L&T:llä on laaja asiakaskunta, joka koostuu yrityksistä, laitoksista, toimisto- ja liikekiinteistöistä, institutionaalisista kiinteistönomistajista, asunto-osakeyhtiöistä, julkisesta sektorista ja kotitalouksista. Myyntisaamiset koostuvat pääosin suuresta määrästä suhteellisen pieniä saatavia, eikä merkittäviä luottoriskikeskittyymiä ole. L&T:llä on luotonvalvontaohjeet, joilla pyritään varmistamaan se, että palveluita ja tuotteita myydään vain luottokelpoisille asiakkaille tai ennakkomaksulla, mikäli asiakkaan luottokelpoisuus ei ole riittävä. Suuri osa asiakassuhteista perustuu pitkäaikaisiin palvelusopimuksiin, eikä asiakkailta yleensä vaadita vakuuksia.

Uuden arvonalentumismallin mukaan arvonalentumisvaraukset on kirjattava odotettujen luottotappioiden perusteella. Lassila & Tikanojan kannalta uusi arvonalentumismalli koskee myyntisaamia ja sopimukseen perustuvia omaisuuseriä ja niiden luottotappioiden aikaisempaa kirjaamista. Myyntisaamisten ja sopimukseen perustuvien omaisuuserien osalta käytetään yksinkertaistettua mallia, jossa luottotappioiden arvioitu määrä perustuu saamisten eliniän odotettuihin luottotappioihin. Odotettuihin luottotappioihin perustuva malli on ennakoiva, ja odotettu tappio-osuus perustuu historiallisten tappioiden määrään. Eräänymättömien myyntisaamisten – enintään 365 päivää vanhojen vanhojen myyntisaamisten – osalta kirjataan luottotappioita 0,4 % - 53,2 % saamisten ikäjakauman mukaisesti.

Myyntisaamiin liittyvää perintätoimintaa hoidetaan kotimaan myyntisaamisten osalta

keskitetysti taloushallinnossa. Ulkomaiset tytäryhtiöt hoitavat omien myyntisaamistensa perinnän paikallisesti. Liikevaihdosta 80 % (88) tuli Suomesta vuonna 2018.

Myyntisaamisten ikäjakauma

MEUR	2018	2017
Erääntymättömät myyntisaamiset ja sopimukseen perustuvat omaisuuserät	104,2	108,5
Erääntyneet 1–90 pv	15,3	13,1
Erääntyneet 91–180 pv	0,5	0,7
Erääntyneet 181–365 pv	0,0	1,2
Erääntyneet yli 365 pv	0,0	3,4
Yhteensä	120,0	127,0

Odotettu luottotappio

Myyntisaamisten ja sopimukseen perustuvien omaisuuserien ikäjakauma	Myyntisaamiset MEUR	Luottotappioiden todennäköisyys, %	Oletettu luottotappio, MEUR
Erääntymättömät	104,2	0,2	0,3
Erääntynyt alle 90 pv	15,3	1,9	0,3
Erääntynyt yli 90 pv	0,5	53,2	0,2
	120,0		0,8

Arvoltaan alentuneet myyntisaamiset on kirjattu kuluksi tuloslaskelmaan.

Arvonalentumistappioiden määrä ja aiemmin kirjattujen arvonalentumistappioiden peruutukset esitetään liitetiedossa 6. Liiketoiminnan muut tuotot ja kulut.

Kaikki rahoitusvarat ovat vakuudettomia. Myyntisaamisista tehtyjen arvonalentumiskirjausten kriteerinä on johdon harkinnan mukaan käytetty velallisten merkittäviä taloudellisia vaikeuksia, yrityssaneerausta, perintätoimiston luottotappiosuositusta tai maksujen pitkäaikaista laiminlyöntiä. Muista rahoitusvaroista ei ole kirjattu arvonalentumisia..

Rahoitusvaroihin liittyvä luottoriski

MEUR	2018	2017
Pitkäaikaiset rahoitusleasingsaamiset	0,1	0,3
Muut pitkäaikaiset saamiset	1,9	2,6
Myyntisaamiset	88,1	96,0
Sopimukseen perustuvat omaisuuserät	31,9	30,9
Muut saamiset	12,2	11,2
Ennakkomaksut	0,6	0,5
Johdannaissaamiset	0,0	0,1
Rahavarat	54,3	48,1

Likviditeetti- ja jälleerahoitusriski

Likviditeettirisikin hallinnalla varmistetaan, että L&T pystyy jatkuvasti hoitamaan toimintaan liittyvät rahoitukselliset veloitteensa mahdollisimman edullisin kustannuksin. L&T pyrkii säilyttämään hyvän maksuvalmiuden tehokkaalla kassanhallinnalla ja sijoittamalla sellaisiin rahamarkkinainstrumentteihin, jotka voidaan realisoida nopeasti. Likviditeettitilannetta seurataan ajantasaisesti ja sitä ennakoidaan kassavirtaennusteiden avulla. Kotimaisen konserniyhtiöiden likviditeetti netotetaan konsernitilien avulla ja konsernin taloushallinto vastaa likviditeettiylijäämien sijoittamisesta. Rahoituksen saatavuutta pyritään varmistamaan käyttämällä rahoitustoiminnassa useita pankkeja. Jälleerahoitusriskiä hallitaan hajauttamalla lainojen maturiteettia ja pyrkimällä pitämään pitkän lainasalkun keskimääräinen duraatio 2 vuotena.

L&T:n kassavarat on pyritty pitämään melko pieninä ja toisaalta huolehdittu luottolimiittien

riittävydestä likviditeetin hallinnassa. Lyhytaikaisia, kassavirran heilahteluista johtuvia rahantarpeita varten L&T:llä on käytössä komittoituja limiittejä (yhteensä 30 MEUR) ja yritystodistusohjelma (100). 31.12.2018 konsernin likvidien varojen ja sijoitusten määrä oli 54,3 miljoonaa euroa (48,1). 100,0 miljoonan euron yritystodistusohjelmasta oli kauden lopussa käyttämättä kaikki (20,0).

Seuraavassa taulukossa esitetään konsernin rahoitusvelat jaoteltuina sopimuksiin perustuvien eräpäivien mukaisesti tilinpäätöspäivänä. Taulukossa esitettävät luvut ovat sopimuksiin perustuvia diskonttaamattomia rahavirtoja. L&T:n nostamiin pitkäaikaisiin lainoihin sisältyy omavaraisuus- ja korkokatekovenantteja sekä muita tavanomaisia ehtoja, jotka rajoittavat lisävakuuksien antoa muille rahoittajille ja nykyisen liiketoiminnan lakkauttamista tai luovuttamista. Näiden ehtojen rikkominen oikeuttaisi lainanantajat irtisanomaan lainat välittömästi, mikä johtaisi taulukossa esitettyihin lainoihin liittyvien rahavirtojen aikaistumiseen.

Rahoitusvelkojen erääntyminen

31.12.2018 MEUR	Tasearvo	Sopimusten mukainen rahavirta	2019	2020	2021	2022	2023	2024 ja myöh.
Lainat rahoituslaitoksilta ja eläkelainat	75,8	78,6	1,5	25,5	0,4	0,4	0,4	50,4
Joukkovelkakirjalainat	52,6	56,2	3,7	0,6	0,6	0,6	50,6	-
Rahoitusleasingvelat	23,8	25,2	3,8	4,0	4,0	4,0	4,0	5,5
Johdannaisvelat	0,5	0,5	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1
Ostovelat ja muut velat	85,7	85,7	85,7					
Yhteensä	238,4	246,2	94,8	30,2	5,1	5,1	55,1	56,0

31.12.2017 MEUR	Tasearvo	Sopimusten mukainen rahavirta	2018	2019	2020	2021	2022	2023 ja myöh.
Lainat rahoituslaitoksilta ja eläkelainat	98,3	101,5	3,3	21,5	25,5	0,4	0,4	50,4
Joukkovelkakirjalainat	29,9	31,3	0,6	30,6				
Yritystodistusvelat	20,0	20,1	20,1					
Rahoitusleasingvelat	17,7	18,7	2,6	2,6	2,6	2,6	2,6	5,7
Johdannaisvelat	0,2	0,2	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Ostovelat ja muut velat	80,1	80,1	80,1					
Yhteensä	246,3	251,9	106,7	54,8	28,1	3,1	3,1	56,1

Rahoitusleasingvelkojen erääntymisajat

MEUR	2018	2017
Rahoitusleasingvelkojen bruttomäärä		
– vähimmäisvuokrat erääntymisajoin		
Enintään 1 vuoden kuluessa	3,8	2,6
1–5 vuoden kuluttua	15,9	10,5
Yli 5 vuoden kuluttua	5,5	5,7
Yhteensä	25,2	18,7
Tulevaisuudessa kertyvät rahoituskulut	-1,4	-1,0
Rahoitusleasingvelkojen nykyarvo	23,8	17,7
Rahoitusleasingvelkojen nykyarvo erääntyy seuraavasti		
Enintään 1 vuoden kuluessa	3,5	2,4
1–5 vuoden kuluttua	14,9	9,7
Yli 5 vuoden kuluttua	5,5	5,6
Yhteensä	23,8	17,7

Tällä hetkellä ainoa omaisuuserä, joka täyttää rahoitusleasingin tunnusmerkit on raskaan kaluston rahoitusleasing ja on käsitelty tilinpäätöksessä rahoitusleasingvelkana.

Lainojen rakenne

MEUR	31.12.2018			31.12.2017		
	Käytössä	Käytettävissä	Yhteensä	Käytössä	Käytettävissä	Yhteensä
Lainat rahoituslaitoksilta ja eläkelainat	75,8		75,8	98,3		98,3
Joukkovelkakirjalainat	52,6		52,6	29,9		29,9
Sitova luottolimiitti erääntyy vuonna 2020	-	30,0	30,0	-	30,0	30,0
Yritystodistusohjelma	-	100,0	100,0	20,0	80,0	100,0
Rahoitusleasingvelka	23,8		23,8	17,7		17,7
Yhteensä	152,2	130,0	282,2	165,9	110,0	275,9

Rahoitusinstrumenteista aiheutuva herkkyys markkinariskeille

Seuraavassa esitetty IFRS 7 -standardin edellyttämä herkkyysanalyysi pyrkii kuvaamaan konsernin tilikauden tuloksen ja oman pääoman herkkyyttä korkotason ja dieselin hinnan muutoksille taseessa 31.12.2018 (31.12.2017) olevista rahoitusinstrumenteista eli rahoitusvaroista ja -veloista sekä johdannaissopimuksista. Niiden johdannaissopimusten, joihin

sovelletaan suojauslaskentaa, käyvän arvon muutokset on oletettu kohdistuvan kokonaan omaan pääomaan ja muiden johdannaissopimusten tuloslaskelmaan.

Korkotason muutoksesta aiheutuva herkkyyttä laskettaessa on käytetty seuraavia oletuksia:

- Korkotason nousuksi oletetaan +0,5 prosenttiyksikköä ja laskuksi -0,2 prosenttiyksikköä.

- Dieselin hinnan muutokseksi oletetaan +/-10 prosenttiyksikköä.
- Laskelman perustana oleva positio sisältää korolliset rahoitusvelat ja -saamiset sekä koronvaihto- ja hyödykejohdannaissopimukset.

Nettosijoituksia ulkomaisiin yksiköihin ei ole sisällytetty herkkyysanalyysiin.

IFRS 7 -standardin mukainen herkkyysanalyysi rahoitusinstrumenttien markkinariskeistä

MEUR	2018		2017	
	Tulos verojen jälkeen	Oma pääoma	Tulos verojen jälkeen	Oma pääoma
+0,5 % muutos markkinakoroissa	-0,2	0,5	-0,3	0,6
-0,2 % muutos markkinakoroissa	0,0	-0,1	0,0	-0,2
+10 % muutos diesel oil CIF CARGO NWE -hinnassa *)		0,1		0,2
-10 % muutos diesel oil CIF CARGO NWE -hinnassa *)		-0,1		-0,2
*) euromääräinen hintataso				
+10% muutos kruunun kurssissa	0,6		1,1	
-10% muutos kruunun kurssissa	-0,5		-0,9	
+10% muutos ruplan kurssissa	0,0		-	
-10% muutos ruplan kurssissa	0,0		-	

36. Riita-asiat ja oikeusprosessit

Lassila & Tikanoja Oyj on osapuolena muutamassa pienessä konsernin tavanomaiseen liiketoimintaan liittyvässä riita-asiassa, joiden lopputuloksilla ei ole olennaista vaikutusta konsernin taloudelliseen asemaan.

37. Tilinpäätöspäivän jälkeiset tapahtumat

Yhtiön johdolla ei ole tiedossa sellaisia olennaisia tilinpäätöspäivän jälkeisiä tapahtumia, jotka olisivat vaikuttaneet tilinpäätöksen laadintaan.

EMOYHTIÖN TULOSLASKELMA

MEUR	2018	2017	Liite
Liikevaihto	556,3	540,9	1
Liiketoiminnan muut tuotot	6,3	7,0	4
Varaston muutos	0,3	-0,5	
Materiaalit ja palvelut	-161,6	-152,4	
Työsuhde-etuuksista aiheutuvat kulut	-238,0	-236,6	2
Liiketoiminnan muut kulut	-87,7	-83,1	3,4
Poistot ja arvonalentumiset	-35,9	-36,1	
Liikevoitto ennen liikearvon poistoja	39,8	39,3	
Liikearvon poistot	-1,6	-1,5	
Liikevoitto	38,2	37,7	
Rahoitustuotot ja -kulut	-2,9	-0,1	5
Voitto ennen tilinpäätössiirtoja ja veroja	35,3	37,7	
Tilinpäätössiirrot			
Poistoeron muutos	2,4	3,2	
Konserniavustus	1,2	2,1	6
Tuloverot	-4,6	-8,8	7
Tilikauden voitto	34,3	34,2	

EMOYHTIÖN TASE

MEUR	2018	2017	Liite	MEUR	2018	2017	Liite
VASTAAVAA				Vaihtuvat vastaavat			
Pysyvät vastaavat				Vaihto-omaisuus			
Aineettomat hyödykkeet			8	Aineet ja tarvikkeet	2,3	1,8	
Aineettomat oikeudet	1,4	1,3		Valmiit tuotteet/Tavarat	1,3	1,2	
Liikearvo	2,6	3,9		Muu vaihto-omaisuus	3,6	3,9	
Muut aineettomat hyödykkeet	18,5	16,2			7,3	6,9	
Ennakkomaksut ja keskeneräiset hankinnat	0,6	3,6		Pitkäaikaiset saamiset			
	23,0	25,0		Lainasaamiset saman konsernin yrityksiltä	105,7	-	
Aineelliset hyödykkeet			9	Lainasaamiset osakkuusyrityksiltä	0,0	-	
Maa-alueet	4,5	4,6		Lainasaamiset	0,4	0,7	
Rakennukset ja rakennelmat	31,6	35,3		Ennakot	0,3	0,3	
Koneet ja kalusto	97,6	101,2			106,4	107,1	
Muut aineelliset hyödykkeet	0,0	0,0		Lyhytaikaiset saamiset			11
Ennakkomaksut ja keskeneräiset hankinnat	5,2	1,9		Saamiset saman konsernin yrityksiltä	4,0	9,0	
	138,9	143,1		Myyntisaamiset osakkuusyrityksiltä	0,0	0,1	
Sijoitukset			10	Myyntisaamiset	68,2	68,7	
Osuudet saman konsernin yrityksissä	30,2	30,2		Muut saamiset	0,7	0,7	
Saamiset saman konsernin yrityksiltä	12,5	-		Siirtosaamiset	6,9	5,3	
Osuudet osakkuusyrityksissä ja yhteisyrityksissä	0,0	0,5			79,7	83,8	
Muut osakkeet ja osuudet	0,5	0,5		Rahat ja pankkisaamiset	44,6	40,1	
	43,2	43,7		Vaihtuvat vastaavat yhteensä	238,1	237,9	
Pysyvät vastaavat yhteensä	205,1	211,8		Vastaavaa yhteensä	443,2	449,7	

EMOYHTIÖN TASE

MEUR	2018	2017	Liite	MEUR	2018	2017	Liite
VASTATTAVAA				Vieras pääoma			14
Oma pääoma			12	Pitkäaikainen			
Osakepääoma	19,4	19,4		Lainat rahoituslaitoksilta	75,0	95,9	
Käyvän arvon rahasto	0,0	0,0		Eläkelainat	0,0	0,0	
Sijoitetun vapaan oman pääoman rahasto	0,7	0,7		Joukkovelkakirjalainat	49,6	30,0	
Edellisten tilikausien voitto	67,1	68,0		Rahoitusleasingvelat	20,3	15,3	
Tilikauden voitto	34,3	34,2		Saadut ennakot	0,3	0,3	
Oma pääoma yhteensä	121,5	122,3			145,2	141,5	
Tilinpäätössiirtojen kertymä				Lyhytaikainen			
Poistoero	24,2	26,7		Lainat rahoituslaitoksilta	0,9	22,6	
Pakolliset varaukset			13	Joukkovelkakirjalainat	2,9	0,0	
Pitkäaikainen	5,0	5,3		Rahoitusleasingvelat	3,5	2,4	
Lyhytaikainen	0,2	1,1		Saadut ennakot	10,0	9,9	
	5,3	6,5		Ostovelat	47,8	41,3	
				Ostovelat osakkuusyrittäyksille	0,0	0,1	
				Velat saman konsernin yrityksille	24,6	18,7	
				Muut velat	16,9	17,6	
				Siirtovelat	40,3	40,2	
				Siirtovelat hyödykejohtamisesta	0,1	0,0	
					147,1	152,7	
				Vieras pääoma yhteensä	292,3	294,3	
				Vastattavaa yhteensä	443,2	449,7	

EMOYHTIÖN RAHOITUSLASKELMA

MEUR	2018	2017
Liiketoiminta		
Liikevoitto	38,2	37,7
Oikaisut:		
Poistot ja arvonalentumiset	37,5	37,6
Myyntivoitot ja -tappiot	0,0	-1,3
Varaukset	-1,7	0,2
Muut oikaisut	0,2	0,1
Rahavirta ennen käyttöpääoman muutosta	74,1	74,5
Käyttöpääoman muutos		
Myyntisaamisten ja muiden saamisten lisäys/vähennys	4,2	26,4
Vaihto-omaisuuden lisäys/vähennys	-0,4	0,5
Ostovelkojen ja muiden korottomien velkojen lisäys/vähennys	6,0	0,3
Liiketoiminnan rahavirta ennen rahoituseriä ja veroja	83,9	101,7
Maksetut korot ja maksut muista liiketoiminnan rahoituskuluista	-1,1	-0,3
Saadut korot liiketoiminnasta	0,1	0,1
Maksetut välittömät verot	-6,4	-9,0
Liiketoiminnan rahavirta	76,4	92,5
Investoinnit		
Investoinnit tytä- ja osakkuusyrityksiin ja hankitut liiketoiminnot vähennettynä hankintahetken rahavaroilla	0,2	-1,8
Investoinnit aineellisiin ja aineettomiin hyödykkeisiin	-24,6	-22,6
Aineellisten ja aineettomien hyödykkeiden luovutustulot	2,2	1,7
Investoinnit pitkäaikaisiin lainasaamisiin/luovutustulot pitkäaikaisista lainasaamisista	0,6	0,0
Konsernilainojen muutos	6,2	-109,0
Investointien rahavirta	-15,3	-131,7

MEUR	2018	2017
Rahoitus		
Maksettu konserniavustus	-0,3	-0,3
Saatu konserniavustus	2,4	5,3
Lyhytaikaisten lainojen nostot	10,0	40,0
Lyhytaikaisten lainojen takaisinmaksut	-32,6	-20,0
Pitkäaikaisten lainojen nostot	49,6	69,9
Pitkäaikaisten lainojen takaisinmaksut	-47,6	-2,6
Leasingvelkojen takaisinmaksut	-2,9	-1,6
Maksetut osingot ja muu varojen jako	-35,1	-35,1
Rahoituksen rahavirta	-56,5	55,6
Rahavarojen muutos	4,6	16,4
Rahavarat 1.1.	40,0	23,7
Rahavarat 31.12.	44,6	40,1
Rahavarat 31.12.		
Rahavarat	44,6	40,1
Shekkituliluotot	-	-
	44,6	40,1

Rahoituslaskelman erät eivät ole suoraan johdettavissa taseista mm. tytäryhtiöiden fuusioiden, purkujen ja yhtiöittämisen vuoksi.

EMOYHTIÖN TILINPÄÄTÖKSEN LIITETIEDOT

TILINPÄÄTÖKSEN LAATIMISPERIAATTEET

Lassila & Tikanoja Oyj:n tilinpäätös on laadittu Suomen kirjanpitolain mukaisesti (FAS). Tilinpäätöksen erät on arvostettu alkuperäiseen hankintamenuun.

Pysyvät vastaavat

Aineettomat ja aineelliset käyttöomaisuushyödykkeet merkitään taseeseen välittömään hankintamenuun vähennettynä suunnitelman mukaisilla poistoilla. Suunnitelman mukaiset poistot lasketaan tasapoistoina taloudellisen pitoajan perusteella alkuperäisestä hankintahinnasta lukuun ottamatta uusia läjitysalueita. Poistoajat ovat:

Rakennukset ja rakennelmat	5–30 vuotta
Kuljetusvälineet	6–15 vuotta
Koneet ja kalusto	4–10 vuotta
Liikearvot	5–10 vuotta
Aineettomat oikeudet ja muut pitkävaikutteiset menot	5–10 vuotta

Vuonna 2008 ja sen jälkeen valmistuneisiin kaatopaikkoihin sovelletaan suoriteyksikköön perustuvaa poistomenetelmää, jossa poistot tehdään läjitysalueelle toimitetun jätteen

viemän tilavuuden mukaan. Menetelmä kuvaa tasapoistoa paremmin sitä, miten yhtiö odottaa saavansa läjitysalueista taloudellista hyötyä. Keravan läjitysalue on täyttymässä, joten se poistetaan loppuun tasapoistoin.

Tilikauden aikana hankitun käyttöomaisuuden poistot lasketaan käyttöönnotosta lähtien.

Leasingvuokrat käsitellään vuosikuluina eikä hyödykkeitä esitetä taseessa.

Sijoitukset arvostetaan hankintamenuun.

Rahoitusleasingsopimukset

Rahoitusleasingsopimuksilla vuokralle otetut hyödykkeet kirjataan aineelliseen käyttöomaisuuteen. Ne merkitään taseeseen määrään, joka on hyödykkeen käypä arvo tai sitä alempi vähimmäisvuokrien nykyarvo, ja poistetaan vuokrasopimuksen voimassaoloaikana tai sitä lyhyempänä taloudellisena vaikutusaikana. Jos kuitenkin on kohtuullisen varmaa, että vuokralle otetun hyödykkeen omistusoikeus siirtyy L&T:lle vuokrakauden päättymiseen mennessä, poistot hyödykkeestä tehdään kuten vastaavasta L&T:n omistamasta hyödykkeestä. Sopimuksista johtuvat veloitteet kirjataan lainoihin. Kukin vuokraerä jaetaan rahoituskuluksi ja velan lyhennykseksi. Rahoituskulut kohdistetaan vuokra-ajalle siten, että jäljellä olevalle velalle tulee kullakin tilikaudella samansuuruinen korkoprosentti.

Vaihto-omaisuus

Vaihto-omaisuus arvostetaan hankintamenuun ellei todennäköinen jälleenhankintamenu tai luovutushinta ole sitä alhaisempi. Ympäristötuotteiden vaihto-omaisuus arvostetaan käytäen liukuvaa keskihintaa. Muun vaihto-omaisuuden arvo määritellään fifo-periaatteella. Itse valmistetun vaihto-omaisuuden hankintamenuun luetaan välittömien kustannusten lisäksi myös osuus tuotannon yleiskustannuksista.

Ulkomaan rahan määräiset erät

Ulkomaan rahan määräiset liiketapahtumat kirjataan tapahtumapäivän kurssiin. Valuutamääräiset saamiset ja velat muunnetaan euroiksi käyttäen tilinpäätöspäivän Euroopan Keskuspankin kurssia. Kurssierot merkitään tuloslaskelmaan.

Johdannaiset

Vaihtuvakorkoihin lainoihin liittyvän rahavirran korkoriskin suojauksena käytetään swap-sopimuksia. Niistä syntyvät korkotuotot ja -kulut jaksotetaan sopimusajalle ja niillä oikaistaan suojattavan erän korkoja.

Dieselostoihin liittyvän rahavirran hyödykeriskin suojauksena käytetään hyödykeswap-sopimuksia. Näiden sopimusten käypien arvojen muutokset kirjataan tuloslaskelmaan suojausten tehottoman osuuden osalta, sekä kun sopimukset erääntyvät tai suojattava riski toteutuu.

Valuutariskisuojauksiin käytetään valuuttatermiinejä. Käypien arvojen muutokset on kirjattu tuloslaskelmaan rahoitustuotoksi tai -kuluksi.

Liikevaihto

Myyntituotoista vähennetään myynnin välilliset verot, annetut alennukset sekä myynnin kurssierot. Myyntirahdit ja muut myynti- ja toimituskulut käsitellään luonteensa mukaisesti hankinnan tai myynnin kuluina. Luottotappiot kirjataan liiketoiminnan muihin kuluihin.

Tutkimus- ja kehitysmenot

Tutkimus- ja kehitysmenot kirjataan kuluksi.

Liiketoiminnan muut tuotot ja kulut

Liiketoiminnan muihin tuottoihin ja kuluihin sisältyvät säännölliseen palvelu- ja suoritemyyn- tiin kuulumattomat erät kuten käyttöomaisuuden myyntivoitot, -tappiot ja romutukset sekä luottotappiokirjaukset ja niiden palautukset.

Tuloverot

Kauden tuloverot lasketaan verotettavasta tuloista voimassaolevan verokannan perusteella. Veroja oikaistaan mahdollisilla edellisiin kausiin liittyvillä veroilla. Laskennalliset verovelat ja -saamiset on esitetty liitetiedoissa.

1. Liikevaihto

MEUR	2018	%	2017	%
Liikevaihto toimialoittain				
Ympäristöpalvelut	245,8	44,2	237,4	43,9
Teollisuuspalvelut	90,4	16,2	81,6	15,1
Kiinteistöpalvelut	182,6	32,8	192,0	35,5
Kiinteistötekniikka	37,5	6,7	29,9	5,5
Yhteensä	556,3	100,0	540,9	100,0
Liikevaihto markkina-alueittain				
Suomi	545,2	98,0	531,2	98,2
Muut maat	11,1	2,0	9,7	1,8
Yhteensä	556,3	100,0	540,9	100,0

2. Henkilöstöä ja toimielinten jäseniä koskevat liitetiedot

	2018	2017
Henkilöstö keskimäärin		
Toimihenkilöt	1 054	1 084
Työntekijät	4 644	4 675
Yhteensä	5 698	5 759

MEUR	2018	2017
Tilikauden henkilöstökulut		
Palkat ja palkkiot	195,5	192,0
Eläkekulut	34,9	35,1
Muut henkilösivukulut	7,6	9,6
Yhteensä	238,0	236,7
Konserniyhtiöltä laskutetut henkilöstöpalvelut	0,0	-0,2
	238,0	236,6

Johdon palkkoja, palkkioita ja eläke-etuuksia selostetaan konsernitiilin päätöksen liitetiedossa 32. Lähipiiritapahtumat. Konserniyhtiöiden lähipiiriin kuuluville henkilöille ei ole myönnetty lainoja.

3. Tilintarkastajan palkkiot

MEUR	2018	2017
KPMG		
Tilintarkastus	0,1	0,1
Muut tilintarkastuslain mukaiset toimeksiannot	-	0,0
Veroneuvonta	-	0,0
Muut palvelut	0,0	0,4
Yhteensä	0,1	0,5

4. Liiketoiminnan muut tuotot ja kulut

MEUR	2018	2017
Liiketoiminnan muut tuotot		
Saman konsernin yrityksiltä		
Hallintoveloitus	2,0	1,9
Muilta		
Pysyvien vastaavien myyntivoitot	0,9	1,3
Saadut avustukset	0,3	0,3
Luottotappioiden palautukset	0,5	0,3
Vuosihyvitykset ostoista	1,5	1,7
Hyödykejohtajien arvon muutos	0,4	0,2
Muut	0,6	1,4
Yhteensä	6,3	7,0
Liiketoiminnan muut kulut		
Muille		
ICT - kulut	11,4	11,0
Matkakulut	6,7	6,2
Ajoneuvot ja työkalut	34,9	32,8
Vuokrat ja kiinteistökulut	15,8	15,7
Asiantuntijapalkkiot	4,3	3,8
Vapaaehtoiset sosiaalikulut	5,1	5,6
Muut	9,5	7,9
Yhteensä	87,7	83,1

5. Rahoitustuotot ja -kulut

MEUR	2018	2017
Osinkotuotot	-	0,0
Muut korko- ja rahoitustuotot	0,5	1,9
Korkokulut ja muut rahoituskulut	-3,4	-1,9
Rahoitustuotot ja -kulut yhteensä	-2,9	-0,1
Rahoitustuotot ja -kulut sisältävät:		
Osinkotuottoja		
Saman konsernin yrityksiltä	-	0,0
Korkotuottoja		
Saman konsernin yrityksiltä	0,1	-
Muilta	0,4	0,2
Kurssivoittoja		
Muilta	0,0	1,7
Korkokuluja		
Muille	-1,8	-1,6
Muita rahoituskuluja		
Muille	-1,5	-0,4
	-2,9	-0,1

6. Tilinpäätössiirrot

MEUR	2018	2017
Suunnitelman mukaisten ja verotuksessa tehtyjen poistojen erotus		
Aineettomista hyödykkeistä	-1,1	-0,8
Aineellisia hyödykkeistä	3,5	4,0
	2,4	3,2
Konserniavustukset		
Saadut konserniavustukset	1,6	2,4
Annetut konserniavustukset	-0,4	-0,3
Konserniavustukset yhteensä	1,2	2,1
Tilinpäätössiirrot yhteensä	3,6	5,3

7. Tuloverot

MEUR	2018	2017
Tuloverot tilikaudelta varsinaisesta toiminnasta	4,6	8,6
Yhteensä	4,6	8,6
Laskennalliset verosaamiset/-velat		
Poistoeroista	-4,8	-5,3
L&T Recoil Oy:n takausvastuun verovähennys	-	3,3
Muista jaksotuseroista	1,8	1,9
Yhteensä	-3,0	-0,1

8. Aineettomat hyödykkeet

MEUR	Aineettomat oikeudet	Liikearvo	Muut aineettomat hyödykkeet	Ennakkomaksut ja keskeneräiset hankinnat	Yhteensä
2018					
Hankintameno 1.1.	10,00	113,4	53,9	3,6	180,9
Lisäykset	0,41	0,3	0,6	3,5	4,8
Vähennykset	-0,13		-1,6		-1,7
Siirrot erien välillä	0,02		6,6	-6,5	0,1
Hankintameno 31.12.	10,3	113,7	59,5	0,6	184,1
Kertyneet poistot 1.1.	-8,68	-109,5	-37,8		-156,0
Vähennysten ja siirtojen kertyneet poistot	0,13		1,6		1,7
Tilikauden poistot	-0,30	-1,6	-4,9		-6,8
Kertyneet poistot 31.12.	-8,9	-111,1	-41,1		-161,0
Kirjanpitoarvo yhteensä	1,4	2,6	18,5	0,6	23,0
2017					
Hankintameno 1.1.	9,7	112,2	51,4	0,7	174,0
Lisäykset	0,4	1,2	0,9	4,6	7,0
Vähennykset	-0,1		0,0		-0,1
Siirrot erien välillä		0,0	1,7	-1,7	0,0
Hankintameno 31.12.	10,0	113,4	53,9	3,6	180,9
Kertyneet poistot 1.1.	-8,5	-108,0	-33,4		-149,9
Vähennysten ja siirtojen kertyneet poistot		0,0	0,0		0,0
Tilikauden poistot	-0,2	-1,5	-4,3		-6,1
Kertyneet poistot 31.12.	-8,7	-109,5	-37,8		-156,0
Kirjanpitoarvo yhteensä	1,3	3,9	16,2	3,6	25,0

Muut aineettomat hyödykkeet sisältävät useita ICT-projekteja.

9. Aineelliset hyödykkeet

MEUR	Maa-alueet	Rakennukset ja rakennelmat	Koneet ja kalusto	Ennakko-maksut ja keskeneräiset hankinnat	Yhteensä
2018					
Hankintameno 1.1.	4,6	95,5	358,5	1,9	460,5
Lisäykset		0,46	21,65	5,89	28,0
Vähennykset	-0,10	-0,18	-24,14	-0,03	-24,4
Siirrot erien välillä		1,06	1,45	-2,57	-0,1
Hankintameno 31.12.	4,5	96,8	357,5	5,2	464,0
Kertyneet poistot 1.1.		-60,2	-257,3		-317,4
Vähennysten ja siirtojen kertyneet poistot		0,10	22,90		23,01
Tilikauden poistot		-5,21	-25,48		-30,69
Kertyneet poistot 31.12.		-65,3	-259,8		-325,1
Kirjanpitoarvo yhteensä	4,5	31,6	97,7	5,2	138,9
2017					
Hankintameno 1.1.	4,6	91,6	345,3	5,3	446,8
Lisäykset		0,9	27,7	2,6	31,2
Vähennykset		-1,9	-15,3		-17,2
Siirrot erien välillä		4,8	0,8	-5,9	
Hankintameno 31.12.	4,6	95,5	358,5	1,9	460,5
Kertyneet poistot 1.1.		-56,0	-245,9		-301,9
Vähennysten ja siirtojen kertyneet poistot		1,1	14,9		16,0
Tilikauden poistot		-5,2	-26,2		-31,5
Kertyneet poistot 31.12.		-60,2	-257,3		-317,4
Kirjanpitoarvo yhteensä	4,6	35,3	101,3	1,9	143,1

Aineellisten hyödykkeiden hankintamenoa lisäykseen sisältyy rahoitusleasingisopimuksilla vuokrattuja hyödykkeitä 8,9 miljoonaa euroa (13,4).

10. Sijoitukset

MEUR	Osuudet saman konsernin yrityksissä	Muut osakkeet ja osuudet	Pääomalaina- saamiset	Yhteensä
2018				
Hankintameno 1.1.	30,2	1,0	12,5	43,7
Lisäykset				
Vähennykset		-0,6		-0,6
Hankintameno 31.12.	30,2	0,5	12,5	43,2
Kirjanpitoarvo yhteensä	30,2	0,5	12,5	43,2
2017				
Hankintameno 1.1.	30,2	0,4		30,6
Lisäykset	0,1	0,6	12,5	13,1
Vähennykset		0,0		0,0
Hankintameno 31.12.	30,2	1,0	12,5	43,7
Kirjanpitoarvo yhteensä	30,2	1,0	12,5	43,7

**Yhtiön osuus osakkeista ja
äänivallasta %****Konserniyritykset**

Kiinteistö Oy Vantaan Valimotie 33, Helsinki	100,0
L&T Biowatti Oy, Helsinki	100,0
L&T Relations Oy, Helsinki	100,0
L&T Toimi Oy, Helsinki	100,0
L&T Korjausrakentaminen Oy, Helsinki	100,0
L&T Työllistämispalvelu Oy, Helsinki	100,0

Osakkuusyrietykset

Suomen Keräystuote Oy, Helsinki	40,0
Moppicom Oy, Helsinki	43,7

11. Saamiset

MEUR	2018	2017
Saamiset saman konsernin yrityksiltä		
Lainasaamiset	3,2	7,0
Myyntisaamiset	0,8	2,0
Yhteensä	4,0	9,0
Siirtosaamiset		
Kela, työterveyshuollon korvaukset	1,4	1,2
Lakisääteiset henkilövakuutukset	2,0	1,7
Vuosialennukset	0,5	0,5
Maksetut lisenssit	0,7	0,7
Muut	2,2	1,2
Yhteensä	6,9	5,3

12. Oma pääoma

MEUR	2018	2017
Osakepääoma 1.1.	19,4	19,4
Käyvän arvon rahasto 1.1.	0,0	0,0
Hyödykejohdannaisten arvostus	0,0	0,0
Käyvän arvon rahasto 31.12.	0,0	0,0
Sijoitetun vapaan oman pääoman rahasto 1.1.	0,7	0,5
Osakeperusteisten etuuksien kirjaaminen kuluksi	0,0	0,1
Sijoitetun vapaan oman pääoman rahasto 31.12.	0,7	0,7
Edellisten tilikausien voitto 1.1.	102,2	103,1
Osingonjako	-35,3	-35,3
Osakeperusteisten etuuksien kirjaaminen kuluksi	0,1	0,2
Edellisten tilikausien voitto 31.12.	67,1	68,0
Tilikauden voitto	34,3	34,2
Oma pääoma 31.12.	121,5	122,3
Voitonjakokelpoiset varat		
Edellisten tilikausien voitto	67,1	68,0
Tilikauden voitto	34,3	34,2
Sijoitetun vapaan oman pääoman rahasto	0,7	0,7
Voitonjakokelpoisia varoja	102,1	102,9

13. Pakolliset varaukset

MEUR	2018	2017
Ympäristövaraukset	4,4	5,8
Eläkevastuut	0,5	0,6
Muut varaukset	0,3	0,1
Yhteensä	5,3	6,5

Ympäristövaraukset koskevat kaatopaikkojen jälkihoitokustannuksia.

14. Vieras pääoma

Pitkäaikaisten lainojen lyhennykset lähivuosina

MEUR	2019*	2020	2021	2022	2023 ja myöh.
Lainat rahoituslaitoksilta	3,9	25,0	0,0	0,0	100,0

* Taseessa lyhytaikaisessa vieraassa pääomassa

MEUR	2018	2017
Lyhytaikaiset velat saman konsernin yrityksille		
Ostovelat	1,2	1,5
Muut velat	23,4	17,2
Yhteensä	24,6	18,7
Sirtovelat		
Henkilöstökulut	38,4	37,9
Muut kulut	2,0	2,3
Yhteensä	40,3	40,2

Rahoitusleasingvelkojen erääntymisajat

MEUR	2018	2017
Rahoitusleasingvelkojen bruttomäärä – vähimmäisvuokrat erääntymisajoin		
Enintään 1 vuoden kuluessa	3,8	2,6
1–5 vuoden kuluttua	15,9	10,5
Yli 5 vuoden kuluttua	5,5	5,7
Yhteensä	25,2	18,7
Tulevaisuudessa kertyvät rahoituskulut	-1,4	-1,0
Rahoitusleasingvelkojen nykyarvo	23,8	17,7
Rahoitusleasingvelkojen nykyarvo erääntyy seuraavasti		
Enintään 1 vuoden kuluessa	3,5	2,4
1–5 vuoden kuluttua	14,9	9,7
Yli 5 vuoden kuluttua	5,5	5,6
Yhteensä	23,8	17,7

Rahoitusleasingiin liittyvät omaisuuserät liittyvät yhtiön raskaaseen kalustoon.

15. Annetut vakuudet, vastuusitoumukset ja muut vastuut

MEUR	2018	2017
Omista sitoumuksista		
Kiinnitykset vuokraoikeuteen	0,1	0,1
Muut vakuudet	0,1	0,1
Leasing- ja muut vuokravastuut		
Seuraavana vuonna erääntyvät vuokrat	7,8	7,4
Myöhemminä vuosina erääntyvät vuokrat	20,0	22,1
Yhteensä	27,8	29,5
Konserniyritysten puolesta		
Takaukset	13,5	14,5
Ympäristölupien edellyttämät pankkitakaukset	10,2	10,6

16. Johdannaisopimukset

Koronvaihtosopimukset

MEUR	2018	2017
Kohde-etuuden nimellisarvo	30,9	32,7
Käypä arvo	-0,6	-0,3

Koronvaihtosopimukset on tehty suojaamistarkoituksessa. Niiden käyvät arvot perustuvat tilinpäätöspäivän markkinahintoihin.

Hyödykejohdannaiset

MEUR	2018	2017
Diesel-swapsopimusten nimellisarvot	1,6	1,2
Käypä arvo	0,0	0,1

Hyödykejohdannaiset on tehty tulevien diesel-ostojen suojaamiseksi. Niiden käyvät arvot perustuvat tilinpäätöspäivän markkinatietoihin.

HALLITUKSEN ESITYS YHTIÖN VOITTOA KOSKEVIKSI TOIMENPITEIKSI

Lassila & Tikanoja Oy:n jakokelpoiset varat tilinpäätöksessä ovat 102 070 534,52 euroa, josta tilikauden voitto on 34 330 916,99 euroa. Yhtiön taloudellisessa tilanteessa ei ole tilikauden päättymisen jälkeen tapahtunut olennaisia muutoksia eikä myöskään OYL 13:2 §:ssä tarkoitettu maksukykyisyystesti vaikuta jakokelpoisten varojen määrään.

Hallitus ehdottaa yhtiökokoukselle, että osinkoa tilikaudelta 2018 maksetaan 0,92 euroa osakkeelta.

Osinko maksetaan osakkeenomistajalle, joka on maksun täsmäytyspäivänä 18.3.2019 merkittynä Euroclear Finland Oy:n pitämään yhtiön osakasluetteloon. Hallitus ehdottaa yhtiökokoukselle, että osinko maksetaan 25.3.2019.

Maksun täsmäytyspäivänä 18.3.2019 yhtiön hallussa oleville omille osakkeille ei makseta osinkoa.

Varojenjakoehdotuksen tekemispäivänä osinkoon oikeuttavia osakkeita on 38 405 922 kappaletta, joten osingon kokonaismäärä olisi35 333 448,24 euroa
Jäljelle jäävät jakokelpoiset varat67 531 011,65 euroa
Yhteensä102 070 534,52 euroa

Hallituksen toimintakertomuksen ja vuoden 2018 tilinpäätöksen allekirjoitukset

Helsingissä 29. päivänä tammikuuta 2019

Heikki Bergholm Sakari Lassila

Teemu Kangas-Kärki Laura Lares

Miikka Maijala Laura Tarkka

Eero Hautaniemi
toimitusjohtaja

TILINPÄÄTÖSMERKINTÄ

Suoritetusta tilintarkastuksesta on tänään annettu kertomus.

Helsingissä 6. päivänä helmikuuta 2019

KPMG Oy Ab

Lasse Holopainen

KHT

TILINTARKASTUSKERTOMUS

Lassila & Tikanoja Oyj:n yhtiökokoukselle

Tilinpäätöksen tilintarkastus

Lausunto

Olemme tilintarkastaneet Lassila & Tikanoja Oyj:n (y-tunnus 1680140-0) tilinpäätöksen tilikaudelta 1.1.–31.12.2018. Tilinpäätös sisältää konsernin taseen, tuloslaskelman, laajan tuloslaskelman, laskelman oman pääoman muutoksista, rahavirtalaskelman ja liitetiedot, mukaan lukien yhteenveto merkittävimmistä tilinpäätöksen laatimisperiaatteista, sekä emoyhtiön taseen, tuloslaskelman, rahoituslaskelman ja liitetiedot.

Lausuntonamme esitämme, että

- konsernitilinpäätös antaa oikean ja riittävän kuvan konsernin taloudellisesta asemasta sekä sen toiminnan tuloksesta ja rahavirroista EU:ssa käyttöön hyväksytyjen kansainvälisten tilinpäätösstandardien (IFRS) mukaisesti,
- tilinpäätös antaa oikean ja riittävän kuvan emoyhtiön toiminnan tuloksesta ja taloudellisesta asemasta Suomessa voimassa olevien tilinpäätöksen laatimista koskevien säännösten mukaisesti ja täyttää lakisääteiset vaatimukset.

Lausuntonamme on ristiriidaton tarkastusvaliokunnalle annetun lisäraportin kanssa.

Lausunnon perustelut

Olemme suorittaneet tilintarkastuksen Suomessa noudatettavan hyvän tilintarkastustavan mukaisesti. Hyvän tilintarkastustavan mukaisia velvollisuuksiamme kuvataan tarkemmin kohdassa Tilintarkastajan velvollisuudet tilinpäätöksen tilintarkastuksessa.

Olemme riippumattomia emoyhtiöstä ja konserniyrityksistä niiden Suomessa noudatettavien eettisten vaatimusten mukaisesti, jotka koskevat suorittamaamme tilintarkastusta ja olemme täyttäneet muut näiden vaatimusten mukaiset eettiset velvollisuutemme.

Emoyhtiölle ja konserniyrityksille suorittamamme muut kuin tilintarkastuspalvelut ovat parhaan tietomme ja käsityksemme mukaan olleet Suomessa noudatettavien, näitä palveluja koskevien säännösten mukaisia, emmekä ole suorittaneet EU-asetuksen 537/2014 5. artiklan 1 kohdassa tarkoitettuja kiellettyjä palveluja. Suorittamamme muut kuin tilintarkastuspalvelut on esitetty konsernitilinpäätöksen liitetiedossa 33.

Käsityksemme mukaan olemme hankkineet lausuntonamme perustaksi tarpeellisen määrän tarkoitukseen soveltuvaa tilintarkastusevidenssiä.

Olennaisuus

Tarkastuksemme laajuuteen on vaikuttanut soveltamamme olennaisuus. Olennaisuus on määritetty perustuen ammatilliseen harkintamme ja se ohjaa tarkastustoimenpiteiden

luonteen, ajoituksen ja laajuuden määrittämisessä, sekä todettujen virheellisyksien vaikutusten arvioimisessa suhteessa tilinpäätökseen kokonaisuutena. Olennaisuuden taso perustuu arvioomme sellaisten virheellisyksien suuruudesta, joilla yksin tai yhdessä voisi kohtuudella odottaa olevan vaikutusta tilinpäätöksen käyttäjien tekemiin taloudellisiin päätöksiin. Olemme ottaneet huomioon myös sellaiset virheellisyydet, jotka laadullisten seikkojen vuoksi ovat mielestämme olennaisia tilinpäätöksen käyttäjille.

Tilintarkastuksen kannalta keskeiset seikat

Tilintarkastuksen kannalta keskeiset seikat ovat seikkoja, jotka ammatillisen harkintamme mukaan ovat olleet merkittävimpiä tarkastuksen kohteena olevan tilikauden tilintarkastuksessa. Nämä seikat on otettu huomioon tilinpäätökseen kokonaisuutena kohdistuneessa tilintarkastuksessa sekä laatiessamme siitä annettavaa lausuntoa, emmekä anna näistä seikoista erillistä lausuntoa. EU-asetuksen 537/2014 10 artiklan 2 c -kohdan mukaiset merkittävät olennaisen virheellisuuden riskit sisältyvät alla kuvattuihin tilintarkastuksen kannalta keskeisiin seikkoihin.

Olemme ottaneet tilintarkastuksessa huomioon riskin siitä, että johto sivuuttaa kontrolloja. Tähän on sisällynyt arviointi siitä, onko viitteitä sellaisesta johdon tarkoitushakuisesta suhtautumisesta, josta aiheutuu väärinkäytöksestä johtuvan olennaisen virheellisuuden riski.

**TILINTARKASTUKSEN KANNALTA
KESKEISET SEIKAT****KUINKA KYSEISIÄ SEIKKOJA KÄSITELTIIN
TILINTARKASTUKSESSA****Yrityshankinnat sekä liikearvon ja muun aineettoman omaisuuden arvostaminen
(Konsernitilinpäätöksen laatimisperiaatteet, liitetieto 4, 12 ja 13)**

Konserni laajentaa toimintaansa yrityshankintojen kautta, minkä seurauksena konsernin taseeseen sisältyvien liikearvon ja muiden yrityshankintoihin liittyvien aineettomien hyödykkeiden määrä on merkittävä. Konsernitaseen 31.12.2018 liikearvo oli 151,5 miljoonaa euroa yrityshankintoihin liittyvien aineettomien hyödykkeiden ollessa 19,7 miljoonaa euroa.

Vuonna 2017 Lassila & Tikanoja hankki ruotsalaisen LT FM:n, jonka hankintamenolaskelma esitettiin vuoden 2017 tilinpäätöksessä alustavana. Tilikaudella 2018 sopimusneuvotteluiden lopputuloksena kauppahintaa palautettiin 2,2 miljoonaa euroa ja lisäksi hankitun nettovarallisuuden arvoa oikaistiin yhteensä 4,4 M€. Lopullinen hankintameno oli 63,4 miljoonaa euroa, josta muodostui liikearvoa 36,6 miljoonaa euroa sekä yksilöitävissä olevia aineettomia omaisuuseriä 19,0 miljoonaa euroa. Vuonna 2018 yhtiö ei tehnyt merkittäviä yrityshankintoja.

Hankintalaskenta edellyttää hankittujen varojen ja vastattavaksi otettujen velkojen käypien arvojen määrittämistä hankinta-ajankohtana.

Käypien arvojen määrittämiseen liittyy monimutkaisia arvostamista koskevia seikkoja.

On olemassa riski, että hankittuja varoja koskevien käypien arvojen määrittämisessä tehdään virheellisiä harkintaan perustuvia päätöksiä ja että arvostamisessa käytetään virheellistä taloudellista ja liiketoimintoja koskevaa ennustetietoa.

Liikearvo on vuosittaisen arvonalentumis-testauksen kohteena.

Arvonalentumistestausten taustalla olevien rahavirtaennusteiden laatiminen edellyttää johdon harkintaa koskien mm. kannattavuutta, pitkän aikavälin kasvutekijää ja diskonttaus-korkoa.

Testauksissa käytettäviin ennusteisiin liittyvistä johdon harkintaan perustuvista ratkaisuksista ja tasearvon merkittävydestä johtuen liikearvon arvostaminen on tilintarkastuksessa keskeinen seikka.

Olemme suorittaneet tarkastustoimenpiteitä liittyen hankintamenon korjauksiin ja hankintuihin alkusaldoihin sekä arvioineet johdon käyttämiä oletuksia LT FM:n lopullisen hankintamenolaskelman laadinnassa.

Liikearvotestaukseen liittyen olemme suorittaneet muun muassa seuraavat tarkastustoimenpiteet:

- Olemme arvioineet keskeisiä laskelmissa käytettyjä oletuksia, kuten kannattavuutta, diskonttauskorkoa ja pitkän aikavälin kasvutekijää.
- Tarkastukseen on osallistunut KPMG:n arvonmäärittämisasiantuntijoita, jotka ovat testanneet laskelmien teknistä oikeellisuutta sekä verranneet käytettyjä oletuksia markkina- ja toimialakohtaisiin tietoihin.

Lisäksi olemme arvioineet kyseisiä eriä koskevien konsernin tilinpäätöstietojen asianmukaisuutta.

**Myyntitulojen kirjaaminen
(Konsernitilinpäätöksen laatimisperiaatteet, liitetieto 2 ja 3)**

Myyntitulojen kirjaaminen on tilintarkastuksen kannalta keskeinen osa-alue mm. seuraavista seikoista johtuen:

- Myynti koostuu lukuisissa toimipisteissä suoritetuista useista yksittäisistä palveluista.
- Useiden eri tietojärjestelmien kautta käsiteltävien myyntitapahtumien lukumäärä on suuri ja konsernissa on käytössä useita hinnoittelu- ja sopimusmalleja.
- Myös laskutuksen perustietojen kerääminen tapahtuu useiden eri prosessien ja tietojärjestelmien avulla.
- Osittain liiketoiminnan luonteesta johtuen myyntijärjestelmien käyttäjävaltuudet ovat suhteellisen laajat.

Tarkastustoimenpiteisiimme on sisällynyt myyntiprosesseihin liittyvän sisäisen valvontaympäristön arviointia sekä keskeisimpien kontrollien tehokkuuden testausta. Olemme lisäksi suorittaneet sekä analyttisiä että aineistotarkastuksen toimenpiteitä.

Tarkastustoimenpiteet ovat sisältäneet prosessien avainhenkilöiden haastatteluja kokonaiskuvan muodostamiseksi sekä konsernin soveltamien tuloutusperiaatteiden ja käytäntöjen asianmukaisuuden arvioimiseksi.

Olemme testanneet myyntitapahtumien rekisteröinti-, kirjaus- sekä laskutus- ja hinnoitteluprosessien toimivuutta ja käyneet läpi hinnoittelu- ja sopimusmalleja. Olemme lisäksi arvioineet myyntitulojen oikeellisuutta testaamalla myynnin jaksottumista tilikausien välillä.

Lisäksi olemme arvioineet myyntituloja koskevien konsernin tilinpäätöstietojen asianmukaisuutta.

**Työsuhde-etuudet ja niiden kirjaaminen
(Konsernitilinpäätöksen laatimisperiaatteet, liitetieto 5 ja 32)**

Työsuhde-etuuksien kirjaaminen on tilintarkastuksen kannalta keskeinen osa-alue mm. seuraavista seikoista johtuen:

- Konsernin liiketoiminta on erittäin työvoimavaltaista, ja siten työsuhde-etuuksista aiheutuvien kulujen osuus konsernin liiketoiminnan kuluista on merkittävä.
- Palkanlaskennan perustiedot kerätään lukuisten toimipisteiden ja palvelukohtaisten prosessien kautta. Vastaavasti palkkatapahtumien prosessiin osallistuvien henkilöiden lukumäärä on suuri.
- Edellä mainitut seikat huomioiden kontrolliympäristön merkitys korostuu konsernin taloudellisen raportoinnin oikeellisuuden varmistamisessa.

Tarkastustoimenpiteisiimme on sisältynyt palkanlaskentaprosessiin liittyvän sisäisen valvontaympäristön arviointia sekä sitä koskevien keskeisten kontrollien tehokkuuden testausta.

Olemme lisäksi suorittaneet sekä analyytisiä että aineistotarkastuksen toimenpiteitä, jotka ovat sisältäneet yksittäisten palkkatapahtumien testaamista sekä tilinpäätösjakotusten vertaamista ulkopuolisten tahojen vahvistuksiin.

Olemme myös arvioineet työsuhde-etuuksia koskevien konsernin tilinpäätöstietojen asianmukaisuutta.

Tilinpäätöstä koskevat hallituksen ja toimitusjohtajan velvollisuudet

Hallitus ja toimitusjohtaja vastaavat tilinpäätöksen laatimisesta siten, että konsernitilinpäätös antaa oikean ja riittävän kuvan EU:ssa käyttöön hyväksytyjen kansainvälisten tilinpäätösstandardien (IFRS) mukaisesti ja siten, että tilinpäätös antaa oikean ja riittävän kuvan Suomessa voimassa olevien tilinpäätöksen laatimista koskevien säännösten mukaisesti ja täyttää lakisääteiset vaatimukset. Hallitus ja toimitusjohtaja vastaavat myös sellaisesta sisäisestä valvonnasta, jonka ne katsovat tarpeelliseksi voidakseen laatia tilinpäätöksen, jossa ei ole väärinkäytöksestä tai virheestä johtuvaa olennaista virheellisyttä.

Hallitus ja toimitusjohtaja ovat tilinpäätöstä laatiessaan velvollisia arvioimaan emoyhtiön ja konsernin kykyä jatkaa toimintaansa ja soveltuviissa tapauksissa esittämään seikat, jotka liittyvät toiminnan jatkuvuuteen ja siihen, että tilinpäätös on laadittu toiminnan jatkuvuuteen perustuen. Tilinpäätös laaditaan toiminnan jatkuvuuteen perustuen, paitsi jos emoyhtiö tai konserni aiotaan purkaa tai toiminta lakkauttaa tai ei ole muuta realistista vaihtoehtoa kuin tehdä niin.

Tilintarkastajan velvollisuudet tilinpäätöksen tilintarkastuksessa

Tavoitteenamme on hankkia kohtuullinen varmuus siitä, onko tilinpäätöksessä kokonaisuutena väärinkäytöksestä tai virheestä johtuvaa olennaista virheellisyttä, sekä antaa tilintarkastuskertomus, joka sisältää lausuntomme. Kohtuullinen varmuus on korkea

varmuustaso, mutta se ei ole tae siitä, että olennainen virheellisyys aina havaitaan hyvän tilintarkastustavan mukaisesti suoritettavassa tilintarkastuksessa. Virheellisyksiä voi aiheutua väärinkäytöksestä tai virheestä, ja niiden katsotaan olevan olennaisia, jos niiden yksin tai yhdessä voitaisiin kohtuudella odottaa vaikuttavan taloudellisiin päätöksiin, joita käyttäjät tekevät tilinpäätöksen perusteella.

Hyvän tilintarkastustavan mukaiseen tilintarkastukseen kuuluu, että käytämme ammatillista harkintaa ja säilytämme ammatillisen skeptisyyden koko tilintarkastuksen ajan. Lisäksi:

- Tunnistamme ja arvioimme väärinkäytöksestä tai virheestä johtuvat tilinpäätöksen olennaisen virheellisuuden riskit, suunnitteleme ja suoritamme näihin riskeihin vastaavia tilintarkastustoimenpiteitä ja hankimme lausuntomme perustaksi tarpeellisen määrän tarkoitukseen soveltuvaa tilintarkastusevidenssiä. Riski siitä, että väärinkäytöksestä johtuva olennainen virheellisyys jää havaitsematta, on suurempi kuin riski siitä, että virheestä johtuva olennainen virheellisyys jää havaitsematta, sillä väärinkäytökseen voi liittyä yhteistoimintaa, väärentämistä, tietojen tahallista esittämättä jättämistä tai virheellisten tietojen esittämistä taikka sisäisen valvonnan sivuuttamista.
- Muodostamme käsityksen tilintarkastuksen kannalta relevantista sisäisestä valvonnasta pystyäksemme suunnittelemaan olosuhteisiin nähden asianmukaiset tilintarkastustoimenpiteet mutta emme siinä tarkoituksessa,

että pystyisimme antamaan lausunnon emoyhtiön tai konsernin sisäisen valvonnan tehokkuudesta.

- Arvioimme sovellettujen tilinpäätöksen laatimisperiaatteiden asianmukaisuutta sekä johdon tekemien kirjanpidollisten arvioiden ja niistä esitettävien tietojen kohtuullisuutta.
- Teemme johtopäätöksen siitä, onko hallituksen ja toimitusjohtajan ollut asianmukaista laatia tilinpäätös perustuen oletukseen toiminnan jatkuvuudesta, ja teemme hankkimamme tilintarkastusevidenssin perusteella johtopäätöksen siitä, esiintyykö sellaista tapahtumiin tai olosuhteisiin liittyvää olennaista epävarmuutta, joka voi antaa merkittävää aihetta epäillä emoyhtiön tai konsernin kykyä jatkaa toimintaansa. Jos johtopäätöksemme on, että olennaista epävarmuutta esiintyy, meidän täytyy kiinnittää tilintarkastuskertomuksessamme lukijan huomiota epävarmuutta koskeviin tilinpäätöksessä esitettäviin tietoihin tai, jos epävarmuutta koskevat tiedot eivät ole riittäviä, mukauttaa lausuntonamme. Johtopäätöksemme perustuvat tilintarkastuskertomuksen antamispäivään mennessä hankittuun tilintarkastusevidenssiin. Vastaiset tapahtumat tai olosuhteet voivat kuitenkin johtaa siihen, ettei emoyhtiö tai konserni pysty jatkamaan toimintaansa.
- Arvioimme tilinpäätöksen, kaikki tilinpäätöksessä esitettävät tiedot mukaan lukien, yleistä esittämistapaa, rakennetta ja sisältöä ja sitä, kuvastaako tilinpäätös sen perustana olevia liiketoimia ja tapahtumia siten, että se antaa oikean ja riittävän kuvan.

- Hankimme tarpeellisen määrän tarkoitukseen soveltuva tilintarkastusevidenssiä konserniin kuuluvia yhteisöjä tai liiketoimintoja koskevasta taloudellisesta informaatiosta pystyäksemme antamaan lausunnon konsernitiilinpäätöksestä. Vastaamme konsernin tilintarkastuksen ohjauksesta, valvonnasta ja suorittamisesta. Vastaamme tilintarkastuslausunnosta yksin. Kommunikoimme hallintoelinten kanssa muun muassa tilintarkastuksen suunnitellusta laajuudesta ja ajoituksesta sekä merkittävistä tilintarkastushavainnoista, mukaan lukien mahdolliset sisäisen valvonnan merkittävät puutteellisuudet, jotka tunnistamme tilintarkastuksen aikana.

Lisäksi annamme hallintoelimille vahvistuksen siitä, että olemme noudattaneet riippumattomuutta koskevia relevantteja eettisiä vaatimuksia, ja kommunikoimme niiden kanssa kaikista suhteista ja muista seikoista, joiden voi kohtuudella ajatella vaikuttavan riippumattomuuteemme, ja soveltuviissa tapauksissa niihin liittyvistä varotoimista.

Päätämme, mitkä hallintoelinten kanssa kommunikoiduista seikoista olivat merkittävimpiä tarkasteltavana olevan tilikauden tilintarkastuksessa ja näin ollen ovat tilintarkastuksen kannalta keskeisiä. Kuvaamme kyseiset seikat tilintarkastuskertomuksessa, paitsi jos säädös tai määräys estää kyseisen seikan julkistamisen tai kun äärimmäisen harvinaisissa tapauksissa toteamme, ettei kyseisestä seikasta viestitä tilintarkastuskertomuksessa, koska siitä aiheutuvien epäedullisten vaikutusten voitaisiin kohtuudella odottaa olevan suu-

remmat kuin tällaisesta viestinnästä koituvaa yleinen etu.

Muut raportointivelvoitteet

Tilintarkastustoimeksiantoa koskevat tiedot
Olemme toimineet yhtiökokouksen valitsemana tilintarkastajana 15.3.2012 alkaen yhtäjaksoisesti 7 vuotta.

Muu informaatio

Hallitus ja toimitusjohtaja vastaavat muusta informaatiosta. Muu informaatio käsittää toimintakertomuksen ja vuosikertomukseen sisältyvän informaation, mutta se ei sisällä tilinpäätöstä eikä sitä koskevaa tilintarkastuskertomustamme. Olemme saaneet toimintakertomuksen käyttööme ennen tämän tilintarkastuskertomuksen antamispäivää, ja odotamme saavamme vuosikertomuksen käyttööme kyseisen päivän jälkeen. Tilinpäätöstä koskeva lausuntonne ei kata muuta informaatiota.

Velvollisuutenamme on lukea edellä yksilöity muu informaatio tilinpäätöksen tilintarkastuksen yhteydessä ja tätä tehdessämme arvioida, onko muu informaatio olennaisesti ristiriidassa tilinpäätöksen tai tilintarkastusta suoritettaessa hankkimamme tietämyksen kanssa tai vaikuttaako se muutoin olevan olennaisesti virheellistä. Toimintakertomuksen osalta velvollisuutenamme on lisäksi arvioida, onko toimintakertomus laadittu sen laatimiseen sovellettavien säännösten mukaisesti.

Lausuntonamme esitämme, että toimin-

takertomuksen ja tilinpäätöksen tiedot ovat yhdenmukaisia ja että toimintakertomus on laadittu toimintakertomuksen laatimiseen sovellettavien säännösten mukaisesti.

Jos teemme ennen tilintarkastuskertomuksen antamispäivää käyttööme saamaamme muuhun informaatioon kohdistamamme työn perusteella johtopäätöksen, että kyseisessä muussa informaatiossa on olennainen virheelisyys, meidän on raportoitava tästä seikasta. Meillä ei ole tämän asian suhteen raportoitavaa.

Muut lausunnot

Puollamme tilinpäätöksen vahvistamista. Hallituksen esitys taseen osoittaman voiton käyttämisestä on osakeyhtiölain mukainen. Puollamme vastuuvapauden myöntämistä emoyhtiön hallituksen jäsenille sekä toimitusjohtajalle tarkastamaltamme tilikaudelta.

Helsingissä 6. helmikuuta 2019
KPMG OY AB
Lasse Holopainen
KHT

ARVOA KIERTOTALOUDEN KÄYTÄNNÖN TEOILLA.

Lassila & Tikanoja Oyj

Valimotie 27, 00380 Helsinki

puh. 010 636 111

www.lt.fi/fi/